

**ELEKTRONISTA, MUTTA TODELLISTA -
KUUNESLUOKKALAISTEN KOKEMUKSIA ELEKTRONISESTA
KIUSAAMISESTA ETELÄPOHJALAISSA ALAKOULUISSA**

Hannakaisa Lehtonen & Eveliina Maunumaa

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevät 2010

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Marja-Kaisa Pihko

"Henkilöllä, jonka kanssa keskustelin messengerissä, oli kavereita. En tiennyt tätä, vaan luulin puhuvani vain yhden henkilön kanssa. Puhuimme kaikista henkilökohtaisista jutuista, ja henkilö kertoi riidasta kaverinsa kanssa. Hän haukkui muita. Sitten he (hän) sanoivat, että henkilö, jonka kanssa luulin keskustelevani, ei ollutkaan koneella, vaan että siellä olivat hänen kaverinsa. En usko tuohon, vaan luulen, että henkilö oli itsekin kirjoittamassa viestejä."

(tyttö, 12v.)

TIIVISTELMÄ

Lehtonen H. & Maunumaa E. 2010. Kuudesluokkalaisten kokemuksia elektronisesta kiusaamisesta eteläpohjalaisissa alakouluissa. Jyväskylän yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 123 s.

Elektroninen kiusaaminen on ajankohtainen aihe monissa teknologisesti kehittyneissä maissa. Tämän takia on tärkeää tutkia ilmiön yleisyyttä myös Suomessa. Tässä tutkimuksessa selvitetään kuudesluokkalaisten kokemuksia elektronisesta kiusaamisesta sivuten myös tavanomaista kiusaamista. Erityinen näkökulma tutkimuksessa on elektronisen kiusaamisen eri muodot ja niiden yleisyys. Tutkimuksessa verrataan lisäksi mahdollisia sukupuolten välisiä eroja. Tutkimustulokset vastaavat seuraaviin pääongelmiin: Miten paljon tutkittavat oppilaat kokevat tavanomaista kiusaamista? Miten paljon tutkittavat oppilaat kokevat elektronista kiusaamista koulussa ja koulun ulkopuolella? Kuinka moni oppilaista on itse kiusannut muita elektronisesti? Millaisia sukupuolten välisiä eroja on havaittavissa sekä tavanomaisessa että elektronisessa kiusaamisessa? Mikä elektronisen kiusaamisen eri muodoista on yleisin? Kenelle elektronisesti kiusatut oppilaat kertovat kiusaamisesta? Kuinka monella tutkittavista oppilaisista on käytössään matkapuhelin ja/tai tietokone? Tutkimus on kvantitatiivinen, mutta painottaa myös ilmiön kvalitatiivista ymmärtämistä. Tutkimukseen osallistui kuusi eteläpohjalaista kuudetta luokkaa, joissa oli yhteensä 116 oppilasta. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselylomaketta, joka sisälsi monivalintakysymyksiä sekä muutaman avoimen kysymyksen. Tuloksia analysoimme SPSS -ohjelmalla.

Tuloksien mukaan selvästi yli puolta oppilaista oli joskus kiusattu tavanomaisesti koulussa. Tutkimukseen osallistuneiden luokkien oppilailta oli kokemuksia myös elektronisesta kiusaamisesta. Koulussa elektronista kiusaamista oli kokenut noin joka viides. Tulokset osoittivat, että tyttöjä oli kiusattu elektronisesti poikia enemmän. He olivat myös kiusanneet enemmän kuin pojat. Suurimmalta osalta erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä. Yleisimmät elektronisen kiusaamisen muodot olivat puhelukiusaaminen, pikaviestikiusaaminen sekä tekstiviestikiusaaminen. Elektronisesti kiusattujen määrä oli melko suuri pienehkössä näytteessä. Eniten oppilaat kertoivat kiusaamisesta ystävilleen ja vanhemmilleen.

Avainsanat: kiusaaminen (bullying), elektroninen kiusaaminen (cyberbullying), tavanomainen kiusaaminen (traditional bullying)

Sisältö

1 JOHDANTO	6
2 KIUSAAMINEN	8
2.1 Kiusaamisen määrittelyä.....	8
2.1.1 Kiusaamisen määrittelyä Olweuksen ja Höistadin mukaan.....	8
2.1.2 Kiusaamisen määrittelyä Salmivallin mukaan.....	9
2.1.3 Kiusaamisen määrittelyä Hamaruksen mukaan.....	10
2.2 Kiusaaminen ja roolit	12
2.2.1 Kiusaajat, kiusatut ja muut.....	12
2.2.2 Sukupuoli ja kiusaaminen	15
3 ELEKTRONINEN KIUSAAMINEN – KIUSAAMISEN UUSI MUOTO	18
3.1 Elektroninen kiusaaminen ilmiönä.....	18
3.2 Elektronisen kiusaamisen kanavat ja lajit	20
3.3 Elektroniikan kiusaamiseen tuomat uudet piirteet	25
3.4 Elektronisen kiusaamisen seuraukset.....	28
3.5 Elektroninen kiusaaminen, roolit, ikärakenteet ja yleisyys	30
3.6 Elektronisen kiusaamisen eri muotojen yleisyys	32
3.7 Elektroninen kiusaaminen ja sukupuoli	33
3.8 Tietokoneiden ja matkapuhelimien yleisyys ja vaikutus elektroniseen kiusaamiseen.....	34
3.9 Elektroniseen kiusaamiseen puuttuminen	36
3.9.1 Kenelle oppilaat kertovat.....	36
3.9.2 Mitä voidaan tehdä - vanhemmat, koulu, lainsäädäntö.....	37
4 TUTKIMUKSEN KULKU.....	41
4.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	41
4.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	41

4.3 Tutkimuksen toteutus.....	42
4.3.1 Osallistujat	42
4.3.2 Menetelmät/Kyselylomake.....	43
4.3.3 Aineiston keruu.....	44
4.3.4 Aineiston analyysimenetelmä.....	45
4.3.5 Luotettavuustarkastelut.....	46
4.3.6 Tutkimuseettinen tarkastelu.....	47
5 TULOKSET	49
5.1 Tietokoneiden ja matkapuhelimien yleisyys.....	49
5.2 Koulussa tavanomaisesti ja elektronisesti kiusattujen oppilaiden määrä	50
5.3 Elektronisen kiusaamisen seitsemän eri muotoa	51
5.3.1 Kiusatut	52
5.3.2 Kiusaajat.....	54
5.4 Kenelle elektronisesti kiusatut kertovat kiusaamisestaan.....	56
5.5 Sukupuolierot elektronisessa kiusaamisessa	57
5.5.1 Viestintälaitteiden yleisyys	57
5.5.2 Tavanomaisesti ja elektronisesti koulussa kiusatut ja sukupuolivertailu	59
5.5.3 Kiusatut ja sukupuolivertailu.....	61
5.5.4 Kiusaajat ja sukupuolivertailu	63
5.5.5 Kenelle elektronisesti kiusatut kertovat kiusaamisestaan ja sukupuolivertailu	65
5.6 Oma tutkimuksemme suhteessa muihin tutkimuksiin	67
6 POHDINTA	72
LÄHTEET	77
LIITTEET	81

1 JOHDANTO

Elektronisten laitteiden, kuten tietokoneiden ja matkapuhelimien, yleistyessä viime vuosikymmenien aikana on myös kiusaamiselle muodostunut uusi muoto. Tätä uutta muotoa me kutsumme tutkimuksessamme elektroniseksi kiusaamiseksi, joka tarkoittaa kiusaamista erilaisten elektronisten laitteiden avulla. Suomenkielinen käsite elektroninen kiusaaminen ei ole vielä vakiintunut käyttöön, sillä aihetta ei ole täällä vielä tutkittu juuri ollenkaan. Muitakin termejä uudehkolle ilmiölle on kuitenkin ilmaantunut. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL 2008) käyttää ilmiöstä nimitystä nettikiusaaminen. Me koemme, että käsite nettikiusaaminen on kuitenkin liian suppea omaan tutkimukseemme, sillä se kuvastaa vain osaa tästä kiusaamisen muodosta jättäen ulkopuolelle esimerkiksi puhelimen välityksellä tapahtuvan kiusaamisen, joka sekin on elektronista kiusaamista.

Kanadassa uranuurtavaa tutkimusta alalla on tehnyt Qing Li (ks. Li 2006). Myös esimerkiksi Englannissa, Australiassa, Ruotsissa ja Yhdysvalloissa on tutkittu ilmiötä. Tutkimusten aiheina ovat olleet ongelman yleisyys eri ikäryhmissä, aikuisten osallisuus ja vastuu asiassa sekä sukupuolen mahdollinen merkitys elektronisessa kiusaamisessa. Yleisimmin elektronista kiusaamista muualla tehtyjen tutkimusten mukaan tapahtuu puhelimitse, tekstiviesteillä, Chateissa eli verkkokeskusteluissa sekä sähköpostin välityksellä.

Me kiinnostuimme aiheesta sen ajankohtaisuuden ja uutuuden vuoksi. Ilmiöstä opitaan kaikkialla koko ajan lisää, sillä elektroniikan ja tekniikan kehittyessä myös kiusaamisen muodot kehittyvät. Koemme, että tieto aiheesta on tarpeellista lasten ja nuorten kanssa työskennellessä. Monen aikuisen tieto elektronisesta kiusaamisesta on vielä melko puutteellista ja sitä pitäisikin pystyä kasvattamaan elektronisen kiusaamisen lisääntyessä ja tullessa yhä monimuotoisemmaksi. Koska ilmiön yleisyydestä Suomessa ei ole tehty riittävän monipuolista kartoitusta, halusimme selvittää ensin ilmiön yleisyyttä valitsemisemme alakouluissa. Halusimme suorittaa kyselyn luokissa paperilomakkeilla, jotta kyselyn vastaajajoukko ei rajoittuisi vain henkilöihin, jotka käyttävät tietokoneita. Elektronisen kiusaamisen uhriksi voivat joutua niin lapset kuin aikuisetkin, oikeastaan kuka vaan, vaikka ei edes omistaisi tai käyttäisi itse elektronisia laitteita.

Tutkimukseemme valitsimme vuonna 2008 kaksi ja vuonna 2009 neljä eteläpohjalaista 6. luokkaa, joille jaoin kyselylomakkeet, jotka koskivat elektronisen kiusaamisen yleisyyttä ja erilaisia kokemuksia siitä. Oppilaita tutkimukseen osallistui yhteensä 116. Halusimme tietää, miten paljon tutkimukseen valitsemamme oppilaat kokevat elektronista kiusaamista ja, onko kiusaamisessa mahdollisesti eroja sukupuolten välillä muun muassa elektronisen kiusaamisen eri tavoissa. Vertaillaksemme tavanomaista ja elektronista kiusaamista kysyimme

tutkimuksessamme myös, onko oppilaita kiusattu tavanomaisin keinoin tai millään muulla tavoin. Tarkastelemme tutkimuksessamme elektronisen kiusaamisen uhrien määrän lisäksi myös kiusaajien määrää. Yhtenä tutkimuskysymyksenä tarkastelemme myös kenelle oppilaat kertovat kiusaamiskokemuksistaan vai kertovatko he niistä kenellekään. Vaikka oma tutkimuksemme on määrällinen kohdistuen ilmiön yleisyyteen, on tutkielmamme ensisijainen tarkoitus kuvailla ja auttaa ymmärtämään ilmiötä laadullisesti laajahkon teoriaosan avulla. Koska ilmiö on uusi eikä sitä ymmärretä vielä täysin, keskitymme työssämme teoriaan siitä, mitä elektroninen kiusaaminen todella on. Uuden ilmiön ja omien tulostemme tarkasteleminen ja sisäistäminen on mahdollista vasta, kun teoreettinen tausta on kartoitettu ja ilmiön merkitys ja vaikutukset tiedostettu. Teoriaosassa käsittelemme alussa yleisesti kiusaamisen määritelmiä ja niiden erityispiirteitä määrittääksemme oman kuvauksemme kiusaamisesta ottaen huomioon etenkin kielteisten tekojen toistuvuuden. Kiinnitämme huomiota myös erilaisiin rooleihin ja sukupuoli-eroihin. Määrittelemme elektronista kiusaamista ilmiönä ja siihen liittyvää termistöä sekä kerromme sen eri kanavista ja lajeista. Omassa tutkimuksessamme jaottelemme elektronisen kiusaamisen seitsemään eri kanavaan Smithin ym. (2006) jaotteluun perustuen. Nämä kanavat ovat tekstiviestikiusaaminen, kuva- ja videoviestikiusaaminen, puhelukiusaaminen, sähköpostikiusaaminen, Chat-kiusaaminen, pikaviestikiusaaminen ja nettisivukiusaaminen. Erittelemme elektronisen kiusaamisen tuomia uusia piirteitä ja sen seurauksia sekä siihen puuttumista. Lisäksi käsittelemme sitä, kenelle lapset kertovat kiusaamisesta. Esittelemme aikaisempia tutkimustuloksia elektronisen kiusaamisen yleisyydestä ja sukupuoli-eroista.

Eri maissa tehtyjen tutkimusten tulokset ovat osoittaneet, että elektronista kiusaamista ilmenee yhä lisääntyvässä määrin. Teoriakatsauksen pohjalta oletimme, että myös omissa tutkimuskohteissamme löytyy kokemuksia ja havaintoja elektronisesta kiusaamisesta. Tutkimustulostemme mukaan elektronista kiusaamista olivat kokeneet myös tutkimiemme alakoulujen oppilaat. Eniten koetut ja käytetyt elektronisen kiusaamisen muodot olivat puhelukiusaaminen, pikaviestikiusaaminen sekä tekstiviestikiusaaminen niin kiusattujen kuin kiusaajien keskuudessa. Sukupuolten välillä havaittiin joitain eroja

2 KIUSAAMINEN

2.1 Kiusaamisen määrittelyä

2.1.1 Kiusaamisen määrittelyä Olweuksen ja Höistadin mukaan

Kaksi pohjoismaalaista kiusaamisen asiantuntijaa Dan Olweus (1992) ja Gunnar Höistad (2003) kuvaavat tahoillaan kiusaamista toiminnaksi, jonka kohteena voi olla yksi oppilas tai joukko oppilaita, joihin kohdistuu kielteisiä tekoja. Kielteisillä teoilla he tarkoittavat toimintaa, jonka tarkoituksena on tuottaa toiselle tai toisille vammoja tai mielipahaa joko fyysisesti tai henkisesti. Jotta tällainen kielteinen toiminta olisi luokiteltavissa kiusaamiseksi, täytyy sen olla *tietoista, tarkoituksellista ja toistuvaa*. Tämä tarkoittaa, että kiusaaja tai kiusaajat suunnitelmallisesti ja toimintansa tiedostaen kohdistavat toista vahingoittavaa toimintaa kiusattuun pidemmän aikaa tai useita kertoja. Eroavuus näiden kahden määrittelyssä on siinä, että Olweus uskoo myös yhden kerran tapahtuneen vakavahkon ahdistelunkin olevan kiusaamista. Hän ei tosin selvennä sitä, minkälaisen teon tai toiminnan hän määrittelee vakavahkoksi ahdisteluksi. Näiden kahden asiantuntijan määrittelyt eroavat myös siinä, että Höistad ei tuo selkeästi esille kiusaajan ja kiusatun välistä suhdetta. Olweus puolestaan määrittää tärkeäksi osaksi koulukiusaamista *voimasuhteiden tasapainottomuuden*. Näin ollen tilanne, jossa kaksi henkisesti ja fyysisesti suunnilleen yhtä vahvaa oppilasta riitelee, ei ole koulukiusaamista. Kiusaamisessa heikomman oppilaan on vaikeampi puolustautua ja hän on myös avuton kiusaajaa tai kiusaajiaan vastaan. (Höistad 2003, 79–80; Olweus 1992, 15.)

Kiusaamisen eri muodot jaetaan usein kolmeen eri kategoriaan. Näitä luokitteluja käyttävät myös Olweus ja Höistad. Kaksi helpoimmin havaittavaa muotoa ovat suoran kiusaamisen muodot eli *sanallinen* tai *fyysinen kiusaaminen*. Sanallisessa kiusaamisessa kiusattua voidaan uhkailla, pilkata, härnätä tai nimitellä. Näiden lisäksi sanallista kiusaamista on myös kuiskuttelu, juorujen levittely, ahdistelu, vaatteista ja kampauksesta huomauttelu, uhrin tekemisten tai sanomisten jatkuva kommentoiminen ja kikattelu. (Höistad 2003, 82; Olweus 1992, 15.)

Fyysisessä kiusaamisessa kiusaaja tai kiusaajat käyttävät fyysistä kontaktia kiusaamisen välineenä. Tällaista on esimerkiksi toisen pidätteleminen, nipisteleminen, potkiminen, töniminen tai lyöminen. (Olweus 1992, 15.) Höistad (2003, 85) nimeää edellisten lisäksi vaatteiden repimisen, pulpetin tönimisen, tiellä seisomisen, oven lyömisen kiinni toisen nenän edestä, tavaroiden kätkemisen ja niiden heittelemisen osana fyysistä kiusaamista.

Kolmas, ja ehkä vaikeimmin havaittava, kiusaamisen muoto on negatiiviset teot ilman sanoja tai fyysistä kontaktia esimerkiksi ilmeillä tai elehtimällä, sulkemalla joku ryhmän ulkopuolelle, tai kieltäytymällä noudattamasta kiusatun toiveita (Olweus 1992, 15). Höistad (2003, 80) käyttää tästä kolmannesta tavasta nimitystä *hiljainen kiusaaminen* ja hänen mukaansa siihen kuuluu katseen välttämistä, tuijottamista, merkitsevien silmäysten vaihtamista jonkun kanssa, huokailua, ilmeilemistä, vaikenemista, selän kääntämistä ja toisen kohtelemista kuin tämä olisi ilmaa. Hiljaisen kiusaamisen yleisyyteen vaikuttaa varmasti se, että siitä on helppoa päästä irti, toisin sanoen sitä on hyvin vaikea todistaa tapahtuvaksi, koska se on niin hienovaraista. Tämä hienovaraisuus saa kuitenkin aikaan sen, että sitä tapahtuu myös opettajan läsnä ollessa, koska kiusaajat ajattelevat sen olevan näkymätöntä. (Höistad 2003, 80.) Hiljaista kiusaamista voidaan kutsua myös *epäsuoraksi kiusaamiseksi* (Olweus 1992, 15).

2.1.2 Kiusaamisen määrittelyä Salmivallin mukaan

Suomessa yhtenä kiusaamisen asiantuntijana pidetään Christina Salmivallia (1998; 2003), joka on hyvin samoilla linjoilla Olweuksen ja Höistadin kanssa kiusaamisen määrittelyssä. Myös hän korostaa, että kiusaaminen on *yhteen ja samaan oppilaaseen kohdistuvaa* sellaista vihamielistä käyttäytymistä, joka on toistuvaa. Salmivalli korostaa Olweustakin enemmän kiusaamiselle ominaista voimasuhteiden epätasapainoa, lisäksi Salmivalli tuo esille tärkeän seikan: roolijonon. Hänen mukaansa toinen on aina kiusaamistilanteessa alistettu ja toinen *alistas-taja* tai vastaavasti *nöyryytetty* tai *nöyryyttävä*. Salmivalli kuvailee tätä epätasaväkisyyttä niin, että kiusaaja on aina jollakin lailla kiusattua vahvempi, on se sitten ikä, fyysiset ominaisuudet, kiusaajan asema ryhmässä tai tukijoukot. Kiusaamistilanteen roolit ovat myös yleensä aina samat, mutta varsin usein alistas-taja tai nöyryyttävä ei ole vain yksi lapsi vaan kyseessä voi olla kokonainen ryhmä ja joissakin tapauksissa jopa kokonainen luokka. (Salmivalli 1998, 30; 2003, 11.)

Samoin kuin Olweus (1992) Salmivallikin (1998) korostaa kiusaamista ryhmäilmionä. Kiusaamisessa on hänen mukaansa aina tärkeässä osassa ryhmän jäsenten väliset sosiaaliset suhteet. Kiusaamiseen vaikuttavat monet ryhmätason mekanismit. Tärkeää on kuitenkin huomata, että kiusaaminen on hyvin tyypillinen ominaisuus varsinkin pysyvissä sosiaalisissa ryhmissä, joiden muodostamiseen sen jäsenet eivät pysty vaikuttamaan. (Salmivalli 1998, 33.)

Salmivalli (2003) kuvailee, että hänen mielestään kiusoittelu ja hännäminen ovat luonnollinen ja tärkeä osa lapsen kehitystä. Hänen mukaansa osan näistä oppilas tulkitsee leikiksi, kun taas jotkut tilanteet saattavat tuntua todella loukkaavilta tai satuttavilta. Salmivallin mukaan kyseessä on kuitenkin yleensä hetkelliset tilanteet ja ne kohdistuvat yleensä vuoroin kehenkin eikä tällöin ole kyse kiusaamisesta tai kiusaajasta, koska hännättäviä oppilaita on yleensä monia. (Salmivalli 2003, 10.)

2.1.3 Kiusaamisen määrittelyä Hamarusen mukaan

Aikaisemmista kiusaamisen määritelmistä hieman poikkeavan kuvauksen on määritellyt toinen suomalainen kiusaamisen asiantuntija Päivi Hamarus (2008). Hän yhtyy suurelta osin aikaisempiin kuvauksiin, mutta haluaa herättää keskustelua joistakin määritelmien osista. Hamarus selventää aiemmin mainittua kiusaajan ja kiusatun epätasapainoa hieman toisin sanoen kuin edellä mainitut asiantuntijat. Hänen mukaansa epätasapaino voi olla *sosiaalista, henkistä* tai *ruumiillista*. Ruumiillista epätasapainoa hän kuvaa olevan etenkin pojilla ja silloin kiusaaja on vahvempi tai suurempi kiusattua. Henkisellä tasapainolla hän kuvaa sitä, että toinen on henkisesti alakynnessä eikä tämän takia pysty puolustamaan itseään. Tällaisessa tilanteessa, Hamarusen mukaan, kiusaaja saattaa käyttäytyä alistavasti, olla sanavalmiimpi, kiusattua äänekkäämpi, teräväkielinen tai hän on sosiaalisesti taitava ja pystyy manipuloimaan toiset oppilaat puolelleen. Kiusattua kuvaavia asioita saattaa olla se, että tämä on epävarmempi, pelokas, hiljainen tai hän käyttäytyy hillitysti ja kohteliaasti. Sosiaalisella epätasapainolla Hamarus tarkoittaa sitä, että kiusaajalla on yleensä enemmän kavereita ympärillään ja kiusattu taas jää usein ilman kavereita ja näin ollen turvaa. (Hamarus 2008, 12.)

Hamarus (2008) on kritisoinut hyvin vahvasti kiusaamisen määritelmässä ilmevä jatkuvuuden ja toistuvuuden vaatimusta. Hän kyseenalaistaa määritelmää, koska hänen mielestään siinä jää liikaa varaa tulkinnalle. Hamarus esittääkin kysymyksen, että jos vain toistuva ja pitkään jatkunut toiminta on kiusaamista, milloin ja missä tämä raja sitten kulkee ja tekoja aletaan kutsua kiusaamiseksi. Hamarus toteaa, että ulkopuolisen on mahdotonta määrittää selkeää rajaa siitä, milloin jotkut teot aletaan luokitella kiusaamiseksi. Tämän takia ensiarvoisen tärkeää onkin kuunnella kiusattua ja tämän tuntemuksia. Usein kiusatulle muodostuu uhkakuva kiusaamisesta jo muutaman ”kiusaamiskerran” jälkeen ja oppilas alkaa pelätä leimautuvansa. Hamarus selittääkin ymmärtävänsä, että on tärkeää ja tarpeellista määrittellä kiusaamiselle joitakin tiettyjä rajoja, kun kyseessä on esimerkiksi määrällisen tutkimuksen tekeminen. Hän silti korostaa, että silloin kun tarkoituksena on ennaltaehkäistä ja vähentää kiusaamista ei tällä määrittämisellä tulisi olla niin suuri osa, vaan *kiusatun kokemusten* tulisi nousta *tärkeämpään asemaan*. Riittävä syy tilanteen selvittämiseksi on se, että kiusattu kokee tulleen kiusatuksi. (Hamarus 2008, 12–14.)

Hamarus kokee, että kiusaamisilmiön tarkka rajoittaminen ja määrittäminen varsinkin sen keston suhteen saattaa vaikuttaa siihen, kuinka nopeasti ja toisinaan siihen puututaan. Jos kiusaaminen määritellään pitkällä aikavälillä tapahtuvaksi, saattaa olla, että tällöin annetaan kiusaamiselle liikaa aikaa tapahtua. *Kiusaaminen myös muokkaa rooleja*. Mitä kauemmin kiusaamiselle annetaan aikaa tapahtua sitä enemmän se vaikuttaa roolien muodostumiseen ja sitä vaikeampi niitä on jälkepäin muuttaa. Hamarus toteaa, että kiusaamisen keston katsominen saattaa estää aikaista puuttumista, jonka avulla kiusaamisen kitke-

minen on yleensä helpompaa. Jos kiusaamistilanteet pitkittyvät, osa oppilaista saattaa lähteä mukaan kiusaamiseen välttyäkseen itse kiusaamiselta. Kun kiusaamiseen puututaan varhain, on mahdollista estää juuri näiden sivustakatsojien siirtyminen kiusaajien leiriin. (Hamarus 2008, 14.)

Hamarus siis korostaa kiusatun kuulemista ja tämän kokemuksiin luottamista. Hän ei kuitenkaan usko, että kiusaamistilannetta tulisi tulkita vain kiusatun näkökulmasta. On tärkeää, että ylilyönneiltä vältytään ja kaikki osapuolet ovat mukana, kun tilanteita selvitetään. Lisäksi liialliset kiusaamistilanneilmoitukset saadaan rajoitettua todellisten tilanteiden ilmoittamiseen, kun kaikille osapuolille on selvää, mitä kiusaamisella heidän koulussaan tarkoitetaan. Myös keskustelut siitä, että kaikki ihmiset ovat erilaisia ja kokevat asiat erilailla, voivat olla hyödyllisiä myös luokkahengen kohottamisen kannalta, kun oppilaat oppivat tunnistamaan toistensa rajoja. (Hamarus 2008, 14–15.)

Hamarus (2008) määrittelee kiusaamisen tyyppejä samansuuntaisesti kuin muutkin edellä esiteltyt alan asiantuntijat. Hamarus kuitenkin tarkentaa määrittelyä jaottelemalla kiusaamisen tyyppit *kahdeksaan muotoon*. Näitä muotoja ovat sanallinen kiusaaminen, eristäminen ja syrjiminen, äkillinen fyysinen päällekkäyminen ja prosessikiusaaminen, jolla tarkoitetaan vähitellen kehittyvää kiusaamisen sarjaa, jossa teot kovenevat ajan mittaan. Suhdekriisi, jossa kiusaamistilanne saattaa alkaa ystävien välillä erimielisyydestä ja tilanteeseen saattaa myöhemmin liittyä myös muita osapuolia, on myös koettu yhdeksi kiusaamisen muodoksi. Eräs tyyppi on ärsytyksestä johtuva kiusaaminen, jossa kiusaamistilanteen voidaan katsoa alkavan siitä, että kiusauksen uhri ei halua hyväksyä esimerkiksi ryhmän ulkopuolelle sulkemista vaan pyrkii toistuvasti ryhmään, jonka jälkeen kiusaajat ajattelevat olevansa oikeutettuja kiusaamiseen, koska kiusattu on ärsyttänyt heitä toiminnallaan. Häirinnällä Hamarus tarkoittaa lähinnä sukupuolista häirintää, jossa tytöt ovat usein alttiimpia kiusauksen kohteita kuin pojat. Kahdeksas kiusaamisen muoto on *saippaus* (johdettu englanninkielisestä termistä cyberbullying) eli *sähköinen kiusaaminen*. Se on kaikista uusien kiusaamisen muoto. Saippausta voidaan kutsua myös *elektroniseksi kiusaamiseksi*. Siinä käytetään yhä nuoremmillakin oppilailta yleistyviä sähköisiä kanavia kiusaamisen välineinä. Hamarus jakaa saippauksen kännykkäkiusaamiseen ja nettikiusaamiseen. (Hamarus 2008, 45–74.)

Yhteenveto kiusaamisen määritelmästä

Kuten edellä esiteltyjen kiusaamisen asiantuntijoiden määritelmistä käy esille, kiusaaminen ja sen määrittely ei ole yksiselitteinen asia ja erilaisia määritelmiä onkin monia. Pääasiassa kiusaamisella tarkoitetaan sellaisia tekoja, joiden tarkoitus on tuottaa kiusatulle mielipahaa joko fyysisesti tai henkisesti. Selkeästi kiusaamisen valtasuhteita tuovat esille Olweus (1992), Salmivalli (1998; 2003) ja Hamarus (2008). Kiusattu on aina henkisesti, fyysisesti tai sosiaalisesti

heikommassa asemassa kiusaajaansa nähden. Olweus, Höistad (2003) ja Salmivalli tuovat kaikki esille määritelmässään tekojen olevan kiusaamista, kun ne toistuvat useita kertoja ja kohdistuvat samaan tai samoihin henkilöihin. Hamarus puolestaan antaa paljon suuremman painoarvon kiusauksen uhrin kokemuksille. Jos kiusattu kokee jonkin asian kiusaamisena, tulee asiaa silloin käsitellä sen mukaisesti. Omassa kiusaamisen määritelmässämme tukeudumme pääpiirteittäin Hamarusen määritelmään, koska koemme kiusaamisen uhrin tuntemusten olevan tärkeä lähtökohta kiusaamistilanteisiin puututtaessa. Oman kokemuksemme mukaan on hyvin vaikea ulkopuolelta käsin arvottaa sitä, missä kiusaamisen raja kulkee. Tämä tuli esille myös Hamarusen (2006, 109) omassa tutkimuksessa, jossa ilmeni, että oppilaiden käsitys kiusaamisesta eroaa usein heidän opettajansa tulkinnasta. Lisäksi kyseisten oppilaiden mielestä kiusatun subjektiivisilla kokemuksilla on suuri merkitys. Lisäksi Hamarusen määritelmä soveltuu paremmin elektronisen kiusaamisen määritelmäksi, koska siinä korostuu erityisesti se, kuinka uhrin oma tulkinta tilanteesta määrittää kiusaamista. Joku saattaa kokea pilapuhelun tai itsestä muunnellun kuvan julkisen esittämisen harmittomana, kun taas toiselle se voi olla hyvinkin satuttavaa.

2.2 Kiusaaminen ja roolit

Kiusaamistilanteisiin liitetään usein ensimmäisenä kiusaaja ja kiusattu. Tarkemmin ajateltuna kiusaajia, kiusattuja ja kiusaamistilanteita on monia erilaisia. Lisäksi kiusaamistilanteissa kiusaaja ja kiusattu eivät ole aina kahdestaan tilanteessa vaan paikalla on muitakin henkilöitä. Nähdäkseen, millaisia henkilöitä kiusaajat, kiusatut ja muut henkilöt yleensä ovat, tutkijat ovat pyrkineet selvittämään, onko esimerkiksi kiusaajilla ja kiusatuilla tiettyjä piirteitä, joita voidaan pitää ominaisina näille ryhmille. Käsittelemme tässä kappaleessa myös sukupuolten välisiä eroja kiusaamiseen ja aggressiivisuuteen liittyen.

2.2.1 Kiusaajat, kiusatut ja muut

Kiusaamisilmiöön liittyy olennaisesti ainakin kaksi selvää roolia: *kiusattu* ja *kiusaaja* (Aho & Laine 1997, 227). Laine (2005) kertoo, että tutkijat ovat pyrkineet selvittämään, onko kiusaajilla joitain tiettyjä, näille ominaisia, piirteitä. Tyypillisen kiusaajan piirteitä ovat usein impulsiivisuus, aggressiivisuus, kovuus, dominoivuus, riittämätön itsekontrolli, sosio-kognitiiviset puutteet ja ulospäin suuntautuva reagointi. Kiusaajia on usein kuvailtu jollain tapaa kypsymättömiksi. (Laine 2005, 219.)

Kowalski, Limber & Agatston (2008) ovat tutkineet elektronista kiusaamista ja määritelleet samalla myös tavanomaista kiusaamista auttaakseen lukijoita ym-

märtämään paremmin elektronisen kiusaamisen tuomia uusia piirteitä. Myös he ovat määritelleet kiusaamiseen liittyviä eri rooleja, joita ovat *kiusatut*, *kiusajat* ja *kiusaamisen todistajat*. Heidän mukaansa kiusatut voidaan kuitenkin karkeasti jakaa kahteen alaryhmään, joita ovat *passiivisemmat* ja ehkä alistuvammat *kiusatut* sekä "*provosoivat kiusatut*" tai toiselta nimeltä "*kiusaja-kiusatut*". Kowalski ym. (2008) ovat listanneet sellaisia tyypillisiä luonteenpiirteitä, joita voidaan näiden eri roolien henkilöiden luonteesta usein löytää. He korostavat, että mitkään näistä luonteenpiirteiden kuvauksista eivät ole sellaisia, jotka olisivat välttämättömiä eri roolien henkilöille, mutta useimmiten nämä piirteet tai jotkut näistä piirteistä ovat tyypillisiä kyseisille rooleille. Ei siis ole yhtä ainoata kiusajaan tai kiusatun "profiilia", voidaan ainoastaan määritellä joitain tyypillisimpiä piirteitä, joita on havaittu usein kiusaajilla ja kiusatuilla olevan. He myös painottavat, että vaikka he jakavat kiusatut eri määritelmien mukaan (passiiviset ja provosoivat kiusatut), nimeämisen tarkoitus ei ole väheksyä, halventaa tai syyttää lapsia kokemastaan kiusaamisesta. (Kowalski ym. 2008.)

Passiivisten kiusattujen luonteenpiirteiden määrittelemisessä Kowalski ym. (2008) ovat luottaneet Olweuksen näkemykseen asiasta. Nämä kiusatut ovat tyypillisesti hiljaisia, ujoja, herkkiä lapsia, jotka ovat ehkä myös hieman epävarmoja itsestään. Heillä on usein vähemmän kavereita ja he ovat eristäytyneitä sekä saattavat pelätä sitä, että tulevat satutetuiksi. He voivat olla masentuneita ja ovat usein fyysisesti heikompia kuin ikätoverinsa. Passiiviset kiusatut saattavat myös viihtyä paremmin aikuisten kuin omanikäistensä seurassa. Esimerkiksi masennus ja huono itsetunto voivat olla yleisiä seurauksia kiusaamisesta, mutta saattavat olla myös kiusaamisen edeltäjiä ja aiheuttaa uhriksi joutumisen. (Kowalski ym. 2008, 25.)

Myös *kiusajien* tyypillisimpiä piirteitä Kowalski ym. (2008) ovat luetelleet Olweuksen määritelmien mukaisesti. Kiusaajat ovat usein dominoivia persoonia ja käyttävät voimaa vahvistaakseen asemaansa. He ovat äkkipikaisia ja hermostuvat herkästi sekä asennoituvat väkivaltaa kohtaan positiivisemmin kuin muut lapset. Kiusaajilla saattaa olla ongelmia sääntöjen tottelemisen kanssa ja he suhtautuvat aikuisiin aggressiivisesti. He eivät tunne empatiaa kiusattuja kohtaan ja ovat hyviä puhumaan itsensä "kuiville" ongelmatilanteista. Kiusajien on joskus kuvattu olevan yksinäisiä susia, joilta puuttuu sosiaalisia taitoja, mutta tutkimustulosten mukaan kiusaajat ovatkin useimmiten vähemmän masentuneita ja yksinäisiä kuin heidän ikätoverinsa. (Kowalski ym. 2008, 30.)

Kiusaaja-kiusatut ovat Kowalskin ym. (2008) mukaan oma erilliseksi eriteltävä ryhmänsä, joita he myös kutsuvat nimillä "*provosoivat kiusatut*" tai "*aggressiiviset uhrit*". Kowalski ym. ovat myös määritelleet Olweuksen kuvausten mukaan tällaisilla oppilailla usein olevan keskittymisvaikeuksia ja taipumusta levottomuuteen. Kiusaaja-kiusatut ovat usein ryhmänä kömpelömpiä ja kehitysmättömämpiä kuin ikätoverinsa. He eivät osaa tulkita muiden antamia sosiaalisia vihjeitä. Erityisesti kiusaaja-kiusatut ovat usein äkkipikaisia ja haluavat heti

taistella vastaan, jos kokevat, että muut uhkaavat heitä jollain tavalla. Näillä lapsilla on usein vaikeuksia toimia muiden lasten kanssa, mutta myös aikuisten kanssa. Heitä on jopa kuvattu kaikkein vaikeimmin lähestyttäviksi lapsiksi. Tutkimukset ovat osoittaneet, että juuri näihin lapsiin tulisi kiinnittää erityisesti huomiota. Heillä saattaa olla monia sosiaalisia ja emotionaalaisia ongelmia, joita myös ”passiivisilla kiusatuilla” on, mutta myös monia käyttäytymisongelmia, joita kiusaajat omaavat. (Kowalski ym. 2008, 31–32.)

Koulukiusaamista tapahtuu usein oman luokan oppilaiden kesken. Kiusaaja ja kiusattu siis tuntevat toisensa tällaisissa tilanteissa. (Laine 2005, 217.) Useimpien kiusaajia on vain yksi tai vastaavasti erittäin pieni ryhmä. Isommat kiusaajaryhmät ovat harvinaisempia. Kiusaaja-kiusatut saattavat joskus kuitenkin tehdä poikkeuksen ja heitä saatetaan kiusata isomman ryhmän voimin – joskus jopa kokonaisen luokan voimin. (Kowalski ym. 2008, 34.) Olweus (1992) huomauttaa, että myös kiusaamisen kohde, eli uhri, voi olla yksilö tai ryhmä (Olweus 1992, 14).

Kiusaajien ja kiusattujen eli uhrien lisäksi kiusaamistilanteissa saattaa olla läsnä muitakin henkilöitä. Tutkimuksessa näistä muista henkilöistä on käytetty nimitystä ”kontrolliryhmä”, jotka ovat prososiaalisia tai kiusaamiseen osallistumattomia lapsia. (Salmivalli 1998, 51.) Näillä lapsilla on monia rooleja. Olweus on puhunut muun muassa kiusaajien ”aseenkantajista”. Salmivalli (1998) huomauttaa, että tutkimus siitä, mitä muita rooleja lapsilla on kiusaamistilanteissa uhrin ja kiusaajan lisäksi, on puuttunut alan kirjallisuudesta ennen hänen tutkimustaan ”Kiusaaminen luokkaryhmässä”. Tässä tutkimuksessa hänen yhtenä tarkoituksenaan oli tunnistaa uhrin, kiusaajan, apurin, vahvistajan, puolustajan ja ulkopuolisen rooleissa olevia lapsia ja nuoria. *Apuri* on Salmivallin määritelmien mukaan sellainen oppilas, joka menee helposti mukaan kiusaamiseen. Hän ei tee itse aloitetta, mutta toimii kiusaajan seuraajana tai avunantajana kiusaamistilanteissa. *Vahvistaja* on rooliltaan se oppilas, joka antaa myönteistä palautetta kiusaajalle ja on yleisönä kiusaamistilanteessa. Vahvistamista on jo pelkästään se, että lapsi tulee paikanpäälle katsomaan tilannetta. *Puolustajan* roolille ominaista on mennä kiusatun puolelle ja yrittää saada muita lopettamaan kiusaaminen. *Ulkopuolinen* lapsi pysyttelee sivummalla eikä halua osallistua millään tavalla kiusaamistilanteisiin. Salmivalli huomauttaa, että rooleissa ei ole kysymys pysyvistä piirteistä, ja ryhmässä lapsi voi joutua hänelle jopa epätyypilliseen rooliin. Lapsi voi toimia siis eri rooleissa erilaisissa ryhmissä. Lisäksi lapsi saattaa toimia esimerkiksi vahvistajana tiedostamattaan edes koko asiaa. Salmivalli puhuu sosiaalisesta statuksesta, joka vaikuttaa siihen, minkä roolin lapsi omaksuu ryhmässä. Joku lapsi voi olla epäsuositussa asemassa muutenkin eikä tämän vuoksi uskalla asettua puolustajan rooliin, sillä pelkää itse joutuvansa kiusatuksi. Lapsen omaksumalla roolilla taas lienee vaikutusta hänen sosiaaliseen asemaansa. (Salmivalli 1998; 52–53, 62.)

1.2.2 Sukupuoli ja kiusaaminen

Kiusaamisen yhteydessä puhutaan yleensä *suorasta* ja *epäsuorasta kiusaamisesta* tai *aggressiosta*. Suora aggressiivinen toiminta kohdistuu aina selkeästi siihen henkilöön, jota halutaan kiusata. Suoraa aggressiota voi olla mielipahan tuottaminen fyysisesti, konkreettisten tekojen avulla. Myös toisen satuttaminen verbaalisti luokitellaan suoraksi kiusaamiseksi. Epäsuorassa aggressiossa vihamielisyys ei kohdistu kiusattavaan suoraan, vaan kiusaajat saattavat käyttää apunaan sosiaalista manipulointia kuten juorujen levittämistä tai he saattavat kohdella kiusattua kuin ”ilmaa”. Manipuloinnilla voidaan pyrkiä myös siihen, että muita ryhmän jäseniä yritetään saada kohtelevaan uhria kiusaajien tavoin. Näissä epäsuorissa tavoissa itse kiusaamisen aloittaja voi säästyä syytetyksi tulemiselta. (Salmivalli 1998, 35–36.)

Tyttöjen ja poikien välillä on havaittu joitain eroja kiusaamiseen liittyen. Tutkimusten mukaan pojat ovat taipuvaisempia kiusaamaan kuin tytöt (esim. Olweus 1992, 23). Suora aggressiivinen kiusaaminen, kuten fyysisen kivun tuottaminen ja avoin hyökkääminen, on tyypillisempää pojille kuin tytöille. Tytöt puolestaan käyttävät kiusaamiseen yleisemmin hienovaraisempia ja huomaamattomampia epäsuoran aggression keinoja, kuten ilkeiden juorujen levittämistä. Olweus on saamiensa tulostensa mukaan kuitenkin todennut, että myös pojat joutuivat melkein yhtä usein epäsuoran kiusaamisen kohteiksi kuin tytöt, mutta vielä useammin pojat olivat silti suoran kiusaamisen uhreja ja erityisesti kiusaajia. (Olweus 1992, 23–24). Kaikesta huolimatta kaikkein yleisin kiusaamisen muoto niin tyttöjen kuin poikienkin keskuudessa on sanallinen kiusaaminen, joka ilmenee nimittelynä ja pilkkaamisena (Salmivalli 1998, 37–38). Tutkijat kuitenkin huomauttavat, että koska tytöt kiusaavat enemmän epäsuorin keinoin, heidän kiusaamistaan on ehkä vaikeampi havaita, mikä voi olla osasyynä siihen, että pojat näyttäisivät kiusaavan yleensä ottaen enemmän kuin tytöt (Olweus 1992, 24; Salmivalli 1998, 36).

Salmivallin (1998) tutkimustulosten mukaan sivustaseuraajan rooleissa pojat ovat useimmiten kiusaajan apureita tai vahvistajia ja tytöt puolustajia tai ulkopuolisia. Hänen mukaansa tätä tulosta voidaan selittää mahdollisesti sillä, että aggressiiviset yhdessäolomuodot ovat poikien keskuudessa muutenkin hyväksyttävämpiä ja sillä, että tytöt ovat ehkä luonnostaan hieman poikia empaattisempia. Salmivalli pohtii myös yhden syyn tyttöjen puolustajan roolin olevan sen, että tytöillä on yleensä läheisemmät ystävyysuhteet ja näin kiusatulle löytyy useammin puolustaja tai ainakin lohduttaja. Hän myös huomauttaa, että koska tyttöjen kiusaajat ovat tyttöjä ja poikia, on tyttöjen ehkä helpompi liittoutua puolustamaan uhria tapauksissa, jossa kiusaaja on toista sukupuolta. Poikien kiusaajat ovat useimmiten poikia eivätkä sivustaseuraajat välttämättä uskalla tai halua puolustaa uhria ja vastustaa omasta sosiaalisesta ryhmästä tulevaa kiusaajaa. Salmivalli huomauttaa, että myös tutkintamenetelmiin liittyvät seikat voivat kärjistä tuloksia. Koska tyttöjen kiusaaminen on usein huomaamatto-

mampaa ja hienovaraisempaa, on sitä joskus muiden hankalampi olla vahvistamassa ja auttamassa. (Salmivalli 1998, 59–61.)

Aiemmissä tutkimuksissa on selvitetty sukupuolten välisiä luonnollisia eroja liittyen aggressiivisuuden ilmenemiseen. Nämä erot aggressiivisuuden ilmenemisessä voivat selittää syitä siihen, miksi kiusaaminen on erilaista poikien ja tyttöjen keskuudessa. Aggressiivisuuden ja väkivaltaisuuden on nähty olevan miesten tapa reagoida turhauttaviin tilanteisiin. Naisilla on nähty olevan passiivisempi tapa suhtautua samanlaisiin tilanteisiin. Jotkut asiantuntijat ovat ehdottaneet, että aggressiivisuuden määrä miehillä ja naisilla olisi sama, mutta miehet vain tekevät näkyviä aggressiivisia tekoja enemmän. Laaja joukko tutkijoita uskoo kuitenkin tuloksiinsa nojaten, että miesten ja naisten aggressiivisuuden määrässä on todellisia eroja. On saatu vain harvoja tuloksia, joiden mukaan poikien ja tyttöjen aggressiivisuudessa ei olisi eroja. (Archer & Lloyd 1985; 124–125, 128.)

Näitä löydettyjä sukupuolten välisiä eroja on perusteltu *biologisilla syillä* sekä *sosiaalistumisen näkökulmasta*. Biologisista syistä tärkeimmän, mieshormonin eli testosteronin, on todettu lisäävän aggressiivisuutta ja on havaittu, että myös joillain eläinlajeilla uros on naarasta aggressiivisempi. Archer ja Lloyd (1985) kirjoittavat olevansa hieman epäileväisiä näiden löydöksiin suhteen, sillä he kokevat psykologien yleistävän liikaa ja huomauttavat, että joillain lajeilla ei eroja ole havaittu. Toisaalta joillain tutkituilla lajeilla aggressiivisuus on kausiluonteista eivätkä tutkimukset anna välttämättä oikeaa kuvaa asiasta. Toinen näkökulma sukupuolten välisiin eroihin on tarkastella sosiaalistumisen ja ympäristön vaikutuksia. Tarkastellaan siis millaista stereotyyppistä käyttäytymistä tytöiltä ja pojilta odotetaan. Tyttöjä kehoitetaan pienestä pitäen käyttäytymään nättisti ja aggressiivinen käytös on todella paheksuttua. Poikia taas kannustetaan olemaan vahvoja ja pitämään puoliansa. (Archer & Lloyd 1985; 137–139, 145.)

Yhteenveto, roolit ja sukupuoli

Kiusaamiseen liitetään itsestään selvästi kiusaajan ja kiusatun roolit. Kiusatut voidaan jakaa edelleen passiivisiin uhreihin ja provosoiviin uhreihin. Vaikka ei voida olettaa, että kaikki kiusaajat ja kiusatut olisivat samanlaisia luonteenpiirteiltään ja ominaisuuksiltaan, heillä on joitain tiettyjä piirteitä, joita voidaan usein havaita näissä eri rooleissa. Kiusaajan ja kiusatun lisäksi kiusaamistilanteissa on usein kuitenkin mukana muitakin lapsia tai muita henkilöitä, joilla heilläkin voi olla erilaisia rooleja, kuten apuri tai puolustaja. Itse emme omassa tutkimuksessamme tutki sivustaseuraajien rooleja, mutta pidämme silti hyvin tärkeänä muistaa, että kiusaamistilanteisiin liittyy muitakin henkilöitä varsinaisen kiusaajan ja kiusatun lisäksi. Näillä muilla henkilöillä voi olla ratkaiseviakin rooleja erilaisissa tilanteissa. Kiusaamisessa on havaittavissa joitain eroja sukupuolten välillä, ja näiden erojen aiheuttajia on yritetty selvittää. Tytöt kiusaavat

enemmän epäsuorin keinoin esimerkiksi juoruilemalla; pojat käyttävät enemmän suoria keinoja, kuten lyömistä. Myös sivustaseuraajan rooleissa pojat käyttäytyvät tyttöjä aktiivisemmin. Näihin eroihin liittyen pohdinnan aiheena on ollut, ovatko miehet ja naiset jo luontaisesti erilaisia aggressiivisuudeltaan, mikä vaikuttaisi myös kiusaamiseen. Aggressiivisuuden suhteen miehillä ja naisilla on todettu olevan biologisia eroja; esimerkiksi testosteronin määrä on suurempi miehillä. Kuitenkin myös ympäristöllä on ajateltu olevan vaikutusta miesten ja naisten eroihin sosiaalistumisen näkökulmasta. Omassa tutkimuksemme selvitämme mahdollisia sukupuolten välisiä eroja kiusaamiseen ja etenkin elektroniseen kiusaamiseen liittyen.

3 ELEKTRONINEN KIUSAAMINEN – KIUSAAMISEN UUSI MUOTO

3.1 Elektroninen kiusaaminen ilmiönä

Tavanomaisen koulukiusaamisen ohella puheenaiheeksi on viime vuosina noussut kiusaamisen uudempi muoto eli *elektroninen kiusaaminen*. Tällä muodolla tarkoitamme kiusaamista, jonka välineinä käytetään elektronisia laitteita. Sitä voi tapahtua esimerkiksi sähköpostilla, erilaisilla verkkosivuilla, puheluiden ja tekstiviestien tai kamerapuhelinten video- ja kuvatoimintojen avulla. Hyvin yleinen kiusaamiskanava on myös Messenger-palvelu, jossa on mahdollista lähettää toisille pikaviestejä. Li (2006) määrittelee tutkimuksessaan elektronisen kiusaamisen (cyberbullying) lyhyesti ikävien tai ilkeiden kirjoitusten tai kuvien lähettämiseksi käyttäen apuna Internetiä tai muita digitaalisia kommunikointivälineitä. (Li 2006, 158.) Hinduja ja Patchin (2009) määrittelevät elektronisen kiusaamisen olevan tahallista ja toistuvaa harmin aiheuttamista tietokoneita, matkapuhelimia ja muita elektronisia laitteita apuna käyttäen. He muistuttavat, että elektronista kiusaamista voi tapahtua jopa Playstation ja Xbox -pelikonsolien kautta. (Hinduja 2010, sähköpostikeskustelu.) Omassa tutkimusessamme emme määrittele kiusaamista tai elektronista kiusaamista sen toistuvuuden perusteella, sillä yksikin kerta voi olla todella järkyttävä kokemus oppilaalle. Lisäksi toistuvuutta voi aiheutua jo yhdestä kiusaamisteosta, jos yksi lähetetty viesti luetaan yhä uudelleen ja uudelleen (Kowalski ym. 2008, 183). Smithin ym. (2006) mukaan elektronista kiusaamista voi tapahtua niin, että uhrille lähetetään kiusaamiseen pyrkiviä viestejä tai kuvia, mutta myös niin, että uhrista lähetetään kuvia tai viestejä muille pilkkaamismielessä. (Smith ym. 2006, 40.)

Käsite *elektroninen kiusaaminen* ei ole vakiintunut vielä Suomessa, ja olemmekin löytäneet myös muita suomenkielisiä käsitteitä, kuten Tietoturvakoulun (2008) sivuilla käytetyn *nettikiusaamisen* ja Nuorisotutkimusseuran (2008) käyttämän *virtuaalikiusaamisen*. Hamarus (2009) ehdottaa yhdeksi nimivaihtoehdoksi *saippausta*, joka tulee englanninkielen termistä cyberbullying. Näistä termeistä termit elektroninen kiusaaminen ja saippaus ovat laajimpia ja selkeimpiä, sillä niihin kuuluu Internetin käytön lisäksi kiusaaminen myös puheluilla, tekstiviesteillä ja jopa televisiokanavien Chateissa. Tosin Internetistä tietoa etsittäessä tällä suomenkielisellä termillä tietoa löytyy kaikista vähiten. Sana elektroninen voi olla vieraan tuntuinen monelle ja sen takia ilmiöstä käytetään muita nimityksiä. Olemme tavanneet myös termit *sähköinen kiusaaminen* ja *verkkokiusaaminen* sekä nettikiusaamisen korrektimman muodon *Internet-kiusaaminen*. Näistä kolmesta termistä lähimpänä elektronista kiusaamista on sähköinen kiusaaminen, joka onkin termin ”suomenkelisempi” käänös.

Koska olemme tutkineet ilmiöstä artikkeleita sekä englannin että ruotsin kielellä, selvennämme näiden kahden kielen omia termejä ilmiöstä. Englannin kielessä ilmiöstä käytetään yleisimmin nimitystä cyberbullying. Sanasta käytetään myös muotoja *cyber bullying* sekä *cyber-bullying*. Jotkut tutkijat käyttävät omaa suomenkielistä nimitystämme lähinnä olevaa termiä *electronic bullying* ja sen lyhennettyä muotoa *e-bullying*. Näiden lisäksi Hinduja ja Patchin (2009) luettelevat muita synonyymeja ilmiölle, joita ovat *cyber harassment*, *text bullying*, *SMS bullying*, *mobile bullying*, *digital bullying*, *Internet bullying* ja *online social cruelty*. (Hinduja & Patchin 2009, 4.) Muita termejä ovat *virtual bullying* (Virtue in action, 2008) ja *online bullying* (Be web aware 2007). Lin (2006) mukaan cyberbullying termiin liittyvät tietokoneen ja Internetin lisäksi myös muut elektroniset laitteet. Samoin ajattelevat Kowaslki ja Limber (2007) *electronic bullying* termistä. Pelkästä tietokoneen ja Internetin välityksellä tapahtuvasta kiusaamisesta voidaan puhua ainakin termillä *Internet bullying*, kun taas *mobile bullying*, *text bullying* ja *SMS bullying* kertovat pääasiassa puhelimen välityksellä tapahtuvasta kiusaamisesta. Tässä määrin kaikki Hinduja ja Patchinin (2009) luettelemat termit eivät ole täysin synonyymisia keskenään. Jotkut tutkijat ovat käyttäneet elektronista kiusaamista tutkittaessa jakoa *online bullying* ja *offline bullying*. Tarkistaaksemme, mitä näillä termeillä todella tarkoitetaan, otimme yhteyttä Hindujaan ja Patchiniin. Online bullying oli heidän mukaansa synonyymi cyberbullying sanalle. Siihen siis liittyy kiusaaminen kaikilla elektronisilla välineillä, vaikka suomen kielessä sana online saattaa kuulostaa enemmän tietokoneisiin kuin puhelimiin liittyvältä termiltä. Myös elektronisen kiusaamisen yhteydessä käytetty offline bullying termi voi olla hämäävä, sillä esimerkiksi Chatissa voi henkilö olla offline-tilassa ja toisten on silti mahdollista kiusata offline-tilassa olevaa henkilöä. Hinduja ja Patchin asettivat kuitenkin offline bullying termin synonyymiksi tavanomaiselle kiusaamiselle, toisin sanoen sillä tarkoitetaan kaikkea kiusaamista, johon ei käytetä elektronisia laitteita. (Hinduja 2010, sähköpostikeskustelu.) Keskustelua on herättänyt myös sanojen *bullying* ja *harassment* erot. Joidenkin tutkijoiden mielestä näiden sanojen merkityksillä on hienoinen ero ja bullying sanaa tulisi käyttää enemmän lasten keskuudessa ja harassment sanaa aikuisten keskuudessa (Stop cyberbullying). Tämä ei ole kuitenkaan kaikkien tutkijoiden näkemys asiasta, vaan he käyttävät termejä sekaisin (esim. Kowaslki ym. 2008, 43). Myös *cyber stalking* on liitetty terminä koskemaan aikuisten toimia (Stop cyberbullying).

Ruotsin kielessä ilmiöstä käytetään nimeä *elektronisk mobbning* ja sen lyhennettyä muotoa *e-mobbning* (Karisbygdens Hem och Skola 2008). Myös erilaisista ruotsinkielisistä artikkeleista ja blogeista löytyy vaihtoehtoisia termejä, kuten *cybermobbning*, *digital mobbning* sekä pelkälle verkossa tapahtuvalle kiusaamiselle *nätmobbing* tai *Internetmobbing* ja puhelinkiusaamiselle *mobilmobbning* (Bloggspace Mobbning 2007; Jeppsson 2006). Uudehko kiusaamisilmiö on saanut monia nimiä eikä muillakaan kielillä ole vain yhtä vakiintunutta nimeä ilmiölle. Kuitenkin suomenkielinen termi elektroninen kiusaaminen on löydettyä-

vissä suorana käännöksenä sekä englannin (electronic bullying) että ruotsin (elektronisk mobbning) kielestä.

3.2 Elektronisen kiusaamisen kanavat ja lajit

Kowalski ym. (2008) kuvailevat, Nancy Willardin (2006) jakoja mukaillen, elektronisessa kiusaamisessa olevan erilaisia kanavia ja lajeja, joita käyttämällä kiusaamista tapahtuu. Erilaisten elektronisten kiusaamisen kanavien kautta voidaan toteuttaa erityyppistä elektronista kiusaamista. Tällaisia kanavia ovat esimerkiksi pikaviestit, sähköposti, tekstiviestit, sosiaaliset yhteydenpitosivustot, Chat/keskustelualueet, blogit, Internet-sivustot, haukkumataulut ja Internet-pelit. Elektronisen kiusaamisen lajeiksi puolestaan voidaan lukea flametus eli vastavuoroinen ja kiivas loukkaavien viestin lähettely, häirintä ja ahdistelu, mustamaalaus ja häpäisy, jonakin toisena esiintyminen, outing eli toisen henkilökohtaisten tietojen luvaton levittäminen ja huijaus, ulkopuolelle jättäminen, elektroninen seuraaminen tai väijyminen ja happy slapping eli äkkinäinen väkivallanteko, joka kuvataan ja laitetaan Internetiin. Seuraavassa käsittelemme näitä tarkemmin. (Kowalski ym. 2008, 46–57.)

Elektronisen kiusaamisen kanavia

Pikaviestit/mesetyt (Instant Messaging). Pikaviestittely on nuorten keskuudessa hyvin suosittua, koska siinä kommunikointi tapahtuu reaaliajassa. Viestejä lähetellään samaan tai samoihin ystävä- tai kontaktilistoihin kuuluvien ihmisten kanssa Internet-yhteyden välityksellä. Elektronisessa kiusaamisessa kiusaajat saattavat lähettää vihaisia tai uhkaavia viestejä toisille. Kiusaajat saattavat myös luoda kiusatun käyttäjänimeä muistuttavan nimen tai jopa käyttää tämän oikeaa käyttäjänimeä ja sitten lähettää sopimattomia viestejä tai kuvia toisista tekeytyen kiusatuksi. (Kowalski ym. 2008, 52.)

Sähköposti (E-mail). Koska sähköposti on yksi käytetyimmistä digitaalisen kommunikaation välineistä, on sen osuus elektronisessa kiusaamisessakin huomattava. Yksi sen houkutteleva puoli kiusaamiskeinona on, että yksi sähköposti voi tavoittaa satoja tai jopa tuhansia ihmisiä pelkällä yhdellä napin painalluksella. Kiusaaja voi siis halutessaan lähettää huomattavalle joukolle ihmisiä haitallista tietoa tai kuvia toisesta ihmisestä hyvin nopeasti. Toinen sähköpostin suosimisen syy on, että vaikka niiden lähettäjät ovatkin yleensä jäljitettävissä, ei ole aina varmaa, että henkilö, jonka sähköpostiosoitteesta viestit on lähetetty, olisi varmasti juuri henkilökohtaisesti lähettänyt kyseiset viestit. Kiusaajat saattavat käyttää myös kiusatun sähköpostiosoitetta hyväkseen niin, että he antavat sen mainoksia tai pornografista materiaalia jäsenilleen lähettävälle sivustoille. Täl-

lön kiusatun sähköposti saattaa täyttyä hyvin nopeasti materiaalista, jota hän ei ole itse toivonut vastaanottavansa. (Kowalski ym. 2008, 52.)

Tekstiviestit (Text Messaging). Tekstiviesteistä käytetään myös nimitystä Short Message Service eli lyhennettynä SMS. Tekstiviestittely on erityisen suosittua varsinkin nuorten keskuudessa, vaikka se ei olekaan reaaliaikainen viestintäkeino. Tekstiviestit ovat nuorille erittäin hyvä yhteydenpitomenetelmä, mutta niiden käytöllä on myös ikäviä puolia ja hyvin useasti nuoret kertovatkin saaneensa viestejä, jotka ovat olleet hyvin ikävälunteisia. (Kowalski ym. 2008, 52–53.)

Sosiaaliset yhteydenpitovivustot (Social Networking Sites). Sosiaalisia yhteydenpitovivustoja on olemassa monia. Suosituimpia tällaisia sivustoja ovat esimerkiksi Facebook, MySpace, LiveJournal, Friendster, Nexopia, Xuga ja Xanga (Kowalski ym. 2008, 53.) Nämä sivustot kannustavat käyttäjiään luomaan itselleen profiilin, joka sisältää kuvia kyseisestä henkilöstä, päiväkirjanomaisia kirjoituksia sekä tietoa henkilön kiinnostuksenkohteista, jotta he voivat kohdata samanhenkisiä ihmisiä. Useimmat yhteydenpitovivustot tarjoavat myös Chat –palveluja. Suurin osa tällaisista sivustoista on ilmaisia. (Social Networking Sites/FBI 2006.) Joidenkin sosiaalisten yhteydenpitovivustojen, kuten esimerkiksi Facebookin avulla voimme tietää lähes reaaliajassa, kuka tekee ja mitä, missä ja kenen kanssa, ketkä ovat ystäviä keskenään, ketkä eivät enää seurustele, kuka on lisännyt sivustolleen uusia kuvia tai kenellä on huono päivä. Henkilön profiiliinsa tekemät muutokset näkyvät lähes vapaasti sellaisille henkilöille, jotka käyttäjä on nimennyt ystävikseen. Yksi sosiaalisten nettisivustojen tyyppi on sivustot, joilla käyttäjät voivat ladata, jakaa ja kommentoida videopätkiä. Tällaisia sivustoja ovat esimerkiksi YouTube ja Google Video. Kyseisten sivustojen suosio kasvaa jatkuvasti varsinkin teini-ikäisten keskuudessa. Suurin osa videoista on tarkoitettu viihdyttämään katselijoita, mutta joukossa on myös sellaisia videopätkiä, jotka osoittavat huonoa makua, eikä elektroniseen kiusaamiseen viittaavaa materiaaliakaan ole vaikea löytää tuhansien videoiden joukosta. (Kowalski ym. 2008, 53–54.)

Chat-huoneet/keskustelupalstat (Chat Rooms). Chat-huoneissa ihmiset voivat virtuaalitodellisuudessa keskustella keskenään lähes kaikista aiheista. Tällaiset keskustelupalstat on usein ryhmitelty aiheen mukaan. Osallistujat kirjoittavat kommenttinsa, jotka sitten näkyvät toisten keskusteluun osallistuvien ruuduilla. Jotkut keskusteluhuoneet on yksinkertaisesti tarkoitettu vain ihmisten vapaaseen kokoontumiseen, jossa he vaihtavat mielipiteitä reaaliajassa. Elektroninen kiusaaminen ilmenee keskustelupalstoilla usein jonkun tietyn ihmisen poissulkemisena keskustelusta, jolloin kyseisen henkilön viestintäyrityksiin ei kiinnitetä mitään huomiota. Reaaliaikainen viestittely voi johtaa myös niin sanottuun flametussotaan, josta on lisää myöhemmin. Chat-huoneissa asioita mutkistaa myös helposti se, että jotkut henkilöt eivät esiinny niissä omina itsenään vaan valehtelevat esimerkiksi sukupuolensa ja ikänsä. Tällainen oman

henkilökuvansa muuntelu saattaa olla harmitontakin, mutta joskus sen tarkoitus on saalistaa hyväuskoisia seksuaalisin tarkoituksin. (Kowalski ym. 2008, 55.)

Blogit (Blogs). Blogeilla tarkoitetaan päiväkirjan tapaisia kirjoitelmia, joita julkaistaan Internetissä. Blogit liittyvät yleensä johonkin tiettyyn aiheeseen ja uusia blogeja luodaan jatkuvasti. Nykyään on löydettävissä Internet-sivustoja, joiden tarkoitus on listata blogeja aihepiirien mukaan. Vaikka blogeilla on monia hyödyllisiä ja positiivisia käyttötarkoituksia, voidaan niitä käyttää myös elektronisen kiusaamisen keinona. Lapset saattavat käyttää blogeja vahingoittaakseen toisten lasten mainetta tai loukatakseen heidän yksityisyyttä. Joissakin tapauksissa jätetyksi tulleet entiset tyttö- tai poikaystäväkset ovat kirjoittaneet blogisarjoja, jotka sisältävät halventavaa tai kiusallista tietoa entisestä kumppanista. Joissain tapauksissa kirjoittelu ei rajoitu vain entiseen seurustelukumppaniin vaan tämä saattaa saada ystäviään liittymään mukaan tällaiseen negatiiviseen kirjoitteluun. (Kowalski 2008, 56.)

Verkkosivustot/Web-sivut/WWW-sivut/Nettisivut (Web Sites). Nettisivut tarkoittavat Internetissä julkaistuja sivuja (Wikipedia). Verkkosivut voivat olla kotisivuja, jotka sisältävät linkkejä toisille sivuille. Monilla ihmisillä on henkilökohtaisia kotisivuja, joita he käyttävät mainostaakseen yrityksiään, kertoakseen tai ilmoittaakseen henkilökohtaisia asioita esimerkiksi ystäville ja sukulaisille tai myydäkseen tuotteita. Verkkosivujen tarkoitus saattaa kuitenkin joskus olla elektroninen kiusaaminen. Joissakin tapauksissa ainut syy verkkosivun luomiseen on julkaista loukkaavaa tietoa tai kuvia toisesta ihmisestä. Kiusaaja saattaa ottaa kuvan kiusatusta ja muokata sitä erilaisin keinoin, jotta kuva esittäisi kiusatun esimerkiksi seksuaalisesti provosoivalla tavalla. Tämän lisäksi saatetaan verkkosivulla ilmoittaa uhrin nimi, osoite ja puhelinnumero. Tällaisten sivujen lisäksi Internetiin saatetaan perustaa sivustoja, joilla tehdään erilaisia mielipidemittauksia. Tällaisten mittauksien tarkoitus on yleensä nöyryyttää uhria. Oppilaita saatetaan kannustaa menemään kyseisille sivustoille äänestämään esimerkiksi luokan ruminta tyttöä tai koulun lihavinta oppilasta. (Kowalski 2008, 56–57.) Nettisivuiksi luemme omassa tutkimuksessamme esimerkiksi IRC-gallerian, joka voidaan lukea myös kuuluvaksi sosiaalisiin yhteydenpitosivustoihin.

Haukkumistaulut (Bash Boards). Vaikka haukkumistaulut rinnastetaan usein Chat-sivustoihin, koska niiden avulla ihmiset pystyvät keskustelemaan keskenään virtuaaliympäristössä, ovat ne kuitenkin enemmän Internetin äänestyssivustojen tapaisia. Haukkumistaulut ovat Internetin keskustelufoorumeita. Niissä ihmiset voivat kirjoittaa asioita mistä asiasta tai kenestä ihmisestä tahansa. (Kowalski 2008, 57.)

Internetin pelisivustot (Internet Gaming). Erilaiset verkossa toimivat interaktiiviset eli vuorovaikutteiset pelit, joita pelataan pelikonsoleiden avulla, ovat nykyään hyvin suosittuja lasten keskuudessa. Verkossa voi pelata esimerkiksi Xbox

360 pelikonsoliin integroidulla X Box Live -palvelun tai Sony Play Station 2 Networkin avulla. Monet myös pelaavat pelejä kotitietokoneillaan maksettuaan kuukausittaisen käyttömaksun. Osa peleistä on yhden pelaajan pelejä, jotka ovat tekstipohjaisia, mutta pelattavissa on myös monimutkaisempia interaktiivisia monen pelaajan virtuaalimaailmassa pelattavia pelejä. Pelissä myös tunteet usein kuumenevat ja tällöin elektronisen kiusaamisen tunnuspiirteet yleistyvätkin pelaajien keskuudessa. Turhautumisen ja tyytymättömyyden ilmaiseminen anonyymisti nimimerkin takaa helpottuu ja käytös voi muuttua loukkaavaksi, uhkaavaksi ja alentavaksi. Ikävien tunteiden herääminen pelien aikana ei kuitenkaan välttämättä ole aina tahallisesti aiheutettua. Osa näiden interaktiivisten pelien piirteistä on luonteeltaan sellaisia, että ne saattavat tuntua pelaajasta henkisesti ahdistavilta. (Kowalski ym. 2008, 57.)

Chattiruletti (Chatroulette). Yksi uusimpia keksintöjä Internetissä käytävään sosiaaliseen kanssakäymiseen on venäläisen lukiopojan kehittänyt Chatruletti. Nopeasti suosiota saanut Chatruletti on videochat, jossa webkameran ja mikrofonin avulla keskustellaan itseään kiinnostavista aiheista muiden käyttäjien kanssa. Palvelua voi käyttää myös ilman webkameraa, mutta tällöin keskusteluseuran saaminen on hankalaa. Nimensä mukaisesti Chatruletti arpoo käyttäjille keskustelukumppanin. Tämä johtaa usein kuitenkin nopeaan keskusteluparin vaihtoon, jos arvottu pari ei ole tarpeeksi kiinnostava. Palvelun hyvä puoli on se, että voi nähdä keskustelukumppaninsa ja jutella mielenkiintoisten ihmisten kanssa ympäri maailmaa. Palvelun huonoja puolia ovat sen erikoiset käyttäjät, jotka esimerkiksi haluavat näyttää vain paljasta pintaa sekä rekisteröimättömyys, joka johtaa valvonnan puutteeseen. Lasten kohdalla oman kuvan näyttäminen tuntemattomille voi johtaa vaaratilanteisiin. (Iltalehti 2010.) Mielestämme uuden vaaratilanteen luo myös se, että lapset kommunikoivat tuntemattomien ihmisten kanssa tilanteessa kasvotusten reaaliajassa. Näin ollen lasten varovaisuus kertoa itsestään saattaa alentua ja he saattavat toimia varomattomasti tavalla, jota he osaavat kirjoitetun kommunikaation muodoissa paremmin välttää. Chatruletissa voi olla pahoin aikein liikkeellä olevia käyttäjiä, jolloin lapset saattavat altistaa itsensä vaaroille.

Elektronisen kiusaamisen lajeja

Flametus (flaming) tarkoittaa yleensä lyhyttä ja kiihvasta viestittelyä kahden tai useamman henkilön välillä (Willard 2006, ks. Kowalski ym. 2008, 47). Se alkaa usein provosoivasta viestistä, jonka tarkoitus on saada aikaan niin kutsuttu sanasota, josta aiheutuu häiriötä (wikipedia). Flametussodaksi voidaan siis kutsua tilannetta, jossa osapuolet lähettelevät toisilleen loukkaavia viestejä. Flametukseen osallistujat ovat yleensä tasaväkisiä toistensa kanssa, mutta tilannetta varjostaa kuitenkin epätietoisuus siitä, kenet toinen flametukseen osallistujista saattaa tuoda mukaan sotaan. Näin ollen tällainen uhkaava tasapainottomuus toimii myös hyökkääjän uhkakeinona. Flametus voi tapahtua minkä tahansa viestinnällisen teknologisen kanavan välityksellä. Yleensä flametusta tapahtuu

niin sanotuissa julkisissa ympäristöissä, kuten Chateissa tai muissa keskusteluympäristöissä. Flametusta tapahtuu harvemmin yksityisissä sähköpostikeskusteluissa. (Kowalski ym. 2008, 47.)

Häirintä ja ahdistelu (harassment) -termejä käytetään joissakin tutkimuksissa elektronisen kiusaamisen synonyymeina. Elektroninen häirintä tai ahdistelu tarkoittaa toistuvien loukkaavien, hyökkäävien tai törkeiden viestien lähettelyä uhrille. Yleensä häirintä tapahtuu henkilökohtaisilla menetelmillä, kuten esimerkiksi sähköpostin välityksellä, mutta häirintää voi tapahtua myös julkisissa ympäristöissä, kuten Chateissa tai keskusteluryhmissä. Myös tekstiviestisota on häirintää. Siinä yksi tai useampi henkilö lähettää satoja tai tuhansia tekstiviestejä uhrin matkapuhelimeen. Häirintä tai ahdistelu eroaa flametuksesta siinä, että häirintä on pitkäkestoisempaa ja yksipuolisempaa. Häirinnän tai ahdistelun kohteeksi joutuva on yksin tilanteessa, jossa hän joutuu yhden tai useamman ahdistelijan kohteeksi. Toiminta ei siis ole vastavuoroista niin kuin flametuksessa. (Kowalski ym. 2008, 47.)

Mustamaalaus ja häpäisy (denigration) termeillä tarkoitetaan halventavan, loukkaavan tai valheellisen tiedon levittämistä toisesta esimerkiksi Internet-sivulla, sähköpostin välityksellä tai pikaviesteillä. Mustamaalaukseksi luetaan muunneltujen kuvien lähettely uhrista. Nämä kuvat ovat usein luonteeltaan seksuaalisia tai muuten loukkaavia. Mustamaalauksista on myös esimerkiksi loukkaavien laulujen tekeminen uhrista ja niiden julkaiseminen Internetissä sekä kiusaamistarkoituksessa tehdyt Internet-sivut. Tällaisia Internet-sivuja kutsutaan nimellä ”slam books” eli loukkauskirjat. Oppilas/oppilaat luovat Internet-sivun, jossa on luokkatoverien nimiä ja ilkeitä ja häijyjä kommentteja kiusaamisen kohteeksi joutuvista oppilaista. Tällaisia ”slam bookkeja” vastaavia ovat kielteiset listat, jotka julkaistaan Internetissä. Tällaisessa listassa saatetaan esimerkiksi nimetä koulun ”hutsut” tai jokin muu loukkaava oletettu ominaisuus. (Willard 2008, 48.)

Jonakin toisena esiintyminen (impersonation) tarkoittaa toimintaa, jossa kiusaaja esiintyy uhrina yleensä käyttäen uhrin salasanaa päästäkseen kirjautumaan uhrin tileille, joilla hän sitten viestittää kielteisiä, julmia tai sopimattomia tietoja tekeytyen uhriksi. Salasanavarkauden tarkoituksena voi olla myös saada pääsy muuttamaan uhrin henkilökohtaisia tietoja sosiaalisten yhteydenpidon sivustojen kaverilistalla. Nämä tietomuutokset ovat yleensä sopimattomia tai loukkaavia. Salasanavaras saattaa myös lähettää uhrin sähköpostiosoitteesta häirintään tai ahdisteluun pyrkiviä viestejä. Äärimmäisessä tapauksessa salasanavaras saattaa lähettää hyökkäävän huomautuksen tai kommentin jollekin viharyhmän sivustolle ilmoittaen viestinsä yhteydessä uhrin henkilö- ja yhteystiedot, jolloin jopa uhrin henki saattaa joutua vaaraan. (Kowalski ym. 2008, 48–49.)

Outing ja huijaus (outing ja trickery). Outing tarkoittaa toimintaa, jossa kiusaaja saa esimerkiksi sähköpostiviestin tai pikaviestin uhrilta, joka sisältää henkilö-

kohtaista usein noloa tai kiusallista tietoa tai valokuvia. Viestin saamisen jälkeen kiusaaja ei pidä tietoa itsellään vaan jakaa sen muille esimerkiksi lähettämällä uhrilta tulleen viestin eteenpäin, näin jakaen tiedon sellaisten ihmisten kanssa, joille sitä ei ollut alun perin tarkoitettu. Trickery eli huijaus tarkoittaa, että kiusaaja juonii tai hämää uhria paljastamaan henkilökohtaista tietoa itsensä, jonka jälkeen kiusaaja levittää tietoa muille. (Kowalski ym. 2008, 49.)

Ulkopuolelle jättäminen (exclusion/ostracism) on myös yksi keino kiusata toista elektronisesti. Tällainen kiusaaminen tapahtuu yleensä salasanalla suojatussa ympäristössä niin, että uhrilta evätään oikeus ympäristöön. Yksi muoto on myös poistaa uhri "kaverilistalta". Usein ulkopuolelle jättämiseksi saatetaan kokea myös se, että lähetettyihin viesteihin ei joko vastata ollenkaan tai niihin vastataan suurella viiveellä. Tällaisen kiusaamisen kohteeksi joutuneista saattaa myös tulla kiusaajia, jos he kokevat suurta ulkopuolisuuden tunnetta. Tällaisessa tapauksessa uhri saattaa hakea turvaa jostain toisesta yhteisöstä ja tämän uuden tuen turvin jopa alkaa suunnitella kosta kiusaajilleen. (Kowalski ym. 2008, 49–50.)

Elektroninen seuraaminen tai väijyminen/stalkkaus (cyberstalking) tarkoittaa toimintaa, jossa uhri joutuu elektronisten laitteiden välityksellä toistuvasti häirityksi tai ahdistelluksi. Elektroninen seuraaminen liittyy vahvasti häirintään ja ahdisteluun, mutta siinä esiintyy enemmän uhkailua. (Kowalski ym. 2008, 50.)

Happy Slapping, jolla ei ole suomenkielelle vakiintunutta ilmausta, tarkoittaa äkkinäistä ja yllätyksellistä usein puhelimen kameralla kuvattavaa "läimäystä", joka yleensä tehdään ohikulkijalle tai sitä odottamattomalle henkilölle, joka saattaa olla myös tuntematon ihminen. Kuvaamisen jälkeen väkivallan teko ladataan Internetiin tuhansien ihmisten katsottavaksi. Tämä kiusaamisen muoto on yleistynyt varsinkin Englannissa teini-ikäisten keskuudessa. Tällainen "läimäys" johtaa usein myös vakavampaan väkivaltaan ja saattaa saada aikaan jopa syytteiden nostamisen. (Kowalski ym. 2008, 50–51.)

3.3 Elektroniikan kiusaamiseen tuomat uudet piirteet

Elektroniikka on tuonut kiusaamiseen uusia piirteitä, joita ei tavanomaisessa kiusaamisessa ole havaittavissa tai ne ovat siinä lievempiä. Nämä piirteet ovat tulleet ilmi elektronisten laitteiden käytön myötä, ja uskoaksemme uusia piirteitä ilmaantuu varmasti edelleen tekniikan kehittyessä ja kun ilmiötä tutkitaan vielä tarkemmin. Luettelemme tässä joitain oleellisia uusia kiusaamisen piirteitä, jotka elektroniikka on mahdollistanut.

Ulottuvuus. Tekniikka on tehnyt kiusaamisesta ulottuvampaa ja helpompaa kuin mitä tavanomainen kiusaaminen on. Ulottuvuudella tarkoitamme sitä, että

kiusaajan ja kiusatun ei tarvitse olla enää fyysisesti lähietäisyydellä toisistaan, sillä elektroniikan avulla kiusaaminen on mahdollista pitkienkin matkojen päästä. Kiusaaminen ulottuu elektronisten laitteiden välityksellä myös kotiin, ja rauhaa intensiiviseltä kiusaamiselta on enää vaikea saada. Christer Olsson (2006) kirjoittaa artikkelissaan *Lovet skyddar inte mobbade*, että kiusatut oppilaat eivät voi levähtää kiusaamiselta enää edes lomien tai viikonloppujen aikana. Elektroninen kiusaaminen ei ole paikasta eikä ajasta riippuvainen eikä koti ole enää selvästi turva-aluetta kiusaajilta. (Olsson 2006.) Myös Hinduja ja Patchin (2009) kirjoittavat siitä, miten nykyään lapsilla ja nuorilla on tapana olla päivät koulussa tekemisissä kavereidensa kanssa ja jatkaa yhteydenpitoa pitkälle iltaan kodeissaan elektronisten laitteiden välityksellä. Monelle ei ole enää kovin suurta eroa kasvotusten käytävien keskusteluiden ja virtuaalikeskusteluiden välillä. Nämä kaksi elämää vain täydentävät toisiaan. Tämä kuitenkin mahdollistaa entisestään myös negatiivisia asioita virtuaalimaailmassa, kuten kiusaamisen. Aiemmin jotkut kiusaamissuunnitelmat ovat voineet ennen jäädä toteutumatta, jos kiusaaja ei ole tavannut uhriaan heti, mutta nykyään elektroniikka mahdollistaa sen, että uhria on mahdollista kiusata milloin vain ja missä vain. (Hinduja & Patchin 2009, 24–25.)

Anonyymius ja pseudonyymius. Anonyymisti eli nimettömästi tai pseudonyymisti eli salanimen avulla kiusaaminen on eräs oleellisimmista uusista piirteistä, joita elektroniikka on tehnyt helpommaksi. Kiusaajan ei tarvitse paljastaa henkilöllisyyttään, ja usein on vaikea saada selville kiusaajan henkilöllisyyttä yksin ilman viranomaisten apua. Tosin viranomaisetkaan eivät puutu kovin helposti kiusaamistapauksiin elleivät ne ole todella vakavia. Nettisivuille on mahdollista tehdä tunnuksia väärillä nimillä, ja myös sähköpostiosoitteet voivat olla harhaanjohtavia. Puheluita voi soittaa ilman numeroa, ja nykyään markkinoilla olevat prepaid-liittymät mahdollistavat soittamisen ja myös tekstiviestien lähe-tyksen anonyymisti numerolla, jolla ei varsinaisesti ole rekisteröityä omistajaa. Hinduja ja Patchin (2009) kuitenkin huomauttavat, että toisaalta tavanomaisissa kiusaamistilanteissa todisteena on usein vain jonkun sana jonkun toisen sano-maa vastaan, mutta tietokoneiden käytöstä jää johonkin digitaalinen jälki esi-merkiksi tietokoneiden uniikkien IP-osoitteiden ansiosta. Näin ollen tekniikan ansiosta usein jää jonkinlainen todiste kiusaamisesta. Tällaisten todisteiden löy-täminen vaatii vaivannäköä ja asiantuntemusta, mutta on kuitenkin mahdollis-ta. (Hinduja & Patchin 2009, 20–21.)

Estottomuus. Toinen piirre liittyy kiusaajien estottomuuteen ja salanimiin sekä anonyymiuteen. Hinduja ja Patchin (2009) kirjoittavat, että Internet ja anonyy-mius sekä salanimillä toimiminen saavat monet oppilaat toimimaan estotto-mammin. He huomauttavat, että joskus tämä anonyymiuden tuoma erilainen varmuus ilmaista itseään on positiivinen asia, kuten ujon lapsen on joskus hel-pompi kommunikoida toisten kanssa tietokoneen välityksellä. Kiusaamisessa tämä kuitenkin pahentaa asiaa, sillä oppilaat ovat rohkeampia tässäkin suhteessa. Tähän liittyen Hinduja ja Patchin kirjoittavat myös siitä, miten välittömän

reaktion puuttuminen voi pahentaa asioita. Tavanomaisessa kiusaamisessa kiusaaja useimmiten näkee kiusatun reaktion ja hän voi säädellä toimiaan sen perusteella ja ehkä jopa lopettaa kiusaamisen nähdessään uhrin kärsivän. Elektronisten laitteiden välityksellä välitöntä reaktiota ei ehkä tule ja kiusaaja voi jatkaa ja pahentaa toimiaan. (Hinduja & Patchin 2009, 21–22.)

Valvonnan puute. Valvonnan puute on yksi elektroniseen kiusaamiseen liitettävistä huolestuttavista piirteistä. Osalla keskustelupalstoista on jonkinlaista valvontaa, mutta käyttäjien välisiä yksityisiä viestejä ei voi kukaan pitää silmällä kiusaamistapausten suhteen. Yksi valvonnan puutetta lisäävä seikka on se, että yhä useammalla nuorella on puhelin ja tietokone yksityisessä käytössään, eivätkä vanhemmatkaan pysty pitämään silmällä lapsiaan. Nykyään nuoret usein tietävät aikuisia enemmän elektronisista laitteista ja saavat välttelyä ei-toivomaansa valvontaa. Lapset eivät halua kertoa vanhemmilleen kiusaamisestaan tai joissain tapauksissa edes uhriksi joutumisestaan, ja tapaukset voivat tulla täytenä yllätyksenä vanhemmille niiden tullessa esiin joltain muuta kautta. (Hinduja & Patchin 2009, 22–23.)

Viruksenomainen luonne. Hinduja ja Patchin (2009) kertovat yhden elektronisen kiusaamisen huolestuttavan avainpiirteen olevan sen viruksenomaisen luonteen. Tällä he tarkoittavat sitä, että loukkaava sisältö voi levitä sekunneissa muiden ihmisten nähtäväksi. Tavanomaisesti kiusattaessa huhut leviävät yleensä nopeasti, mutta elektronisten laitteiden avulla tämäkin nopeus kertaantuu huomattavasti. Tämä liittyy myös siihen, että kiusaamisesta saattaa tulla toistuvaa, vaikka kiusaaja vain kerran lähettää yhden viestin uhristaan. Monet muut voivat lähettää viestiä eteenpäin ja tilanteet, joissa muut esimerkiksi nauravat uhrin kustannuksella kertaantuvat. Toistuvuus voi tulla myös siitä, että oppilas lukee hänelle lähetetyn viestin uudelleen ja uudelleen (Kowalski ym. 2008, 62). Hinduja ja Patchin huomauttavat, että oppilas voi kestää vielä yhden tai kahden oppilaan kiusaamisen, mutta kun kiusaamiseen osallistuvat tai siitä saavat tietää monet muut, voi tilanne käydä ylivoimaiseksi kestää. (Hinduja & Patchin 2009, 23.)

Rangaistuksen pelko. Kowalski ym. (2008) kirjoittavat rangaistuksen pelosta, joka liittyy usein kiusaamistilanteisiin. Kiusaajat käyttävät voimaansa pelotellen ja uhkaillen uhrejaan, etteivät nämä esimerkiksi kertoisi kenellekään. Uhrit pelkäävät, että kiusaaminen jatkuu tai jopa pahenee eivätkä uskalla kertoa kiusaamisesta kenellekään. Elektroniikka tuo uuden lisän tällaiseen rangaistuksen pelkoon. Monen vanhemman ja aikuisen ensimmäinen reaktio oman lapsensa kiusaamiseen on ottaa lapseltaan elektroniset välineet pois. Lapset ja nuoret pelkäävät juuri menettävänsä tietokoneensa tai kännykkänsä, jos kertovat vanhemmilleen kiusaamisesta. Tämä ei kuitenkaan ole välttämättä lapsen parhaaksi, vaan hän voi kokea tullessa rangaistuksi (uudestaan) menettämällä välineensä, mahdolliset avaintekijät hänen sosiaalisessa elämässään. (Kowalski ym. 2008, 63.)

3.4 Elektronisen kiusaamisen seuraukset

Kuten kiusaamisella myös elektronisella kiusaamisella on seurauksia, jotka voivat joskus olla todella vakavia. Hinduja ja Patchin (2009, 62) kirjoittavat, että vaikka kiusaaminen tapahtuu virtuaalisesti, elektronisen kiusaamisen seuraukset ovat totisinta totta. Kowalski ym. (2008, 85) muistuttavat, että tutkimus on vähäistä elektronisesta kiusaamisesta ja vielä vähäisempää elektronisen kiusaamisen seurauksista. He myös kirjoittavat, että asian tarkastelemista monimutkaistaa vielä se, että tähän mennessä havaitut seuraukset ovat hyvin vaihtelevia, hyvin vähäisistä seurauksista aina itsemurhiin ja murhiin asti. Hinduja ja Patchin (2009) kirjoittavat kahdenlaisista seurauksista: henkisistä tunteisiin vaikuttavista seurauksista sekä käyttäytymiseen vaikuttavista seurauksista. Hinduja ja Patchin ovat tutkineet, miltä uhreista tuntuu, kun he ovat joutuneet elektronisen kiusaamisen uhreiksi. Uhrin tunsivat olevansa vihaisia, turhautuneita ja surullisia; lisäksi heitä hävetti ja pelotti. Hinduja ja Patchin mittasivat myös vastaajien itsetuntoa ja havaitsivat, että elektronisesti kiusatuilla oli huomattavasti itsetunto kuin niillä, jotka eivät olleet joutuneet uhreiksi. He kuitenkin huomauttavat jälleen, ettei heidän tuloksensa perusteella voi päätellä johtuuko huono itsetunto elektronisesta kiusaamisesta vai joutuvatko huono itsetunnon omaavat lapset helpommin uhreiksi. (Hinduja & Patchin 2009, 63–65.) Kowalski ym. (2008) miettivät syitä siihen, miksi elektronisesta kiusaamisesta saattaa koitua ainakin yhtä vakavia jos ei vakavampiakin seurauksia kuin tavanomaisesta kiusaamisesta. Yksi tällainen syy voi olla se, ettei elektronista kiusaamista pääse pakoon kotiinkaan. Tämä voi tuntua todella turhautavalta ja pelottavalta. Toinen syy voi olla elektronisen kiusaamisen viruksenomainen ja julkinen luonne, mikä tarkoittaa, että kiusaamismateriaali voi levitä monille tahoille todella nopeasti. Tämä voi tuoda moninkertaisen häpeäntunteen uhrille tavanomaiseen kiusaamiseen verrattuna. (Kowalski, Limber & Agatston 2008, 86–87.)

Cyberbullicide. Kiusaamisella saattaa olla erittäin vakavia seuraamuksia varsinkin silloin, kun uhrin alkavat tuntea, että kuolemakin on parempi vaihtoehto kuin kiusattuna eläminen. Ilmiöstä, jossa elektronisesti kiusatut uhrin ovat tehneet itsemurhan, puhutaan englanninkielisellä termillä *cyberbullicide*. Termiä *cyberbullicide* on vaikea suomentaa suoraan englannista ja puhumme siitä siksi sen englanninkielisellä nimellä. Hinduja ja Patchin (2009) ovat tutkineet elektronisen kiusaamisen yhteyttä itsemurhiin. He ovat havainneet yhteyden elektronisen kiusaamisen sekä itsemurhien välillä heidän asteikkonsa näyttäessä, että elektronisesti kiusatuilla oppilailla oli enemmän itsetuhoisia ajatuksia kuin niillä oppilailla, jotka eivät olleet kokeneet elektronista kiusaamista. He huomauttavat, että heidän tuloksensa eivät välttämättä osoita sitä, että elektroninen kiusaaminen itsessään aiheuttaisi itsemurhia, mutta tuloksien mukaan elektronisesti kiusatut oppilaat ovat kuitenkin suuremmassa riskissä päätyä itsemurhapäätöksiin. Hinduja ja Patchin näkevät selvennyksen vuoksi oleelliseksi mainita, että esimerkiksi heidän kirjassaan esitellyillä itsemurhan tehneillä nuorilla

oli muitakin ongelmia kuin elektronisen kiusaamisen kohteeksi joutuminen. Havaittu yhteys itsemurhien ja kiusaamisen välillä on joka tapauksessa asia, joka tulee suurella huolella ottaa huomioon. (Hinduja & Patchin 2009, 69–70.) Emme itse tutkineet tutkimuksessamme itsemurhien yhteyttä elektronisen kiusaamisen ilmiöön. Emme myöskään ole löytäneet muita suomalaistutkimuksia kiusaamisen ja itsemurhien yhteydestä. Arvelisimme kuitenkin, että jonkinlainen yhteys on myös muissa maissa nuorten itsemurhien ja itsetuhoisten ajatusten sekä kiusaamisen välillä. Täytyy kuitenkin muistaa ottaa huomioon kiusattujen mahdolliset muut ongelmat. Vaikka emme ole löytäneet laajempia suomalaistutkimuksia aiheesta, löytyy Suomesta todella huolestuttavia esimerkkejä kouluampumisten muodossa. Suomessa tapahtuneet kaksi kouluampumistapausta vuosina 2007 ja 2008 kertovat surullista tarinaa kahden koulukiusatun päätöksistä surmata myös muita mennessään. Surmaajilla oli varmasti muitakin ongelmia, mutta koulukiusaaminen ja mielenterveystyö nousivat tapausten myötä keskustelunaiheiksi koko maassa. Etenkään Yhdysvalloissa elektroniseen kiusaamiseen liitetyt itsemurhat eivät ole yhtä harvinaisia uutinen kuin Suomessa ja sen vuoksi kerromme esimerkin Yhdysvalloista tapahtuneesta tapauksesta.

Esimerkki.

Amerikan yksi tunnetuimpia cyberbullicide -tapauksia on Megan Meierin tapaus, jossa MySpace -keskustelu johti nuoren tytön itsemurhaan. Megan oli koulukiusattu, mutta hänen elämänsä oli juuri kääntynyt parempaan suuntaan, kun hän tapasi MySpace -palvelussa Josh Evans nimellä esiintyvän MySpace -käyttäjän. Aluksi kaikki näytti menevän mukavasti, kun Megan ja Josh tutustuivat toisiinsa Internetissä kuukauden ajan. Tämän jälkeen Joshin käytös kuitenkin yllättäen muuttui ja hän alkoi haukkua Megania läskiksi ja lutkaksi. Josh kirjoitti, ettei halua olla Meganin kavერი, koska oli kuullut, että Megan ei ole mukava kavereilleen. Päivä näiden viestien jälkeen Megan teki itsemurhan. Viimeisenä pisarana oli varmasti viimeisin viesti Meganille: ”Maailma olisi parempi paikka ilman sinua.” Tähän eivät loppuneet järkytykset, jotka Meganin perhe koki. Jonkin ajan kuluttua Meganin kuolemasta Meierit saivat tietää, että Josh Evans ei ollut todellisuudessa 16-vuotias teinipoika, vaan Meganin vanhan ystävän äiti. Ystävän äiti oli luonut itselleen profiilin Josh Evans nimellä ja viestitellyt Meganin kanssa MySpace -palvelussa saadakseen selville, mitä mieltä Megan oli hänen tyttärestään. Asia meni todella liian pitkälle, kun ystävän äiti hyökkäsi Megania kohtaan Internetissä. (Virtue in action 2008.)

Tässä esimerkissä kiusaajana olikin aikuinen eikä ikätoveri, ja tapaus on varmasti herättänyt sen vuoksi vielä enemmän huomiota ja kauhua. Useissa tapauksissa kiusaaja on kuitenkin ollut ikätoveri tai samassa koulussa uhrinsa kanssa. Itsemurhien lisäksi olemme lukeneet myös tapauksesta, jossa uhri suutuspäissään murhasi kiusaajansa. Joka tapauksessa esimerkkien elektronisen kiusaamisen seurauksista ei tarvitse olla näin äärimmäisiä ymmärtääksemme, että

sen seuraukset ovat todellisia ja että aikuisten tulisi havahtua ja pyrkiä tietoisemmiksi tästä uudesta kiusaamisen muodosta helpottaakseen lasten oloa.

3.5 Elektroninen kiusaaminen, roolit, ikärakenteet ja yleisyys

Elektroninen kiusaaminen on mahdollista melkein minkä ikäisille tahansa. Ainoa rajoitus on, että täytyy saada haltuunsa elektronisia laitteita ja osata käyttää niitä. Kiusaamisen kohteeksi voi kuitenkin joutua ilman laitteiden käyttöä. Tarkastelemissamme tutkimuksissa selvityksen kohteena ovat olleet lähinnä yläkouluikäiset oppilaat, sillä tuossa iässä oppilaiden oletetaan käyttävän enemmän elektronisia laitteita ja näin ollen elektronisen kiusaamisen arvioidaan olevan pahimmillaan. Myös joitain alakoululaisten sekä lukiolaisten kokemuksia on tarkasteltu.

Kanadalaisen Lin (2006) tutkimuksessa on tutkittu oppilaita, jotka olivat kolmesta eri "junior high schoolista" suuressa kaupungissa Kanadassa. Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ei ole täysin "junior high schoolia" vastaavaa koulua, mutta sen voidaan katsoa osittain käsittävän suomalaisen yläkoulun ikäastetta eli 7.-9. -luokkalaisia. Tutkimuksen kohteeksi oli valittu 264 oppilasta: 130 poikaa ja 134 tyttöä. Lin tutkimustulokset osoittivat, että lähes puolet oppilaista oli ollut tavanomaisen kiusaamisen kohteena ja noin yhtä neljäsosaa oli kiusattu elektronisesti. Yli 34 % oppilaista oli kiusannut muita perinteisesti ja melkein 17 % oli käyttänyt elektroniikkaa kiusaamiseen. Tämän lisäksi Lin mukaan 53,6 % tutkituista oli ilmoittanut tietävänsä jonkun, jota oli kiusattu. (Li 2006, 162-163.)

Beranin ja Lin (2005) tutkimuksen esittämä tutkimuskysymys on merkittävä myös meidän tutkimuksemme kannalta, eli mitä elektronisia välineitä käytetään elektroniseen kiusaamiseen ja kuinka usein elektronista kiusaamista tapahtuu. Tutkimukseen osallistui yhteensä 432 calgarylaista 7.-9. -luokan oppilasta, joista 193 oli poikia ja 239 tyttöjä. Tutkimuksen mukaan 23 % osallistuneista ilmoitti tulleen elektronisesti kiusatuksi ainakin muutamia kertoja ja 35 % kertoi tulleen kiusatuksi tällä tavalla kerran tai kaksi. Oppilaista 42 % taas ilmoitti, että ei ollut koskaan kokenut elektronista kiusaamista. Kun kysyttiin, kuinka moni oli kiusannut muita elektronisesti, 22 % vastasi tehneensä niin kerran tai kaksi. Vastanneista 4 % ilmoitti kiusanneensa muita elektronisesti usein. Kuitenkin 74 % vastanneista kertoi, ettei ollut koskaan kiusannut ketään elektronisesti. (Beran & Li 2005, 8.) Tutkimustulokset osoittavat, että elektronisen kiusaamisen uhriksi joutuminen oli kanadalaisissa kouluissa hyvin yleistä, sillä yli puolta oppilaista oli kiusattu elektronisesti. Myös melko moni myönsi kiusanneensa muita elektronisesti.

Smith, Mahdavi, Carvalho ja Tippett tutkivat 92 oppilaan vastauksia kiusaamisesta ja elektronisesta kiusaamisesta. Tutkittavat olivat 11-16-vuotiaita oppilaita

14 eri lontoolaisesta koulusta. Smithin ym. kyselyssä oli Lin tavoin kysymys, onko oppilaita yleensä ottaen kiusattu. Huomioitava on, että heidän kyselynsä rajoittui pelkästään oppilaiden kahden viimeisen kuukauden aikaisiin kokemuksiin. Lisäksi Smith ym. ottivat kyselyyn yhdeksi näkökulmaksi sen, oliko elektronista kiusaamista tapahtunut koulussa vai koulun ulkopuolella. Heidän tulostensa mukaan 46 %:a oppilaista oli kiusattu jollain tavoin vähintään kerran viimeisen kahden kuukauden aikana. Vähintään kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa tai useamminkin kiusatuiksi tulleita oli 14 %. Tutkintakohteista 22 %:a oli kiusattu elektronisesti koulussa viimeisen kahden kuukauden aikana ainakin kerran. Oppilaista 6,6 % kertoi tulleen elektronisesti kiusatuksi tuona aikana toistuvasti. Smithin ym. tutkimuksessa selvitettiin myös, onko ikäryhmillä suuria eroja, mutta merkittäviä eroja ei ilmennyt ikäryhmien 11–13-vuotiaat ja 14–16-vuotiaat välillä. (Smith ym. 2006, 2;14.)

Yhdysvalloissa tutkimusta elektronisesta kiusaamisesta ovat tehneet Robin M. Kowalski ja Susan P. Limber (2007). Heidän tutkimuksensa kohdistui yhdysvaltalaisiin 6–8 luokkien oppilaisiin, joista 1915 oli tyttöjä ja 1852 poikia. Kowalski ja Limber jakoivat tutkimushenkilöt neljään ryhmään. Pelkästään kiusaamisen kohteeksi joutuneiden ryhmään kuuluivat henkilöt, joita oli kiusattu elektronisesti ainakin kerran viimeisten kahden kuukauden aikana. Toiseen ryhmään kuuluivat henkilöt, jotka olivat kiusanneet elektronisesti. Kiusaaja/kiusattu-ryhmään kuuluvat olivat itse kiusanneet sekä joutuneet kiusauksen uhriksi. Viimeiseen ryhmään kuuluivat henkilöt, jotka eivät olleet kiusanneet elektronisesti eikä heitä oltu kiusattu. Oppilaista 11 % oli joutunut pelkästään elektronisen kiusaamisen uhriksi, 7 % kuului kiusaaja/kiusattu-ryhmään ja 4 % vastanneista oli kiusannut muita. Oppilaista 78 %:lla ei ollut kokemuksia elektronisesta kiusaamisesta. (Kowalski & Limber 2007, 23–25.)

Hinduja ja Patchin ovat tutkineet elektronista kiusaamista monin eri tutkimuksin. Meidän kannaltamme oleellisinta on tarkastella vuonna 2007 tehtyä tutkimusta, jossa kohderyhmänä olivat ”middle school” -oppilaat. Vastajaat olivat noin 10–14 -vuotiaita ja heitä oli yhteensä 1963 oppilasta. Tehdäkseen aiheen oppilaille selvemmäksi Hinduja ja Patchin määrittivät elektronista kiusaamista kyselyn alussa englanniksi näin: ”cyberbullying is when someone repeatedly makes fun of another person online or repeatedly picks on another person through e-mail or text message or when someone posts something online about another person that they don't like.” He siis korostavat toistuvuutta, mikä eroaa meidän kiusaamisen määritelmästä. He tekivät kysymyksissään erittelevän jaon niihin oppilaisiin, jotka olivat kokeneet elektronista kiusaamista koko elämänsä aikana ja niihin oppilaisiin, jotka olivat kokeneet elektronista kiusaamista viimeisen 30 päivän aikana. Vastajista vähän alle 10 % kertoi tulleen elektronisesti kiusatuksi viimeisen 30 päivän aikana. Kun kyseessä olivat koko elämän aikana kertyneet kokemukset, oppilaista hieman yli 17 % kertoi kokeneensa joskus elektronista kiusaamista. Hinduja ja Patchin kysyivät myös kiusaajien kokemuksia elektronisesta kiusaamisesta. Viimeisen 30 päivän aikana 8

% oppilaista kertoi kiusanneensa toisia elektronisilla välineillä. Melkein 18 % oppilaista kertoi tehneensä näin joskus elämänsä aikana. Näiden yksittäisten tulosten lisäksi 5 % oppilaista oli ollut sekä uhri että kiusaaja viimeisen 30 päivän aikana ja 12 % koko elämänsä aikana. (Hinduja & Patchin 2009, 48.)

Suomessa ilmiön tutkiminen on vähitellen saamassa jalansijaa. Folkhälsanin toteuttama suomenruotsalainen kiertokysely toteutettiin toukokuussa 2007. Lähes 2000 iältään 9–17-vuotiasta lasta ja nuorta vastasi kyselyyn. Tässä kyselyssä selvitettiin, oliko vastaajia kiusattu elektronisesti viimeisen lukuvuoden aikana. Vuosiluokkien 3–6 oppilaista 15 % vastasi tulleen elektronisesti kiusatuksi yksi tai kaksi kertaa tuona aikana. Oppilaista 5 % kertoi tulleen kiusatuksi tällä tavoin useita kertoja. Toinen tutkittu ikäluokka oli vuosiluokkien 7–9 oppilaat. Heistä 13 %:a oli kiusattu elektronisesti yksi tai kaksi kertaa viimeisen lukuvuoden aikana ja 2 % oli kokenut saman vielä useammin. Vuosiluokkien 3–6 oppilaista 11 % myönsi kiusanneensa jotain muuta elektronisilla laitteilla viimeisen lukuvuoden aikana kerran tai kahdesti kun taas tämän ikäisistä 3 % tunnusti tehneensä sitä useasti. Vuosikurssien 7–9 oppilaista 9 % myönsi kiusanneensa elektronisesti toisia yksi tai kaksi kertaa lukuvuoden aikana ja 2 % oli tehnyt sitä tätäkin useammin. (Öhman 12.7.2007.)

Elektronisesta kiusaamisesta tehdyissä tutkimuksissa on tutkittu lähinnä koulu- ja laisten kokemuksia ja usein jää huomioimatta, että ilmiö on tuttu myös aikuisten keskuudessa. Monet aikuisetkin kokevat kiusaamista keskustelupalstoilla, sähköpostitse ja puhelimen välityksellä. Staying safe online -nettisivuilla kerrotaankin, että aikuiset usein hämmästyvät tilanteessa, jossa tajuaavat joutuneensa elektronisesti kiusatuksi (Staying safe online). Erästä nuorta naista kiusattiin puhelulla, jotka tulivat tuntemattomasta numerosta monta kuukautta iltaisin ja öisin. Hän vei asian poliisille, mutta koska puheluita ei tutkintapyyntöä jälkeen tullut enää kovin montaa, poliisi jätti tutkimukset kesken eikä asia koskaan selvinnyt. Tämä osoittaa, että jopa aikuisetkin joutuvat elektronisen kiusaamisen kohteeksi ja voivat tuntea itsensä avuttomiksi yrittäessään estää sitä.

3.6 Elektronisen kiusaamisen eri muotojen yleisyys

Elektronista kiusaamista voi tapahtua usein eri tavoin sekä useiden eri laitteiden välityksellä. Smith ym. (2006) ovat jakaneet elektronisen kiusaamisen seitsemään alakategoriaan, jotka ovat puhelukiusaaminen, tekstiviestikiusaaminen, kuva- ja videoviestikiusaaminen, sähköpostikiusaaminen, Chat-kiusaaminen, pikaviestikiusaaminen ja nettisivukiusaaminen. Yleisimpiä heidän tutkimustulostensa mukaan olivat puhelukiusaaminen, tekstiviestikiusaaminen ja sähköpostikiusaaminen sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Melkein 15 %:a oppilaista oli kiusattu koulussa puhelulla ja tekstiviesteillä ainakin kerran ja 3 %:a oppilaista oli kiusattu näillä tavoin tai sähköpostin välityksellä enemmän kuin

kahdesti. Kaikki edellä mainitut olivat yleisempiä koulun ulkopuolella. Yhtä neljäsosaa Smithin ym. tutkimukseen osallistuneista oppilaista oli kiusattu puhelulla ainakin kerran koulun ulkopuolella. Chat-kiusaaminen oli tulosten mukaan vähiten koulussa käytetty elektronisen kiusaamisen muoto, koulun ulkopuolella tämän muodon yleisyys oli kuitenkin samaa luokkaa monen muun kiusaamismuodon kanssa. (Smith ym. 2006, 15-17.)

Kiusaajien yleisimpiä kiusaamismuotoja koulussa Smithin ym. (2006) mukaan olivat puhelukiusaaminen (3,3 %) ja pikaviestikiusaaminen (3,3 %). Erot eri muotojen välillä olivat kuitenkin vähäiset. Kiusaajista 7,6 % myönsi kiusanneensa muita puhelulla koulun ulkopuolella ja seuraavaksi yleisin muoto oli pikaviestikiusaaminen (4,4 %). Muiden muotojen ilmeneminen oli hieman vähäisempää. (Smith ym. 2006, 16-17.)

3.7 Elektroninen kiusaaminen ja sukupuoli

Vaikka elektronista kiusaamista on jo tutkittu eri puolilla maailmaa, on hyvin vähäistä tietoa siitä, minkälainen vaikutus sukupuolella on tähän kiusaamisen muotoon. Tämän vuoksi Lin (2006) tutkimus sukupuolen merkityksestä kiusaamiseen ja elektroniseen kiusaamiseen antaa tärkeää tietoa asiasta. Tutkimuksessa eritellään sukupuolen merkitystä monessa elektroniseen kiusaamiseen liittyvässä asiassa. Oman tutkimuksemme kannalta on olennaista selvittää, onko tytöillä ja pojilla erilaisia elektroniseen kiusaamiseen liittyviä kokemuksia.

Lin (2006) tutkimuksen mukaan lähes puolta tutkituista "junior high school" -oppilaista oli kiusattu tavanomaisesti. Kaikista pojista 53,7 % ja kaikista tytöistä 44,4 % oli tullut kiusatuksi. Lähes 25 % vastanneista ilmoitti tulleen kiusatuksi elektronisesti. Kysymykseen siitä, onko tytöillä ja pojilla erilaisia kokemuksia elektronisesta kiusaamisesta, saatiin seuraavanlaisia tuloksia. Tutkimuksen mukaan ei ole huomattavissa merkitseviä eroja siinä, kuinka moni pojista ja tytöistä ilmoitti tulleen kiusatuksi tavanomaisin keinoin tai elektronisesti. Kuitenkin pojat ovat tuloksien mukaan todennäköisempiä kiusaamaan niin perinteisesti kuin elektronisestikin. Pojista 40,8 % ja tytöistä 27,8 % ilmoitti kiusaavansa muita perinteisin tavoin. Kysyttäessä kuinka moni oli kiusannut muita elektronisesti myöntävästi vastasi 22,3 % pojista ja 11,6 % tytöistä. (Li 2006, 163.)

Lin (2006) tutkimuksessa ei havaittu sukupuolella olevan suurta merkitystä siihen, kuinka usein elektronista kiusaamista tapahtui. Tämän kysymyksen vaihtoehtokategoriat olivat seuraavat: elektronista kiusaamista tapahtui yhdestä kolmeen kertaan ja elektronista kiusaamista tapahtui enemmän kuin kolme kertaa. Elektronisen kiusaamisen kohteeksi joutuneista 62 %:a oli kiusattu yhdestä kolmeen kertaan ja 38 %:a oli kiusattu enemmän kuin kolme kertaa. Tutkimuksen mukaan 55 % kiusaajista kertoi kiusanneensa muita elektronisesti yhdestä

kolmeen kertaan. Yli 45 % kertoi kiusanneensa muita elektronisesti yli kolme kertaa. Tässäkään ei huomattu selvää eroa sukupuolten välillä. (Li 2006, 164.)

Lin (2006) tutkimuksen ongelmiksi voidaan lukea tulosten yleistettävyyteen vaikeuttavat seikat. Tällaisia ovat esimerkiksi se, että tutkimus on tehty kaupunkialueella ja tulokset voivat tästä syystä olla vaikeasti yleistettävissä koskemaan muita alueita. Lisäksi tutkimushenkilöt olivat pelkästään "junior high school"-ikäisiä oppilaita. (Li 2006, 167.)

Smithin ja kumppaneiden (2006) tutkimus elektronisesta kiusaamisesta poikkeaa tuloksiltaan esimerkiksi Lin (2006) tuloksista, joissa selvitettiin kiusaamiseen liittyviä sukupuolieroja. Smithin ym. tutkimuksen mukaan tytöt joutuvat todennäköisemmin niin perinteisen kiusaamisen kuin elektronisenkin kiusaamisen kohteeksi koulussa. Tutkimuksen mukaan tyttöjä kiusattiin enemmän tekstiviesteillä ja puheluilla kuin poikia. Tekstiviestit ja puhelut olivatkin tämän tutkimuksen mukaan yleisimmät keinot kiusata kouluikäisiä lapsia. Smithin ym. (2006) tulosten mukaan niin pojat kuin tytötkin kiusaavat elektronisesti, mutta tytöt kuitenkin enemmän. (Smith ym. 2006, 19; 28; 22.)

Kowalski ja Limber (2007) saivat tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia kuin Smith ym.. Heidän tulostensa mukaan tytöt joutuvat useammin elektronisen kiusaamisen kohteeksi. Tytöt myös kuuluivat useammin kiusaaja/kiusatturyhmään kuin pojat. Tulosten mukaan 15 % tytöistä ja 7 % pojista oli joutunut elektronisen kiusaamisen kohteeksi. Tytöistä 10 % ja pojista 4 % kuului kiusaaja/kiusattu-ryhmään. Siinä kummat toimivat enemmän pelkästään kiusaajina ei ollut huomattavissa suuria sukupuolieroja. Tytöistä 4 % ja pojista 5 % ilmoittivat pelkästään kiusaavansa. (Kowalski & Limber 2007, 25.)

3.8 Tietokoneiden ja matkapuhelimien yleisyys ja vaikutus elektroniseen kiusaamiseen

Elektroniseen kiusaamiseen liittyy oleellisesti tietokoneiden ja matkapuhelimien yleisyys. Beran ja Li (2005) ovat tutkimuksessaan huomioineet matkapuhelimien ja tietokoneiden yleisyyden merkityksen elektronisessa kiusaamisessa. He esittävät pohjoisamerikkalaisia tilastoja aiheesta. Oman tutkimuksemme kannalta oleellista on tarkastella vastaavia tilastoja Suomessa. Yhä yleistyvät elektroniset laitteet sekä niiden valvomaton käyttö lisäävät mahdollisuuksia myös elektroniseen kiusaamiseen.

Beran ja Li (2005) ovat tutkineet elektronista kiusaamista uutena keinona vanhalle käyttäytymiselle eli kiusaamiselle. He esittävät näkökantoja, joiden mukaan lisääntyneellä teknologian käytöllä on merkitystä elektronisen kiusaamisen kannalta. Beran ja Li (2005) viittaavat yhdysvalloissa tehtyyn Newburgerin

(2001) tutkimukseen, jonka mukaan yli puolella kouluikäisistä lapsista on mahdollisuus käyttää tietokonetta niin kotona kuin koulussakin. Vain kymmenellä prosentilla oppilaista ei ole mahdollisuutta käyttää tietokonetta. Beran ja Li esittävät kuitenkin, että kanadalaisten vuoden 2004 tilastojen mukaan 98–99 %:lla alakouluista ja yläkouluista on mahdollisuus käyttää tietokoneita ja Internetiä. Tilastojen tiedot käsittävät 15 500 kanadalaista koulua. Kanadalaiset ovat Beranin ja Lin mukaan tutkineet myös oppilaiden mahdollisuutta käyttää Internetiä koulussa oppituntien ulkopuolella. Näiden tulosten mukaan noin 60 % koulun oppilaista voi käyttää Internetiä esimerkiksi ruokatunnilla tai koulun jälkeen, jolloin valvontakin on huomattavasti vähäisempää. (Beran & Li 2005, 4-5.)

Suomessa 15–19-vuotiaiden Internetin käyttö on lisääntynyt tilastokeskuksen mukaan vuosien 2001 ja 2007 välisenä aikana hieman yli 90 %:sta lähes 99 %:iin (Tilastokeskus 2007). Jyväskylän yliopiston verkkosivuilla julkaistussa artikkelissa Suomen nuorten osaaminen lupaa hyvää tulevaisuutta (2002) kirjoitetaan näin: ”PISAn tulosten mukaan suomalaisista 15-vuotiaista 66 % käyttää tietokonetta kotona vähintään muutaman kerran viikossa. OECD:n keskiarvo on 60 %. Koulussa suomalaisnuorista tietokonetta käyttää 46 % vähintään muutaman kerran viikossa, mikä on selvästi yli OECD-maiden keskiarvon. Eniten suomalaiset nuoret käyttävät tietokonetta Internetiin, pelaamiseen, sähköpostiin ja keskustelukanaviin sekä tekstinkäsittelyyn.” (Jyväskylän yliopisto 2002.) Helmikuussa 2008 suomalaisista kotitalouksista yli 75 % omisti tietokoneen ja Internet-yhteys oli yli 70 %:lla talouksista (Tilastokeskus 2008).

Beran ja Li (2005) esittävät myös matkapuhelimen käyttöön liittyviä tilastoja, jotka on julkaissut RCR wireless news vuonna 2004. Vuonna 2003 kolmannes nuorista ilmoitti omistavansa matkapuhelimen. Vastaavasti eurooppalaisilla nuorilla mahdollisuus oman matkapuhelimen käyttöön oli puolella nuorista. (Beran & Li 2005, 5.) Saadaksemme käsityksen matkapuhelinten yleisyydestä Suomessa etsimme tilastoja myös tästä aiheesta. Tilastoista ilmenee se, miten paljon matkapuhelinliittymiä omistetaan Suomessa yhteensä kaikenikäisten keskuudessa. Vuoden 2008 lopussa matkaviestinverkon liittymien määrä oli 130 liittymää sataa asukasta kohti. Edellisvuoden lopusta laskettaessa liittymämäärä kasvoi 14 prosenttia vuoden aikana. Tilastokeskuksen (2008) mukaan liittymämäärän kasvuun vaikutti erityisesti mobiililaajakaistaliittymien yleistymisen edellisvuodesta. Vuonna 2007 prepaid-liittymien osuus kokonaisliittymämäärästä oli noin yhdeksän prosenttia. Määrä nousi vuoden aikana yhdeksästä yhteentoista prosenttiin. (Tilastokeskus 2008.) Pelastakaa Lapset ry teki syyskuussa 2006 nettikyselyn, jossa selvitettiin matkapuhelimien yleisyyttä lapsilla. Kysely oli suunnattu 7–15-vuotiaille ja siihen vastasi 17 848 lasta. Kyselyyn vastanneista lapsista lähes kaikilla (97,9 %) oli oma matkapuhelin. (Pelastakaa Lapset ry 2006.)

3.9 Elektroniseen kiusaamiseen puuttuminen

3.9.1 Kenelle oppilaat kertovat

Aikuiset, esimerkiksi vanhemmat ja opettajat, haluaisivat useimmiten puuttua lasten kiusaamistapauksiin ja saada kiusaamisen loppumaan. Monissa tapauksissa he eivät kuitenkaan tiedä lainkaan tapahtuvasta kiusaamisesta tai eivät ole kokonaan tietoisia tapahtumista.

Pelastakaa Lapset ry:n Lapsen ääni -kyselytutkimuksessa (2009, N=11819) on tutkittu sitä, kenelle lapset kertovat kiusaamisesta vai kertovatko he kenellekään. Vuoden 2009 tulosten mukaan kiusaamisesta kertominen on edelleen melko vähäistä muiden viimevuosien tulosten tavoin. Tytöistä lähes kolmasosa jättää kertomatta kiusaamisesta poikien määrän ollessa jopa melkein puolet. Tulosten mukaan kiusaamisesta kertovat eniten 7–12 -vuotiaat tytöt ja vähiten 13–15 -vuotiaat pojat. Lapset kertoivat kiusaamisesta eniten kavereilleen ja vanhemmilleen. Yleensä ottaen nuorempina lapset, etenkin tytöt, kertovat kiusaamisesta vanhemmilleen ja varttuessaan yhä enemmän kavereilleen. Pojat jättävät yhä useammin kokonaan kertomatta mitä vanhemmaksi he tulevat. Kun lapsilta kysyttiin, onko kiusaamiseen puututtu, he kokivat, että kiusaamiseen ei olisi puututtu kovin tehokkaasti. Nuorempien kiusaamistapauksiin puututtiin hieman enemmän, mutta lasten ollessa hieman vanhempia puuttuminen väheni. Tulosten mukaan puuttumisella ei aina kuitenkaan ollut toivottua vaikutusta, vaan kiusaaminen jatkui puuttumisesta huolimatta. Paljon tapauksia ratkeaa kuitenkin myös ilman puuttumista. Vastaajilta kysyttiin myös, kenen tulisi puuttua kiusaamistapauksiin. Lasten vastausten perusteella vanhempien ja opettajien tulisi puuttua kiusaamiseen. Yksi neljäsosa odotti, että aikuisten lisäksi kaverit puuttuisivat kiusaamiseen, mikä tuo esiin kaverisuhteiden ja sosiaalisten statusten merkityksen. Näiden yleensä kiusaamista koskevien kysymysten lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, kenelle lapset kertovat netissä kohtaamistaan ongelmista. Myöskään näistä ikävyyksistä ei kerrottu kovin mielellään ja ylipäätään vielä vähemmän kuin tavanomaisesta kiusaamisesta. Tytöt kertovat netissä kohtaamistaan harmeista poikia useammin, mutta erona kiusaamisesta kertomiseen on, että he kertovat mieluiten kavereilleen eivätkä aikuisille. (Pelastakaa Lapset 2009; 10–11, 13.)

Hinduja ja Patchin (2009) ovat tutkimuksissaan ottaneet huomioon, kenelle oppilaat kertovat elektronisesta kiusaamisesta. Vuonna 2007 toteuttamastaan kyselystä he saivat samankaltaisia tuloksia kuin Pelastakaa lapset ry:n kyselyssä saatiin. Hindujan ja Patchinin aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna vuoden 2007 tuloksista näkyi kertomisen lisääntyminen, mutta he muistuttavat, että aikaisemmin he tutkivat kaikkia alle 18-vuotiaita, kun vuoden 2007 tutkimukseen vastasivat noin 10–14 -vuotiaat oppilaat. Tämä ei siis ehkä osoita kertomisen lisääntyneen sinänsä, vaan he epäilevät, että nuoremmat oppilaat saattavat

ketoa kiusaamisestaan helpommin. Tulosten mukaan kertominen on yleisesti ottaen vähäistä ja kavereille kerrotaan aikuisia mieluummin. Sukupuolten välisistä eroista Hinduja ja Patchin saivat selville, että tytöt kertovat poikia useammin kavereilleen ja pojat kertovat hieman tyttöjä useammin opettajilleen. Suurin mahdollinen huolenaihe heidän tutkimuksessaan kuitenkin on, että noin 60 % äskettäisistä elektronisen kiusaamisen uhreista ei kerro kokemuksistaan aikuisille. Syiksi kertomattomuuteen Hinduja ja Patchin ehdottavat ensinnäkin sitä, että uhrin pelkäävät tulevansa syytetyiksi itsekkin ja menettävänsä tietokoneensa tai puhelimensa. Oppilaat voivat myös kokea, etteivät aikuiset tiedä asioista, esimerkiksi Internetin käytöstä, tarpeeksi eikä heistä olisi täten hyötyä tilanteessa. Lisäksi eri maiden laissa on puutteita elektronisen kiusaamisen suhteen ja on vaikeaa saada viranomaisia puuttumaan asiaan ilman selvää näyttöä lain rikkomisesta. (Hinduja & Patchin 2009, 60–61.)

3.9.2 Mitä voidaan tehdä - vanhemmat, koulu, lainsäädäntö

Elektronisen kiusaamisen asiantuntijat Kowalski, Limber ja Agatston (2008) listavat keinoja, joiden avulla vanhemmat ja koulut voivat kamppailla elektronista kiusaamista vastaan. Nämä keinot voivat myös lisätä aikuisten tietoutta elektronisesta kiusaamisesta samalla toimien konkreettisina ohjeina kiusaamistilanteissa, jotka ovat usein hyvin tunnepitoisia ja hämmentäviä. Tärkeää on huomata, että vaikka elektroninen kiusaaminen tapahtuu usein koulun ulkopuolella, voi koulu silti toimia tärkeässä osassa muun muassa kiusatun ja tämän perheen tukemisessa sekä rajoitetusti myös kiusaajien rankaisemisessa (Kowalski ym. 2008, 90.)

Vaikka vanhemmat osoittavat mielenkiintoa lastensa kaverisuhteita ja harrastuksia kohtaan, ovat he kuitenkin hyvin harvoin mukana lastensa sähköisessä elämässä. Harvalla vanhemmalla on esimerkiksi omaa profiilia erilaisilla yhteydenpitosivustoilla, kuten esimerkiksi Facebookissa. Näin ollen lapset ja nuoret toimivat lähes vahtimattomassa ympäristössä. (Kowalski ym. 2008, 91.) Lisäksi vaikka vanhemmilla olisikin omat profiilit kyseisillä sivuilla, saattaa olla epätodennäköistä, että lapset hyväksyisivät vanhempiaan omalle kaverilistalleen. Uskomme, että varsinkin murrosiän lähetessä lapset alkavat jo erottaa omaa maailmaansa vahvemmin vanhemmistaan.

Elektronista kiusaamista käsiteltäessä tulisi muistaa, että tärkein keino estää sen esiintyminen on ennaltaehkäistä sitä muun muassa keskustelemalla lasten ja nuorten kanssa siitä, millaista se voi olla ja miten siihen tulisi suhtautua. Lapsille tulisi myös tehdä hyvin selväksi millaiset säännöt perheellä tai koululla on eri laitteiden ja palveluiden käytöstä. Avoimet keskusteluyhteydet edesauttavat myös lasten kertomista mahdollisissa kiusaamistilanteissa. Kun lapsi tietää, että asian tuominen aikuisen tietoon ei johda ylireagoiteihin tai syyllistämiseen, on paljon todennäköisempää, että kiusaamisesta kerrotaan. Koska tiedetään, että lasten ja nuorten on vaikeaa kertoa kiusaamisesta aikuisille, on tärkeää, että ai-

kuiset tarkkailevat lastensa käytöstä esimerkiksi tietokoneen tai matkapuhelimen käytön yhteydessä. Jos lapsi vaikuttaa ahdistuneelta vietettyään aikaa tietokoneella tai saatuaan tekstiviestin sekä vastaavasti vetäytyessään sosiaalisista suhteista ikätovereidensa kanssa tai koulumenestyksen laskiessa on hyvä ainakin seurata tilannetta. (Kowalski ym. 2008, 91–94.) Uskomme, että usein jo se, että aikuinen ottaa lapsen kanssa asian puheeksi, auttaa lasta kertomaan kokemuksistaan. Vanhempien ei myöskään tulisi sivuuttaa lastensa kertomuksia näiden kavereiden kokemuksista.

Kowalski ym. (2008) ehdottavat, että lasten kanssa tulisi keskustella konkreettilla tasolla siitä, mitä heidän tulisi tehdä kiusaamistilanteissa. Lasten tulisi esimerkiksi tietää, kuinka kiusaamistarkoituksessa esiin tuleva materiaali tallennetaan ja tulostetaan myöhempää käyttöä varten. Hyvä keino kiusaamisen estämiseksi on myös sivuuttaa tai estää viestien vastaanottamisen henkilöiltä, jotka ovat aiemmin kiusanneet. Koska elektronista kiusaamista tapahtuu Internetsivustoilla ja sosiaalisen yhteydenpidon sivustoilla, kuten Facebookissa, tulisi vanhempien sopia varsinkin lasten ja esiteinien kohdalla ajoittaisesta profiilin tarkkailusta. Jos lapset tietävät, että heidän toimintansa verkossa ei ole valvomaton, vähentää se usein epäsovivaa käytöstä. Näin voidaan lapsille ja nuorille myös osoittaa, kuinka tärkeää on miettiä tarkasti, millaista kuvaa itsestään luo rinnakkaistodellisuuteen. Tätä ajatusta tukee myös Hamarus (2008), jonka mukaan olisi hyvä, jos ammattiauttajat olisivat läsnä nuorten käyttämällä sivustoilla kommentoimassa ja näin ohjaamassa heidän käyttäytymistään (Hamarus 2008, 74). Aikuisten olisi myös hyvä ajoittain tehdä nimihakuja niin lastensa kuin omilla nimilläänkin Internetin hakukoneilla ja katsoa, millaisissa yhteyksissä heidän nimensä esiintyvät. Näin aikuiset voivat tulla tietoisiksi epämiellyttävästä materiaalista ja vaatia palvelun ylläpitäjiä poistamaan kyseiset asiat. Joskus on myös tarpeen jäljittää sähköposteja tai tekstiviestejä, mutta tähän tarvitaan jo usein asiantuntijoiden apua. (Kowalski ym. 2008, 94–100.)

Joissakin tapauksissa tiedetään, kuka elektroninen kiusaaja on. Jos tämä kiusaaja on esimerkiksi lapsen koulukaveri, olisi suotavaa, että vanhemmat olisivat yhteydessä kiusaajan vanhempiin. Joskus elektronista kiusaamista tapahtuu myös koulussa tai se on yhteydessä koulukiusaamiseen. Tällöin Kowalski ym. suosittelevat, että vanhemmat ottavat yhteyttä kouluun, jotta tilannetta voidaan seurata myös siellä. Joissakin kouluissa on myös valmiiksi mietittyjä toimintamalleja, joiden mukaan kiusaamistilanteita lähdetään selvittämään tai heillä saattaa olla hyödyllistä tietoa vanhemmille esimerkiksi yhteyshenkilöistä, joiden avulla elektronista kiusaamista voidaan alkaa selvittää. (Kowalski ym. 2008, 103–104.) Kouluilla on myös vuosikymmenten ajan ollut käytössään erilaisia ohjelmia tai suunnitelmia, joiden tarkoitus on ollut vähentää ja ennaltaehkäistä kiusaamista. Se, kuinka hyvin nämä ohjelmat on otettu käyttöön, ei ole aina ollut yksiselitteistä, mutta varsinkin uusimmat, kuten KiVa Koulu -ohjelma voi toimia koulun apunuorana varsinkin kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä (Tuomisto ym. 2009, 173). Usein varmasti koulun mukaan tuominen kiusaamis-

tapauksen selvittämiseen auttaa tilanteen ratkeamista. On kuitenkin huomioitava, että nopea puuttuminen on aina paras keino ja näin ollen esimerkiksi koulun loma-ajat saattavat hidastaa toimintaa. Yhdenkään vanhemman ei mielestämme tulisi jäädä odottamaan koulun loman loppumista, ennen kuin tapausta aletaan selvittää, kuten olemme joskus kuulleet tapahtuvan.

Koska elektroninen kiusaaminen on kovin uusi ilmiö yhteiskunnassamme, ei sitä vastaan ole vielä olemassa järjestelmällistä lakia. Jokaista tapausta tarkastellaankin lähes aina ennakkotapauksena. Peruslähdekohtana tulee kuitenkin muistaa asia, joka on säädetty Perusopetuslain 29 § oppilaiden oikeudesta turvalliseen koulutyöhön, ”Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista” (Laki perusopetusopetuslain muuttamisesta 477/2003). Näin ollen koulu ei voi unohtaa vastuutaan elektronisessa kiusaamisessa, koska oppilaan todellisuudessa koti- ja koulumaailma eivät aina erotu selkeästi toisistaan. On kuitenkin huomattava, että elektronisen kiusaamisen uutisoinnin lisääntyessä ja nimekkäämpien henkilöiden joutuessa sen kohteeksi myös päättäjät ovat alkaneet ottaa enemmän kantaa asiaan. Esimerkkinä politiikkoon kohdistuvasta elektronisen kiusaamisen tapauksesta voidaan mainita esimerkiksi Astrid Thorstin kokemat tappouhkaukset Internetin välityksellä (ks. Helsingin Sanomat 2007; Uusi Suomi 2010).

Yhteenvedo elektronisesta kiusaamisesta

Koska elektroninen kiusaaminen on vielä hyvin uusi ilmiö niin jokapäiväisessä elämässä kuin tutkimuksenkin piirissä, on ilmiölle olemassa hyvin monia termejä riippuen muun muassa siitä, mitä osa-aluetta tai piirrettä tutkitaan. Omassa tutkimuksessamme käytämme termiä elektroninen kiusaaminen, koska siihen voidaan katsoa kuuluvan kiusaaminen kaikkien elektronisten laitteiden ja palvelujen avulla, eikä se rajoitu vain yksinomaan tietokoneeseen tai puheliiniin. Elektronisen kiusaamisen voidaan tiivistäen sanoa tarkoittavan ikävien tai ilkeiden kuvien tai kirjoitusten lähettämistä käyttäen apuna elektronisia laitteita. Osa tutkimuksista painottaa ilmiön toistuvuutta tai sen esiintymistä tietyllä aikavälillä, mutta omassa tutkimuksessamme luemme kiusaamiseksi jokaisen tilanteen, jonka uhri on kokenut kiusaamisena. Emme myöskään rajoita aikaa, jonka aikana kiusaamisen on täytynyt tapahtua. Elektronisessa kiusaamisessa voidaan luokitella erilaisia kanavia ja lajeja. Kiusaamisen lajeja voivat olla muun muassa flämetus, häirintä ja ahditelu, mustamaalaus ja häpäisy, jonakin toisena esiintyminen, outing ja huijaus, ulkopuolelle jättäminen, stalkkaus ja happy slapping. Näitä kiusaamisen lajeja voidaan toteuttaa esimerkiksi pikaviesteillä, sähköpostilla, tekstiviesteillä, sosiaalisilla yhteydenpidon sivustoilla, Chatissa, blogeissa, nettisivuilla ja Internetin pelisivustoilla. Omassa tutkimuksessamme käytimme Smithin ym. (2006) tekemää jakoa elektronisen kiusaamisen muodoista. Näitä ovat tekstiviestikiusaaminen, kuva- ja videoviestikiusaa-

minen, puhelukiusaaminen, sähköpostikiusaaminen, Chat-kiusaaminen, pikaviestikiusaaminen ja nettisivukiusaaminen. Valitsimme tämän jaottelun, koska elektronisen kiusaamisen eri lajeja voidaan toteuttaa näiden kanavien avulla ja mielestämme oppilaiden saattaa olla helpompi muistaa ja tunnistaa elektronista kiusaamista kanavien mukaan.

Elektronisessa kiusaamisessa on havaittavissa piirteitä, joita ei ole tavanomaisessa kiusaamisessa tai ne ilmenevät siinä lievempinä. Tällaisia ovat esimerkiksi elektronisen kiusaamisen ulottuvuus eli se, että kiusaajan ja kiusatun ei tarvitse olla fyysisesti lähellä toisiaan, anonymisuus eli nimettömyys ja pseudonyymius eli salanimen käyttäminen, estottomampi käyttäytyminen esimerkiksi turvautuen salanimen, valvonnan puute, viruksenomainen luonne eli se, että loukkaava materiaali voi tavoittaa useita ihmisiä vain sekunneissa ja rangaistuksen pelko kertomisen yhteydessä. Elektroniikan kiusaamiseen tuomia uusia piirteitä ja seuraamuksia ei ole tutkittu vielä laajasti, joten on hankalaa eritellä, kuinka paljon juuri elektroninen kiusaaminen on osaltaan vaikuttanut seuraamuksiin.

Elektronisen kiusaamisen tutkimushenkilöt vastaavat suurimmassa osassa tutkimuksia Suomen yläkoulu ja lukioikäisiä oppilaita. Eri tutkimusten mukaan elektronista kiusaamista voidaan sanoa kokoneen noin neljännes tai viidennes oppilaista tutkimusmenetelmistä ja -asetelmista riippuen. Kiusaajien määrää selvitettäessä tulokset eivät ole yhtä yhdensuuntaisia. Osa elektronisen kiusaamisen tutkimuksista on selvittänyt ilmiöön liittyviä mahdollisia sukupuolieroja. Näistä eroista on kuitenkin saatu hyvin ristiriitaista tietoa, osan kertoen tyttöjen olevan enemmän niin uhreja kuin kiusaajia, kun taas toisten mielestä sukupuolten välillä ei ole eroja tai pojat kiusaavat tyttöjä enemmän. Tytöt ovat tulosten mukaan aktiivisempia kertomaan kiusaamisesta kuin pojat. Yleisimmin kerrotaan ystäville tai vanhemmille. Tärkeää olisikin saada syntymään avoin keskusteluyhteys lasten ja aikuisten välillä. Tätä saattaisi auttaa muun muassa se, että aikuiset tietäisivät enemmän elektronisista laitteista ja palveluista sekä elektronisesta kiusaamisesta yleensä.

4 TUTKIMUKSEN KULKU

4.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Koulukiusaaminen on ollut keskusteluiden ja tutkimusten aiheena tärkeä ja ajankohtainen jo kauan. Viimeisen vuosikymmenen aikana tekniikan kehittyessä on oppilaiden elämään ilmaantunut uusi kiusaamisen muoto – elektroninen kiusaaminen. Tätä uutta kiusaamisen muotoa on alettu tutkimaan muualla maailmassa 2000-luvun alussa ja vähitellen jonkinlaista tutkimusta aiheesta voidaan löytää nykyään myös Suomesta. Löysimme vuonna 2006 joitain ulkomaisia artikkeleita elektronisesta kiusaamisesta tehdystä tutkimuksesta ja kiinnostuimme itsekin aiheesta. Koimme tulevina luokanopettajina, että aihe on tärkeä ja siitä olisi ensisijaisesti saatava lisää tutkimustietoa myös Suomesta. Päätimme tehdä aiheesta kandidaatin tutkielmamme keväällä 2008. Koska emme tuolloin löytäneet montakaan suomalaista artikkelia tai tutkimusta aiheesta, päätimme kartoittaa ilmiön yleisyyttä valitsemissamme tutkimuskohteissa. Mielestämme oli tarpeen saada tietoa ilmiön yleisyydestä juuri suomalaisten oppilaiden keskuudessa. Kandidaatin työmme valmistuttua ja tulosten kertoessa, että aihe todella oli tutkimuksen arvoinen, päätimme jatkaa tutkimusta myös pro gradu -vaiheessa. Tutkimuksemme elektronisesta kiusaamisesta jakaantuu näin ollen kahteen työvaiheeseen, kandidaatin työhön sekä pro gradu -tutkielmaan, mistä kerromme tarkemmin seuraavissa luvuissa.

4.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää elektronisen kiusaamisen esiintymistä ja yleisyyttä alakoululaisten keskuudessa. Valitsimme tutkimuskohteiksemme kuusi kuudetta luokkaa Etelä-Pohjanmaalta. Tutustuessamme aiheesta tehtyihin tutkimuksiin löysimme monia eri näkökulmia, joista käsin aihetta voisi tarkastella. Päädyimme tutkimaan omassa työssämme seuraavia kysymyksiä:

- Miten paljon oppilaat kokevat tavanomaista kiusaamista?
- Miten paljon oppilaat kokevat elektronista kiusaamista koulussa ja koulun ulkopuolella?
- Kuinka moni oppilaista on itse kiusannut muita elektronisesti?
- Millaisia sukupuolten välisiä eroja on havaittavissa sekä tavanomaisessa että elektronisessa kiusaamisessa?
- Mikä elektronisen kiusaamisen eri muodoista on yleisin?
- Kenelle elektronisesti kiusatut oppilaat kertovat kiusaamisesta?
- Kuinka monella oppilaista on käytössään matkapuhelin ja/tai tietokone?

Toivomme, että tutkimustulosten avulla yleinen tietoisuus elektronisesta kiusaamisesta kasvaa Suomessa. Tutkimuksessamme halusimme eritellä elektronisen kiusaamisen eri kanavia. Valitsimme tutkimukseemme Smithin ym. (2006) jaottelemat seitsemän eri elektronisen kiusaamisen muotoa, jotka ovat tekstiviestikiusaaminen, kuva- ja videoviestikiusaaminen, puhelukiusaaminen, sähköpostikiusaaminen, Chat-kiusaaminen, pikaviestikiusaaminen ja nettisivukiusaaminen ja tutkimme niiden yleisyyttä (ks. Smith ym. 2006). Vaikka elektronisen kiusaamisen muotoja ja tapoja on paljon, uskomme, että nämä ovat tällä hetkellä elektronisen kiusaamisen keskeisimmät kanavat. Emme pyri kuvailemaan elektronisen kiusaamiseen liittyviä eri lajeja, kuten esimerkiksi flametusta, vaan sitä, minkä välineiden avulla kiusaamista tapahtuu. Kysyimme kuitenkin oppilailta avoimella kysymyksellä, onko heillä kokemuksia muunlaisesta elektronisesta kiusaamisesta ja joku vastaajista tuolloin huomauttikin pelikonsoleilla kiusaamisesta. Tämä erittely antoi tietoa siitä, mitkä elektronisen kiusaamisen muodoista ovat yleisimpiä tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden keskuudessa. Lisäksi tutkimme, olivatko elektronisesti kiusatuiksi tulleet oppilaat kokeneet myös tavanomaista kiusaamista. Tutkimme kiusaamisen uhrien määrän ohella myös kuinka moni oli itse kiusannut.

Oletamme, että tutkittavien oppilaiden keskuudessa ilmenee elektronista kiusaamista. Aikaisempien tutkimustulosten pohjalta on vaikeaa arvioida elektroniseen kiusaamiseen liittyviä sukupuolieroja, sillä tutkimusten tulokset ovat antaneet toisistaan poikkeavaa tietoa. Yleisimmän elektronisen kiusaamisen muodon ajattelimme olevan puhelu- tai tekstiviestikiusaaminen, sillä muualla on saatu tämänkaltaisia tuloksia. Oletamme myös matkapuhelimien yleisyydellä olevan vaikutusta asiaan.

4.3 Tutkimuksen toteutus

4.3.1 Osallistujat

Valitsimme tutkimushenkilöiksemme kuudesluokkalaiset oppilaat, sillä olemme itse valmistumassa luokanopettajiksi, ja oletamme, että kuudesluokkalaiset käyttävät elektronisia laitteita jo itsenäisesti. Lisäksi ikäryhmä on lähellä muualla tehtyjen tutkimusten kohdeikäryhmää ja näin ollen tuloksia on mahdollista osittain verrata aikaisempiin tutkimustuloksiin. Valitsimme tutkimukseemme kohteiksi oppilaita Etelä-Pohjanmaan alakouluista, sillä olemme itse kotoisin kyseiseltä alueelta ja halusimme selvittää ilmiön yleisyyttä juuri siellä.

Tutkimukseemme osallistui yhteensä 116 oppilasta kuudesta eteläpohjalaisesta kuudennesta luokasta yhteensä kolmesta eri koulusta (taulukko 1). Kyselylomakkeeseen vastasi 59 tyttöä ja 57 poikaa. Vuonna 2008 kyselyymme vastasi kaksi ja vuonna 2009 neljä kuudetta luokkaa. Kaikki tutkimushenkilöt vastasivat kyselyyn. Otantamenetelmänä käytimme harkittua otantaa (ks. Valli 2001,

13). Koska valitsimme tutkimuksen kohderyhmän tietyn sijainnin ja ikäryhmän perusteella, olisi otantamenetelmästämmme osuvampaa puhua termillä näyte. Koska emme ole valinneet kohderyhmäämme satunnaisesti, ei myöskään tuloksia voida yleistää koskemaan laajempaa joukkoa (ks.Valli 2001, 13).

TAULUKKO 1 Tutkimukseen osallistuneet oppilaat, suluissa (*tytöt, pojat*)

	2008	2009	Yhteensä
Koulu 1	26 (15, 11)	21 (12, 9)	47 (27, 20)
Koulu 2	31 (13, 18)	34 (16, 18)	65 (29, 36)
Koulu 3	0 (0, 0)	4 (3, 1)	4 (3, 1)
Yhteensä	57 (28, 29)	59 (31, 28)	116 (59, 57)

4.3.2 Menetelmät/Kyselylomake

Tutkimuksessamme käytimme kontrolloitua informoitua kyselyä. Informoidussa kyselyssä tutkija menee paikkaan, jossa on tavoitettavissa kohderyhmään kuuluvia henkilöitä. Tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti ja kertoo tutkimuksen tavoitteesta. Hän ohjaa kyselyyn vastaamista sekä vastaa kohderyhmän mahdollisiin kysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2007, 191–192.) Halusimme käyttää juuri tätä menetelmää elektronisen kyselylomakkeen sijaan sen vuoksi, että vastaajat eivät rajoittuisi vain niihin oppilaisiin, jotka käyttävät tietokonetta.

Kandidaatin työtämme varten muokkasimme ja suomensimme oman kyselylomakkeemme Smithin ym. (2006) lomakkeesta, jota he olivat käyttäneet tutkiessaan elektronista kiusaamista 11–16-vuotiaiden keskuudessa lontoolaisissa kouluissa. Valitsimme Smithin ym. kyselylomakkeen, koska se oli mielestämme omaan tutkimukseemme paras ja selkein vaihtoehto alkaessamme tehdä kandidaatin tutkielmaa tammikuussa 2008. Lisäksi professori Peter K. Smith on ansiointunut elektronisen kiusaamisen tutkimuksen ja psykologian alalla. Hän on muun muassa julkaissut monia aiheeseen liittyviä artikkeleita ja toimii Euroopan yhteisen COST Action IS0801 on Cyberbullying -hankkeen puheenjohtajana vuosina 2008–2012. Verrattuna muun muassa Lin (2006) käyttämään kyselylomakkeeseen, Smithin ym. kysely oli kattavampi eikä siihen sisällynyt erityistä näkökulmaa rotuun ja koulumenestykseen liittyen, kuten Lin tutkimuksessa. Emme itse kokeneet, että olisi heti aiheellista tutkia koulumenestyksen suhdetta elektroniseen kiusaamiseen, vaan halusimme kartoittaa elektronisen kiusaamisen eri lajien yleisyyttä. Lisäksi muidenkin tutkijoiden kyselylomakkeet olivat suppeita, kuten Beranin ja Lin (2006) käyttämä lomake, jossa keskityttiin enemmän siihen, miltä elektronisesti kiusatuista tuntui. Lisäsimme Smithin ym.

käyttämään kyselylomakkeeseen kahdeksan kysymystä koskien taustatietoja, kuten syntymäaika, sukupuoli ja viestintälaitteiden omistusta. Lopullisessa kandidaattivaiheen kyselylomakkeessamme oli 94 monivalintakysymystä (kysymykset 1–94) sekä kaksi avointa kysymystä lomakkeen lopussa (kysymykset 95–96) (ks. liite 1). Monivalintakysymykset koskivat elektronisen kiusaamisen seitsemää alakategoriaa, jotka olivat puhelukiusaaminen, tekstiviestikiusaaminen, kuva- ja videoviestikiusaaminen, sähköpostikiusaaminen, Chatkiusaaminen, pikaviestikiusaaminen ja nettisivukiusaaminen (ks. liite 2). Avomilla kysymyksillä keräsimme esimerkkejä tutkimastamme ilmiöstä. Pro gradu -tutkimusta varten muokkasimme kandidaatin työssä käyttämäämme kyselylomaketta jättäen pois kyselylomakkeen monivalintakysymyksiä, joita emme käsitelleet kummassakaan tutkimuksemme vaiheessa (kysymykset 10, 12–14, 23, 25–27, 35, 37–39, 50, 52–54, 62, 64–66, 74, 76–78, 86, 88–90, ks. liite 1). Monivalintakysymyksiä oli uudessa versiossamme 73 kappaletta (kysymykset 1–14, 16–25, 27–35, 37–48, 50–58, 60–68, 70–78, 80–81) ja avoimia yhdeksän kappaletta (kysymykset 15, 26, 36, 49, 59, 69, 79, 82, 83) (ks. liite 2). Lisäsimme avoimia kysymyksiä, joilla halusimme selvittää oliko kiusaamisesta kertomisella ollut jotain apua (kysymykset 15, 26, 36, 49, 59, 69, 79, ks. liite 2). Pääkysymykset kyselyssämme olivat samat, jotta saisimme tarvittaessa tarkastella näitä kahta aineistoa yhdessä. Joihinkin kysymyksiin lisäsimme vastausvaihtoehdon 1–2 kertaa (kysymykset 13, 24, 34, 47, 57, 67, 77, ks. liite 2). Pro gradu -vaiheen kyselylomakkeeseen lisäsimme myös kokoavan kysymyksen siitä, kuinka usein oppilaita oli kiusattu elektronisesti koulun ulkopuolella (kysymys 5, ks. liite 2).

4.3.3 Aineiston keruu

Kiinnostavan ja erittäin ajankohtaisen aiheen löydettyämme aloimme suunnitella kandidaatin työtämme tammikuussa 2008. Saman vuoden toukokuussa saimme työmme valmiiksi ja tulokset osoittivat, että tutkimissamme luokissa oli tapahtunut elektronista kiusaamista. Melko nopeasti oli varmaa, että jatkamme samasta aiheesta myös pro gradu -vaiheessa. Koska halusimme laajentaa pientä kartoitustamme elektronisen kiusaamisen yleisyydestä, päätimme tehdä samantyyllisen kyselyn oppilaille myös tässä toisessa vaiheessa. Aloitimme pro gradu -vaiheemme keväällä 2009 ja valitsimme kohteiksemme kuudennen luokan samoista kouluista sekä yhden kuudennen luokan muusta koulusta. Tutkimusaineisto koottiin täten helmikuussa 2008 ja huhtikuussa 2009 yhteensä kuudessa eteläpohjalaisessa kuudennessa luokassa.

Kerroimme kohderyhmällemme yleisesti tutkimuksemme tavoitteista sekä avasimme kiusaamiskäsitettä yleensä ja tähdensimme, että tässä tutkimuksessa oppilaan omilla tuntemuksilla on erityinen painoarvo (ks. liite 3). Jos oppilaasta tuntuu, että hän on kokenut kiusaamista, niin silloin häntä on kiusattu. Näin ollen siis kerrankin tapahtunut kiusaaminen oli raportoinnin arvoista. Selvitimme elektronisen kiusaamisen käsitettä ja kävimme läpi kyselylomakkeessa esiintyvät seitsemän eri muotoa. Erityistä huomiota kiinnitimme puhelu-

kiusaamista käsittelevään kohtaan, koska jotkut kokevat pilapuhelut täysin harmittomina kun taas osa puheluista voi tuntua kiusaamiselta. Tässäkin lähtökohtana olivat oppilaan omat tuntemukset. Annoimme oppilaille omaksi myös kirjallisesti informaatiota aiheesta (liite 3) sekä kävimme yhdessä läpi kysymykset tekstiviestikiusaamisesta, sillä jatkossa kysymykset ja vastausvaihtoehdot olivat lähes samat jokaisen elektronisen kiusaamisen tavan kohdalla. Kerroimme oppilaille tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta, niin että oppilaat tiesivät, että kyselylomakkeeseen ei olisi pakko vastata. Lisäksi painotimme, että kyselylomakkeeseen vastataan nimettömästi eivätkä sitä näe muut kuin tutkijat.

Kyselylomakkeeseen vastaamiseen kului aikaa 15–30 minuuttia ja parilla oppilaalla sitä pidempi aika. Olimme paikalla oppilaiden vastatessa kyselyyn, jotta heillä olisi mahdollisuus selventää epäselviä kohtia. Oppilaat hyödynsivätkin tätä mahdollisuutta hyvin eikä heille näyttänyt jäävän epäselviä kohtia lomakkeeseen. Vastaustilanteet olivat yleisesti ottaen rauhallisia ja lähes kaikissa luokissa opettaja oli koko ajan läsnä. Niissä luokissa, joissa opettaja ei ollut koko ajan paikalla, oli vastaamistilanne kuitenkin koko ajan rauhallinen. Oppilaat vastasivat kyselylomakkeisiin pääasiassa erittäin huolellisesti ja vain muutama oppilas oli huolimattomuuksissaan kääntänyt sivun niin, että joitain kysymyksiä oli jäänyt vastaamatta. Vastattuaan kyselyyn oppilaille oli järjestetty hiljaisia tehtäviä, joita he tekivät itsenäisesti. Oppilaat suhtautuivat tutkimukseen ja sen aiheeseen vakavasti ja esittivätkin alussa kysymyksiä liittyen elektroniseen kiusaamiseen. Vastausten joukossa ei ollut yhtään pelleilemisen tai muun syyn vuoksi hylättävää aineistoa.

4.3.4 Aineiston analyysimenetelmä

Analysoimme aineistomme SPSS for Windows -ohjelmalla. Kandidaattivaiheen vastauksista saatu materiaali syötettiin ensin vuonna 2008 SPSS -tiedostoksi, jonka jälkeen vuoden 2009 vastaukset syötettiin samaan tiedostoon. Toisen vaiheen tulokset saatuamme tarkastelimme ensin aineistoja erikseen ja selvitimme mahdollisia eroja aineistojen välillä. Elektroninen kiusaaminen näytti olevan hieman yleisempää myöhemmässä aineistossamme, mutta erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, joten päätimme tarkastella aineistoja yhtenä isompana aineistona. Koska aineistomme yhdistettiin yhdeksi isommaksi aineistoksi, emme voineet tarkastella pro gradu -vaiheeseen lisäämiämme tai muokkaamiimme kysymyksiä, sillä vastaajajoukko olisi koskenut vain aineiston toista osallistujajoukkoa (kysymykset 5, 13, 24, 34, 47, 57, 67, 77, ks. liite 2). Lisäksi rajasimme työmme ulkopuolelle kysymyksiä, jotka olisivat laajentaneet liikaa pro gradu -tutkielmaamme eivätkä olleet oleellisia tutkimuskysymystemme kannalta (kysymykset 11–12, 15–16, 19, 22–23, 26–27, 32–33, 36–37, 45–46, 49–50, 55–56, 59–60, 65–66, 69–70, 75–76, 79–80, 81, ks. liite 2).

SPSS -ohjelman avulla laskimme tuloksista frekvenssejä sekä havainnoimme sukupuolten välisiä eroja ristiintaulukoinnin avulla. Yleisimpänä muuttujana käytimme sukupuolta analysoidessamme vastauksia. Tyttöjen ja poikien välisiä eroja tarkasteltaessa on käytetty Pearsonin χ^2 -testiä, joka on frekvenssija-kaumioiden yhteensopivuustesti (Nummenmaa 2008, 289). Testi ei mittaa sinänsä ryhmien erojen merkitsevyyttä, vaan ilmiön jakaantumista ryhmien välillä siis, miten paljon tyttöjen ja poikien ryhmissä erikseen koetaan kiusaamista. Osa ulkomaisista tutkimuksista käsittelee oppilaiden kokemuksia rajoitetulta, esimerkiksi parin kuukauden, ajalta. Oma tutkimuksemme keräsi tietoja oppilaiden kokemuksista koko heidän elämänsä ajalta, mikä tulee ottaa huomioon tuloksia tarkasteltaessa. Toki voidaan olettaa, että oppilaat ovat kokeneet elektronista kiusaamista vasta kouluikäisenä eivätkä vielä varhaislapsuudessa.

Avoimia kysymyksiä käsitelimme keräten esimerkkejä. Näiden kysymysten ja esimerkkien avulla halusimme saada lisää tietoa elektronisen kiusaamisen luonteesta eli siitä, miten ja miksi oppilaita oli kiusattu elektronisesti ja kuka tai ketkä heitä olivat kiusanneet. Pro gradu -vaiheeseen lisätyt avoimet kysymykset koskivat kiusaamisesta kertomisen seurauksia (kysymykset 15, 26, 36, 49, 59, 69, 79, ks. liite 2). Näitä avoimia kysymyksiä emme käsitelleet lainkaan, sillä ne kuuluivat niiden kysymysten joukkoon, joita emme käsitelleet tutkielmassamme. Kaiken kaikkiaan oppilaat eivät juuri vastanneet avoimiin kysymyksiin, mutta saimme joitain tärkeitä havainnollistavia esimerkkejä elektronisesta kiusaamisesta. Osaa näistä saaduista vastauksista käytämme tutkielmassamme havainnollistamaan oppilaiden kokemuksia pääasiassa pohdinta -luvussa. Valitsimme oppilaiden vastauksista tähän tutkielmaan esimerkeiksi sellaiset vastaukset, jotka kuvaavat parhaiten sitä, millaisia esimerkkejä oppilaat antoivat elektronisesta kiusaamisesta. Mahdollisia syitä vähäiseen vastaamiseen avoimissa kysymyksissä voisi olla esimerkiksi kyselylomakkeen pituus tai se, että avoimiin kysymyksiin vastataan yleensäkin vähemmän. Lisäksi osa avoimista kysymyksistä oli sijoitettu monivalintakysymysten väliin, joten oppilaat eivät ehkä halunneet katkaista vastaamisrytmiään kirjoittamalla välillä vastauksia avoimiin kohtiin.

4.3.5 Luotettavuustarkastelut

Kyselylomakkeemme on muokattu Smithin ym. (2006) käyttämästä lomakkeesta, joka mielestämme oli kattava sisältäen monia vastausvaihtoehtoja sekä asiantuntevan tahon laatima ja soveltui sen vuoksi elektronisen kiusaamisen yleisyyden mittaamiseen. Muiden tutkijoiden käyttämät kyselylomakkeet, joita tarkastelimme, olivat suppeampia ja käsitelivät sellaisia asioita, joita emme kokeneet tärkeimmäksi tutkia tässä ilmiön yleisyyden kartoitusvaiheessa. Smith on tunnustettu tutkija elektronisen kiusaamisen kentällä ja on julkaissut monia artikkeleita aiheesta, jonka vuoksi koimme hänet luotettavana tutkijana elektronisen kiusaamisen alalla. Koska kyseisen ilmiön tutkijat näyttävät pääsääntöisesti kehittävänsä oman mittarinsa tutkimuksiaan varten, on mahdotonta arvottaa

kyselylomakkeiden validiutta sen mukaan, miten paljon niitä ovat muut asiantuntijat käyttäneet.

Työmme edetessä huomasimme Smithin ym. käyttämässä lomakkeessa joitain puutteita ja ongelmia kuten vastausvaihtoehtojen epätasainen jakautuminen esimerkiksi kiusaamisen esiintymisen suhteen (kysymykset 3–4, 7–10, 17–18, 20–21, 28–31, 41–44, 51–54, 61–64, 71–74, ks. liite 2) ja kokoavan kysymyksen puuttuminen elektronisesta kiusaamisesta koulun ulkopuolella. Tämän kysymyksen lisäsimme itse pro gradu -vaiheen kyselylomakkeeseen (kysymys 5, ks. liite 2). Emme kuitenkaan pystyneet analysointivaiheessa ottamaan kysymystä mukaan tuloksiin aineistoja yhdistettäessä, koska vain puolet koko osallistujajoukosta oli vastannut tähän kysymykseen. Huomioon otettava seikka oman kyselylomakkeemme validiteettia tarkasteltaessa on se, että kyselylomake on käännetty englannista suomeksi. Emme kuitenkaan huomanneet tästä koituvan ongelmia kääntäessämme lomaketta emmekä tutkiessamme oppilaiden vastauksia. Oppilaat ymmärsivät kysymykset eikä niitä tarvinnut erikseen selvittää alkuohjeistuksen jälkeen. Pääosin saimme kysymyksillämme sitä tietoa, mitä halusimme selvittää. Suurimpina ongelmina olivat kokoavan kysymyksen puuttuminen kandidaattityön kyselylomakkeessa sekä se, että kiusaamisen yleisyyttä määrittelevissä kysymyksissä vastausvaihtoehtojen skaala ei ole tasainen, kuten aiemmin mainitsimme. Esimerkiksi kysymyksessä numero 3 ”Onko sinua kiusattu koulussa? Kuinka usein?” toinen vaihtoehto 1 tai 2 kertaa ei rajaa aikaa samalla tavalla kuin muut vastausvaihtoehdot (ks. liite 2). Lisäksi kyselylomake saattoi olla liian pitkä, mutta emme kuitenkaan havainneet sen vaikuttavan oppilaiden vastausten laatuun.

Reliabiliteetista eli kyselyn luotettavuudesta ei ollut kerrottu Smithin ym. (2006) tekemässä tutkimuksessa. Itse kontrolloimme reliabiliteettia kysymällä aluksi yleisesti, onko oppilasta kiusattu elektronisesti koulussa (kysymys 4, ks. liite 2). Myöhemmin lomakkeessa oli yksityiskohtaisempia kysymyksiä siitä, onko oppilasta kiusattu elektronisesti eri muodoilla. Kysyimme esimerkiksi: ”Kuinka usein sinua on kiusattu tekstiviesteillä koulussa?” ja ”Kuinka usein sinua on kiusattu pikaviesteillä koulussa?” (kysymykset 7 ja 61, ks. liite 2).

4.3.6 Tutkimuseettinen tarkastelu

Tutkimustamme varten valitsimme vastaajiksi oppilaat kuudesta eri eteläpohjalaisesta kuudennesta luokasta. Osallistujiksi valitsimme juuri kuudesluokkalaiset, sillä olemme itse valmistumassa luokanopettajiksi ja halusimme tietoa koskien alakoululaisten kokemuksia elektronisesta kiusaamisesta. Luokat valitsimme sattumanvaraisesti. Halusimme saada vastauksia myös sellaisilta oppilaita, jotka eivät välttämättä käytä elektronisia laitteita tai palveluja aktiivisesti ja tämän vuoksi päädyimme käyttämään kontrolloitua informoitua kyselylomaketutkimusta.

Pyysimme koulujen rehtoreilta sähköpostitse lupaa tutkimuksen tekoon valitsemissamme kouluissa. Tutkimustamme varten selvitimme rehtoreilta koulujen käytänteitä tutkimuslupien suhteen ja selvisi, että rehtorin antama lupa ja oppilaiden suostumus riittävät tutkimuksen tekemiseen. Emme siis keränneet osallistujilta kirjallisia lupia, vaan painotimme oppilaille vastaamistilanteessa, että vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja nimetöntä. Oletimme, että oppilaiden on helpompi vastata totuudenmukaisesti kyselylomakkeeseen, jos nimiä ei kysytä. Tämä valinta sulki pois jatkohaastattelujen ja selvennysten tekemisen mahdollisuuden, mutta tärkeämmäksi koimme sen, että oppilaat vastaavat kyselyyn mahdollisimman totuudenmukaisesti. Lisäksi tutkimuskysymysten vaatima tieto saatiin kyselylomakkeen kysymysten avulla. Luottamuksellisuutta korostimme myös muun muassa selventämällä oppilaille, että vastauksia käsiteltäisiin täysin luottamuksellisesti eikä oppilaat ja heidän vastauksensa olisi mitenkään yhdistettävissä. Lisäksi tähdensimme, että yksi syy luokassa oloomme oli myös se, että lomakkeet eivät kulkisi opettajan kautta ja ainoastaan tutkijat näkisivät ne.

Esittelimme oppilaille tutkimuksen aiheen ennen kyselylomakkeen täyttämistä ja korostimme, miten tärkeitä heidän vastauksensa olisivat. Kävimme yhdessä oppilaiden kanssa läpi, miten kiusaaminen määritellään tutkimuksessamme. Painotimme, että kyse on kaikkien henkilökohtaisista tuntemuksista. Tämän jälkeen kerroimme oppilaille elektronisesta kiusaamisesta ja sen erityispiirteistä. Erittelimme myös tutkimuksessamme esiin tulevat seitsemän elektronisen kiusaamisen eri kanavaa, jonka jälkeen oppilaat saivat esittää tarkentavia kysymyksiä. Tarkensimme heille, mitkä heidän käyttämistään palveluista tai laitteista kuuluvat mihinkin kanavaan, kuten esimerkiksi, että IRC-galleriassa kiusaaminen kuuluu tutkimuksessamme nettisivukiusaamiseen. Kerroimme oppilaille, että tuloksia käytetään pro gradu tutkielmaamme, jonka yksi tarkoitus on kasvattaa yleistä tietoisuutta elektronisesta kiusaamisesta.

5 TULOKSET

Tutkimukseemme osallistui 116 oppilasta kuudesta eteläpohjalaisesta kuudennesta luokasta. Kyselyyn vastasi 59 tyttöä ja 57 poikaa. Tämä mahdollistaa sukupuolierojen tarkastelun. Tutkimushetkellä vastaajat olivat 12–13 -vuotiaita. Tuloksissa erittelemme tavanomaista ja elektronista kiusaamista sekä niihin liittyviä sukupuolieroja. Kuvailimme ilmiöiden yleisyyttä tutkimissamme luokissa prosenttimäärien avulla. Tutkimuksessamme selvitimme, miten paljon oppilaat kokevat tavanomaista kiusaamista ja elektronista kiusaamista. Selvitimme myös kuinka moni oppilaista on itse kiusannut muita elektronisesti, millaisia sukupuolten välisiä eroja on havaittavissa sekä tavanomaisessa että elektronisessa kiusaamisessa, mikä elektronisen kiusaamisen eri muodoista on yleisin, ja kenelle elektronisesti kiusatut oppilaat kertovat kiusaamisesta. Emme rajoittaneet oppilaiden kokemuksia tiettyyn aikaväliin vaan he saivat vastata tutkimuskysymyksiin perustuen omiin tunteuksiinsa ja kokemuksiinsa koko elämänsä ajalta.

5.1 Tietokoneiden ja matkapuhelimien yleisyys

Oleellinen tieto tutkimuksessamme on tietokoneiden ja kännyköiden omistamisen yleisyys ja se, miten usein tutkimamme oppilaat näitä elektronisia laitteita käyttävät. Oppilaista 99 % ilmoitti, että heidän kotonaan on tietokone, ja 43 %:lla oli tietokone omassa huoneessaan. Tilastokeskuksen mukaan helmikuussa vuonna 2008 yli 75 % kotitalouksista omisti tietokoneen (Tilastokeskus 2008). Näytteeseemme on sattunut reilusti tämän ylittävä määrä kotitalouksia, joilla on tietokone. Voimme tosin olettaa, että juuri kouluikäisten perheistä suurempi prosenttimäärä omistaa tietokoneen ja 25 %:iin talouksista, jotka eivät omista tietokonetta, kuuluu enemmän seniori-ikäisten talouksia.

Oppilaista 48 % kertoi käyttävänsä tietokonetta joka päivä ja 38 % joka viikko. Tilastokeskus raportoi Suomessa 15–19-vuotiaiden Internetin käytön lisääntyneen vuosien 2001 ja 2007 välisenä aikana hieman yli 90 %:sta lähes 99 %:iin (Tilastokeskus 2007). Omaan tutkimukseemme osallistuneet olivat vasta 12–13-vuotiaita, mutta tietokoneen käyttö oli heidän ikäluokassaankin yleistä. Oppilaista 86 % ilmoitti käyttävänsä tietokonetta vähintään joka viikko (taulukko 2).

TAULUKKO 2 Oppilaiden (N=116) tietokoneen käytön yleisyys

38. Käytän tietokonetta...	%
1 Harvoin	11
2 1-3 kertaa kuukaudessa	3
3 Joka viikko	38
4 Joka päivä	48

Oman kännykän omisti 92 % oppilaista ja 7 % kertoi, ettei vielä omista kännykää. Oppilaista yksi prosentti oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Beranin ja Lin (2005) tilastot nuorien kännykän omistuksesta ovat vuodelta 2003 ja silloin kanadalaisista nuorista kolmasosa omisti kännykän. Tuolloin eurooppalaisista nuorista puolet kertoi käyttävänsä omaa matkapuhelinta. (Beran & Li 2005, 5.) Pelastakaa Lapset ry:n (2006) nettikyselyn tulokset kertoivat, että kyselyyn vastanneista (N = 17 848) 7-15-vuotiaista 97,9 % omisti kännykän. Oma prosenttimme jäi hieman tuota alhaisemmaksi, mutta on muistettava, että Pelastakaa Lapset ry:n tutkimukseen saivat osallistua halukkaat ja se tehtiin Internetissä, kun taas meidän tutkimukseemme osallistuivat ne lapset, jotka olivat valitsemillamme luokilla.

5.2 Koulussa tavanomaisesti ja elektronisesti kiusattujen oppilaiden määrä

Kiusaaminen koulussa. Ensimmäisinä tutkimusongelminamme oli selvittää tavanomaisesti ja elektronisesti kiusattujen oppilaiden määrä. Tässä kappaleessa käsittelemme tavanomaisesti koulukiusattujen ja koulussa elektronisesti kiusattujen oppilaiden määriä ja vertaamme niitä keskenään. Taulukko 3 osoittaa, että tavanomaista kiusaamista koulussa oli kokenut yhteensä 61 % oppilaista. Toistuvasti eli kerran viikossa tai useita kertoja viikossa tavanomaista kiusaamista oli kokenut huomattava määrä vastaajista: yhteensä 16 % oppilaista. Lisäksi kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa tavanomaisesti kiusattuja koulussa oli 10 %. Sen sijaan usein toistuva elektroninen kiusaaminen koulussa ei ollut yleistä. Oppilaista 15 % oli kokenut elektronista kiusaamista koulussa silti kerran tai kahdesti. Tutkituista 39 % oppilasta ei ollut kokenut tavanomaista kiusaamista lainkaan ja 79 % oppilaista ei ollut kokenut elektronista kiusaamista koulussa. Tavanomaisen kiusaamisen keinot näyttäisivät olevan edelleen elektronisia keinoja yleisempiä koulussa. Tähän saattaa osaltaan vaikuttaa elektronisten laitteiden käytön rajoitukset koulupäivän aikana.

TAULUKKO 3 Koulukiusattujen oppilaiden (N = 116) määrä KK, koulussa elektronisesti kiusattujen oppilaiden määrä (N = 116) EK

	KK	EK
	%	%
1 Minua ei ole kiusattu koulussa	39	79
2 Yksi tai kaksi kertaa	35	15
3 Kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa	10	3
4 Kerran viikossa	5	2
5 Useita kertoja viikossa	11	1

5.3 Elektronisen kiusaamisen seitsemän eri muotoa

Yksi tutkimuksemme tärkeitä kysymyksiä on, kuinka usein oppilaat ovat kokeneet elektronista kiusaamista koulussa tai koulun ulkopuolella. Elektroninen kiusaaminen on tutkimuksessamme jaoteltu seitsemään eri kategoriaan sen mukaan, millä lailla heitä on mahdollisesti voitu kiusata tai he ovat itse saattaneet kiusata muita. Nämä seitsemän eri lajia ovat yhdenmukaisia aikaisemmissa tutkimuksissa esiintyneiden jaotteluiden kanssa (esim. Smith ym. 2006). Kerromme seuraavassa omia tuloksiamme yksityiskohtaisesti eri muotojen osalta. Lisäksi nostamme mielestämme huomattavimmat tulokset esiin pienissä yhteenvedoissa. Taulukko 4 kokoa oppilaiden vastauksia siitä, miten paljon oppilaat ovat kokeneet eri elektronisen kiusaamisen muotoja koulussa tai koulun ulkopuolella tai he ovat itse osallistuneet muiden kiusaamiseen elektronisesti. Taulukossa oppilaiden vastaukset on jaoteltu sen mukaan ilmoittivatko he tällaista toimintaa tapahtuneen yksi tai kaksi kertaa elämänsä aikana vai tätä useammin eli toistuvasti. ”Joskus”-kategoriaan kuuluu vastausvaihtoehto yksi tai kaksi kertaa elämänsä aikana. ”Toistuvasti”-kategoriaan laskimme yhteenlasketun prosenttimäärän vastauksista kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa, kerran viikossa tai useita kertoja viikossa. Taulukossa ylempi prosenttiluku kuvaa niiden oppilaiden prosentuaalista määrää, jotka ovat kokeneet ilmiötä joskus; toistuvaa kiusaamista kokeneiden prosenttimäärät ilmoitetaan lihavoidulla luvulla näiden alapuolella. Ilmoitetut prosenttimäärät ovat pyöristettyjä, joten ne voivat yhteenlaskettuna ylittää 100 %. Taulukossa kaksi ulointa saraketta oikealla ilmoittavat sellaisten oppilaiden määrät, jotka eivät ole joutuneet kyseisten elektronisen kiusaamisen lajien kohteiksi eivätkä ole itse kiusanneet näillä

muodoilla. Näissä sarakkeissa merkintä K tarkoittaa koulussa tapahtunutta kiusaamista ja KU koulun ulkopuolella tapahtunutta kiusaamista.

TAULUKKO 4 Elektronisesti kiusattujen ja kiusanneiden määrä (N = 116), K = koulussa tapahtunut kiusaaminen, KU = koulun ulkopuolella tapahtunut kiusaaminen

	Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa?	Kuinka usein sinua on kiusattu koulun ulkopuolella?	Kuinka usein sinä olet kiusannut koulussa?	Kuinka usein sinä olet kiusannut koulun ulkopuolella?	Ei kiusattu	Ei kiusannut
	% (joskus, toistuvasti)	% (joskus, toistuvasti)	% (joskus, toistuvasti)	% (joskus, toistuvasti)	% (K) KU	% (K) KU
Tekstiviesteillä	8 1	17 5	5 0	16 1	(91) 78	(95) 82
Kuva- tai videoviesteillä	3 1	8 2	2 0	8 0	(97) 91	(98) 92
Puheluilla	8 0	31 9	4 1	24 4	(91) 60	(94) 72
Sähköpostilla	2 1	8 1	1 0	3 0	(97) 91	(98) 97
Chatissa	1 1	5 1	2 0	3 0	(97) 94	(97) 95
Pikaviesteillä	0 3	14 10	5 0	12 5	(96) 75	(93) 82
Nettisivuilla	5 2	11 6	1 0	10 3	(92) 83	(99) 87

Taulukossa ilmoitettuja tuloksia käsitellään tulevissa luvuissa.

5.3.1 Kiusatut

*Tekstiviestikiusaamista koulun ulkopuolella oli kokenut yli kaksinkertainen määrä verrattuna koulussa tekstiviesteillä kiusattuihin. Oppilaista 17 % oli tullut kiusatuksi joskus koulun ulkopuolella. Toistuvasti tällaista kiusaamista ilmoitti kokevansa 5 % oppilaista. Huomion arvoista tässä luvussa on, että näistä oppilaista yhteensä 2 % oli kokenut tekstiviestikiusaamista kerran tai useita kertoja viikossa. Kysymykseen, *kuinka usein sinua on kiusattu tekstiviesteillä koulussa*, 8 % vastaajista ilmoitti tulleen kiusatuksi joskus elämänsä aikana.*

Kuva- ja videoviesteillä kiusaamista koulun ulkopuolella oli kokenut 8 % joskus, mutta jopa 2 % oppilaista oli kokenut tällaista kiusaamista kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa. Koulussa tapahtuvaa kuva- ja videoviestikiusaamista oli kokenut useita kertoja viikossa 1 % vastaajista.

Puheluilla tapahtuvaa kiusaamista koulun ulkopuolella ilmoitti kokeneensa yhteensä jopa 40 % vastaajista. Näistä oppilaista kuitenkin suurin osa, eli 31 %, oli kokenut kyseistä kiusaamista joskus elämänsä aikana. Suurin osa toistuvasti puheluilla koulun ulkopuolella kiusatuista oppilaista, eli 8 %, koki tällaista kiusaamista kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa ja 1 % monta kertaa viikossa. Puheluilla tapahtuvaa kiusaamista koulussa oli elämänsä aikana kokenut joskus 8 % oppilaista.

Sähköpostilla kiusatuksi tuleminen oli tutkitun oppilasryhmän keskuudessa samaa luokkaa kuin kuva- ja videoviesteillä kiusatuksi tuleminen. Koulun ulkopuolella tällaista kiusaamista oli kokenut 8 % joskus elämänsä aikana ja 1 % kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa. Koulussa 1 % kaikista oppilaista ilmoitti tulleen kiusatuksi sähköpostilla kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa.

Chatissa kiusatuksi tuleminen oli tämän oppilasjoukon mukaan kaikista vähäisintä. Joskus koulun ulkopuolella Chat-kiusaamista oli kokenut 5 % vastaajista. Kuitenkin, vaikka Chat-kiusatuksi tuleminen olikin harvinaisempaa, oli 1 % vastanneista kokenut tällaista kiusaamista useita kertoja viikossa. Myös koulun ulkopuolella 1 % oppilaista oli kokenut Chat-kiusaamista useita kertoja viikossa.

Pikaviesteillä kiusatuksi tuleminen osoittautui yleiseksi koulun ulkopuolella. Oppilaista 14 % ilmoitti tulleen kiusatuksi pikaviesteillä koulun ulkopuolella joskus elämänsä aikana ja yhteensä 10 % toistuvasti. Vastanneista 6 % ilmoitti tulleen kiusatuksi tällä tavalla kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa, kun vastavasti kerran tai useita kertoja viikossa koki pikaviestikiusaamista koulun ulkopuolella 4 % oppilaista. Koulussa pikaviestikiusaamista koki useita kertoja viikossa 2 % oppilaista.

Nettisivuilla koulun ulkopuolella kiusatuksi tulleista oppilaista suurin osa eli 11 % oli kokenut kyseistä kiusaamista joskus elämänsä aikana. Toistuvasti kiusaamista nettisivuilla koulun ulkopuolella oli kokenut 6 % oppilaista. Tässä tapauksessa kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa, eli yli 3 %, ja kerran viikossa, eli lähes 3 %, oppilaista oli kokenut kyseistä kiusaamista. Koulussa nettisivukiusaamisen kohteeksi oli joutunut kerran viikossa tai kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa 2 % oppilaista. Joskus tällaista kiusaamista koulussa oli kokenut 5 % vastanneista.

Tulokset osoittivat odotetusti, että koulussa elektronista kiusaamista koki huomattavasti pienempi osa oppilaista kuin koulun ulkopuolella. Toistuvasti elektronisesti kiusatuksi tulleiden määrä on yleisesti ottaen huomattavasti pienempi

kuin joskus tällaista kiusaamista kokeneiden. Poikkeuksena on kuitenkin koulun ulkopuolella tapahtuva pikaviestikiusaaminen, jota oli kokenut joskus kertaan 14 % ja toistuvasti jopa 10 prosenttia oppilaista, joista 4 % ilmoitti tulleen kiusatuksi pikaviesteillä kerran tai useita kertoja viikossa. Myös koulun ulkopuolella puheluilla toistuvasti kiusatuiksi tulleita oli lähes saman verran kuin pikaviestikiusaamisessa eli 9 %, mutta näistä suurin osa, eli 8 % oli kokenut tällaista kiusaamista kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa. Koulun ulkopuolella tapahtuvassa elektronisessa kiusaamisessa oli hyvin harvinaista joutua toistuvasti kiusaamisen kohteeksi. Eri elektronisten kiusaamismuotojen kokeminen joskus oli siis huomattavasti yleisempää kuin toistuvasti kiusatuksi tuleminen niin koulussa kuin koulun ulkopuolellakin. Tämä ilmiö on samansuuntainen myös tavanomaisessa koulukiusaamisessa, jossa tosin kiusatuksi tulleiden oppilaiden määrä on yleisesti ottaen huomattavasti suurempi elektroniseen kiusaamiseen verrattuna. Poikkeuksena on kuitenkin koulun ulkopuolella tapahtuva puheluilla kiusaaminen jota oli kokenut joskus yhteensä 31 % vastanneista, kun tavanomaisen koulukiusaamisenkin määrä samassa kategoriassa oli 35 %. Myös sellaisten oppilaiden määrä, jotka olivat tulleet kiusatuksi koulun ulkopuolella tekstiviesteillä joskus, oli korkeahko eli 17 %. Vastaava luku nettisivuilla koulun ulkopuolella kiusatuista oli 11 %.

5.3.2 Kiusaajat

Tekstiviesteillä koulun ulkopuolella oli kiusannut yhteensä 17 % oppilaista. Joskus kiusanneita oli 16 % ja 1 % oppilaista ilmoitti kiusanneensa tekstiviesteillä koulun ulkopuolella toistuvasti. Tämä 1 % oppilaista kertoi kuitenkin kiusanneensa useita kertoja viikossa. Koulussa tekstiviesteillä toistuvasti kiusanneita ei ollut yhtään, mutta joskus kiusanneita oli 5 %. Kaiken kaikkiaan tekstiviestikiusaaminen näytti vastausten mukaan rajoittuvan paljon pariin kertaan. Yksittäisten kertojen kiusaajia oli kuitenkin toiseksi eniten tutkimistamme muodoista.

Kuva- ja videoviesteillä koulun ulkopuolella oli kiusannut joskus 8 % oppilaista. Koulussa tällä tavoin kiusanneita oli 2 % kaikista oppilaista. Huomion arvoista on, ettei yksikään oppilas kertonut kiusanneensa kuva- tai videoviesteillä koulussa tai koulun ulkopuolella toistuvasti.

Puheluilla koulun ulkopuolella kiusanneita oli yhteensä 28 % oppilaista. Tästä määrästä joskus kiusanneita oli 24 %, mikä on kaikista muodoista eniten kertaluonteisesti kiusanneita. Toistuvasti puheluilla koulun ulkopuolella oli kiusannut 4 % oppilaista, joista 1 % kertoi kiusanneensa kerran viikossa ja 3 % kahdesti tai kolmesti kuukaudessa. Koulussa puheluilla kiusanneista 4 % kertoi kiusanneensa näin joskus ja 1 % kertoi kiusanneensa kahdesti tai kolmesti kuukaudessa.

Sähköpostilla kiusaaminen ei ollut kovin yleinen muoto kiusaajien keskuudessa. Joskus koulun ulkopuolella näin kiusanneita oli 3 % ja koulussa näin kiusanneita oli

oppilaiden keskuudessa vain 1 %. Toistuvasti kiusanneita ei ollut tässä muodossa yhtään, kuten ei kuva- ja videoviestikiusaamisen muodossakaan. Sähköpostikiusaaminen oli kiusaajien keskuudessa vähiten käytetty muoto.

Chatissa koulun ulkopuolella kiusanneita oli 3 % oppilaista. Kaikki näistä olivat kiusanneet muita ainoastaan joskus. Koulussa Chatin välityksellä kiusanneita oli 2 %, jotka hekin olivat kiusanneet muita joskus. Toistuvasti kiusanneita ei tulostemme mukaan ollut yhtään. Chat-kiusaaminen oli kaiken kaikkiaan toiseksi vähiten käytetty kiusaamisen kanava.

Pikaviesteillä kiusaaminen koulun ulkopuolella oli kertaluontoisesti kolmanneksi käytetyin kanava puhelukiusaamisen ja tekstiviestikiusaamisen jälkeen. Oppilaista 12 % kertoi kiusanneensa pikaviesteillä koulun ulkopuolella joskus ja 5 % oppilaista kertoi tehneensä niin toistuvasti. Toistuvasti kiusanneista oppilaista kaikki kertoivat tehneensä niin kahdesti tai kolmesti kuukaudessa. Koulussa pikaviesteillä kiusanneita oli 5 % oppilaista, joista kaikki ilmoittivat kiusanneensa muita joskus.

Nettisivuilla koulun ulkopuolella kiusanneita oli yhteensä 13 % kaikista oppilaista. Tästä määrästä 10 % oppilaista kertoi kiusanneensa muita koulun ulkopuolella joskus ja 3 % oppilaista toistuvasti. Toistuvasti kiusanneet oppilaat olivat kiusanneet muita kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa. Koulussa nettisivujen välityksellä kiusanneita oli ainoastaan 1 % oppilaista ja kiusaaminen oli tapahtunut joskus.

Myös kiusaajien määrä oli oletetusti suurempi koulun ulkopuolella kuin koulussa. Toistuvasti koulussa kiusaavia ei löytynyt muista muodoista kuin puhelukiusaamisesta ja tästäkin vain 1 %. Joskus koulussa kiusanneita löytyi kuitenkin jokaisen muodon kohdalta. Yleensä ottaen niitä oppilaita, jotka vastasivat kiusanneensa toisia, oli vähemmän kuin niitä, jotka vastasivat tulleen kiusatuiksi. Tämä voi johtua siitä, että kaikki kiusanneet eivät tunnusta tai eivät edes tiedosta kiusanneensa ja aiheuttaneensa mielipahaa tai siitä, että samoilla kiusaajilla on useampi kiusaamisen kohde. Toki näin pienessä näytteessä voi vain sattua niin, että kiusaajat ovat eri luokasta kuin kiusatut eikä kiusattujen ja kiusaajien määrä täsmää. Mielenkiintoinen pieni päinvastainen ero on näkyvissä Chatin ja erityisesti pikaviestien kohdalla, kun kyseessä ovat joskus koulussa kiusatut ja koulussa kiusanneet oppilaat. Näissä kohdissa kiusanneita on enemmän kuin kiusattuja. Tärkeimmät huomiot kiusaajien määrässä ovat havaittavissa koulun ulkopuolella tapahtuneessa kiusaamisessa. Joskus koulun ulkopuolella puheluilla kiusanneita oli jopa lähes joka neljäs ja tekstiviesteillä kiusanneita 16 %. Toistuvasti kiusanneiden määrä oli suurin pikaviestikiusaamisen ja puhelukiusaamisen muodoissa, pikaviesteillä toistuvasti kiusanneiden määrän ollen 5 % ja puheluilla kiusanneiden 4 %. Toistuvasti koulun ulkopuolella tapahtuvassa kiusaamisessa kiusattuja oli kuitenkin jokaisessa muodossa enemmän kuin kiusaajia.

5.4 Kenelle elektronisesti kiusatut kertovat kiusaamisestaan

Kysymyksiin, kenelle oppilaat kertovat tultuaan elektronisesti kiusatuksi, oppilaat saattoivat valita useamman kuin yhden vastausvaihtoehdon. Tämän vuoksi prosenttimäärät yhden muodon kohdalla saattavat ylittää 100 %. Oppilaiden vastaukset on koottu taulukkoon 5.

TAULUKKO 5 Kenelle elektronisesti kiusatut oppilaat kertovat kiusatuksi tulemisestaan

	Tekstiviestikiusaaminen %	Kuva- ja videoviestikiusaaminen %	Puhelukiusaaminen %	Sähköpostikiusaaminen %	Chatkiusaaminen %	Pikaviestikiusaaminen %	Nettisivukiusaaminen %
Vanhemmilleni/ huoltajilleni	8	0	13	5	2	12	1
Luokanopettajalleni	3	1	4	3	1	4	0
Jollekin aikuiselle koulussa	0	0	0	1	0	0	0
Ystävilleni	11	3	15	3	2	10	11
Jollekin muulle	0	0	0	0	0	1	0
En ole kertonut kenellekään	5	4	9	3	2	3	5
Minua ei ole kiusattu	79	91	68	89	94	78	83

Kysyttäessä, kenelle oppilaat kertovat, jos he tulevat elektronisesti kiusatuiksi, saatiin seuraavanlaisia vastauksia. *Tekstiviestikiusaamisessa* kiusatut oppilaat kertoivat eniten ystävilleen, yhteensä 11 %. Vanhemmilleen oli kertonut 8 % kiusatuista, mutta luokanopettajalleen vain 3 %. *Tekstiviestikiusaamisen* kohteeksi joutuneista 5 % ei ollut kertonut kenellekään. *Kuva- ja videoviestikiusaamisessa* 4 % ei ollut kertonut kenellekään, jos oli tullut kiusatuksi tällä tavalla. Ystävilleen oli kertonut yhteensä 3 % ja luokanopettajalleen 1 % kiusatuista. *Puheluilla kiusatuiksi* tulleet olivat kertoneet eniten ystävilleen, 15 %, kun taas 13 % oli kertonut vanhemmilleen. Huomattava määrä kiusatuksi tulleista, 9 %, ei ollut kertonut kenellekään tällaisesta kiusaamisesta. Kiusatuista 4 % oli kertonut luokanopettajalleen. *Sähköpostikiusauksen* kohteeksi joutuneista 5 % oli kertonut vanhemmilleen kiusaamisesta. Sellaisten oppilaiden määrä, jotka olivat kertoneet luokanopettajalle, ystäville tai ei kenellekään tultuaan kiusatuiksi kyseisellä tavalla, oli yhtä suuri kussakin, 3 %. Vain 1 % oli kertonut jollekin muulle aikuiselle koulussa. *Chat-kiusaamisen* kohteeksi joutuneista 2 % oli kertonut vanhemmille, ystäville tai ei kenellekään. Kiusatuista 1 % oli kertonut luokanopettajalleen. *Pikaviestikiusaamisen* kohteeksi joutumisesta vanhemmilleen oli kertonut 12 %, kun taas ystäville oli kertonut 10 %. Luokanopettajille tällaisesta kiusaamisesta oli kertonut 4 % ja jollekin muulle (serkulle) 1 % kiusatuista. Kenellekään tällaisen kiusaamisen uhriksi joutumisesta ei ollut kertonut 3 %. *Nettisivukiusaamisen* kohteeksi jouduttuaan oppilaille oli ollut luonnollisinta kertoa ystävilleen kiusatuksi tulemisestaan. Tällaisia oppilaita oli 11 % nettisivukiusaamista kokeneista. Vastaavasti 5 % ei ollut kertonut kenellekään ja vain 1 % oli kertonut opettajalleen.

Tärkeänä huomiona voimme pitää ammattimme kannalta myös sitä, että kohdassa en ole kertonut kenellekään oli kauttaaltaan suuremmat, yhteensä lähes kaksinkertaiset, luvut kuin kertonut luokanopettajalle -kohdassa. Tuntuu siltä, että opettajat eivät ole listan kärjessä oppilaiden luottamushenkilöinä elektroniseen kiusaamiseen liittyen, vaan vanhemmat tuntuvat luonnollisesti ensisijaisilta auttajilta ystävien jälkeen. Joissakin tapauksissa kuitenkin vanhemmille kerrottiin kavereiden sijaan. Tällaisia olivat sähköposti- ja pikaviestikiusaaminen. Lisäksi muille aikuisille niin koulussa kuin sen ulkopuolella ei mielellään kerrota elektronisesta kiusaamisesta.

5.5 Sukupuolierot elektronisessa kiusaamisessa

5.5.1 Viestintälaitteiden yleisyys

Tarkastelemme viestintälaitteiden yleisyyttä myös sukupuolierojen näkökulmasta saadaksemme tietoa tyttöjen ja poikien eroista taustatiedoissa. Kysyimme oppilailta sekä tietokoneen että puhelimen omistamisesta ja tietokoneen käyt-

tämisestä. Kyselyymme vastanneista oppilaista ainoastaan yhden kotona ei ollut tietokonetta. Siinä, oliko oppilailta tietokone omassa huoneessaan, oli kuitenkin tilastollisesti melkein merkitsevä ero ($p=.016$) sukupuolten välillä (taulukko 6). Mielenkiintoisesti sellaisia poikia, joilla oli tietokone omassa huoneessaan, oli hieman enemmän kuin tyttöjä. Pojista enemmän kuin puolet vastasi tietokoneen olevan omassa huoneessaan, kun taas tytöistä vajaa kolmasosa vastasi samoin. Tietokoneen käytössä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Jos huomioon otetaan tietokoneen käyttäjät, jotka ovat vastanneet joka viikko tai joka päivä, pojista 87 % ja tytöistä 85 % käyttää tietokonetta vähintään joka viikko (taulukko 7). Ero ei ole suuri ja näyttääkin siltä, että tietokoneen käytön kannalta ei ole suurta merkitystä, onko oppilaalla tietokone omassa huoneessaan vai käyttääkö hän sitä jossain muualla. Omissa kännyköissä ero oli päinvastainen omissa huoneissa oleviin tietokoneisiin nähden, sillä 97 % tytöistä kertoi omistavansa oman kännykän poikien vastaavan luvun ollessa 90 % (taulukko 8). Ero sukupuolten välillä ei kuitenkaan ole tässä tilastollisesti merkitsevä. Taulukossa 8, joka koskee matkapuhelinten omistusta, prosenttimäärä ylittää 100 % pyöristysten vuoksi.

TAULUKKO 6 Tietokone omassa huoneessa, tytöt (N = 59) ja pojat (N = 57)

	Tytöt	Pojat
	%	%
Kyllä	32	54
Ei	68	46
* $p \leq .05$		

TAULUKKO 7 Tyttöjen (N=59) ja poikien (N=57) tietokoneen käytön yleisyys

	Tytöt	Pojat
	%	%
1 Harvoin	14	9
2 1-3 kertaa kuukaudessa	2	4
3 Joka viikko	36	40
4 Joka päivä	49	47

TAULUKKO 8 Oma kännykkä, tytöt (N = 59) ja pojat (N = 57)

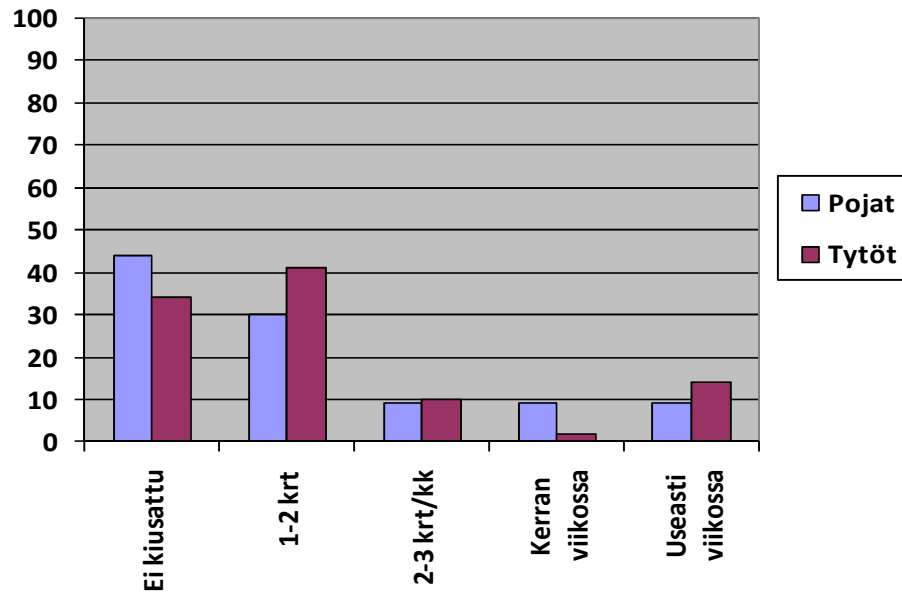
	Tytöt	Pojat
	%	%
Kyllä	97	90
Ei	3	11

Koska tarkastelemme onko tyttöjen ja poikien välillä eroja elektronisessa kiusaamisessa, on tärkeää tarkastella samoja eroja myös taustatekijöissä. Tulostemme mukaan tilastollisesti melkein merkitsevä ero oli tyttöjen ja poikien välillä siinä, oliko heillä tietokone omassa huoneessaan. Voidaan ehkä olettaa, että vanhempien valvonta saattaa olla vähäisempää tapauksissa, joissa tietokone on oppilaan omassa huoneessa eikä kodin yleisissä tiloissa. Tämän vuoksi onkin hieman ristiriitaista huomata, että vaikka pojilla oli enemmän tietokoneita omassa huoneessaan, ja täten ehkä hieman vähemmän valvontaa aikuisten taholta, ovat tytöt tulostemme mukaan useammin sekä kiusattuja että kiusaajia elektronisessa kiusaamisessa. Kerromme saamistamme sukupuolieroihin liittyvistä tuloksista seuraavaksi.

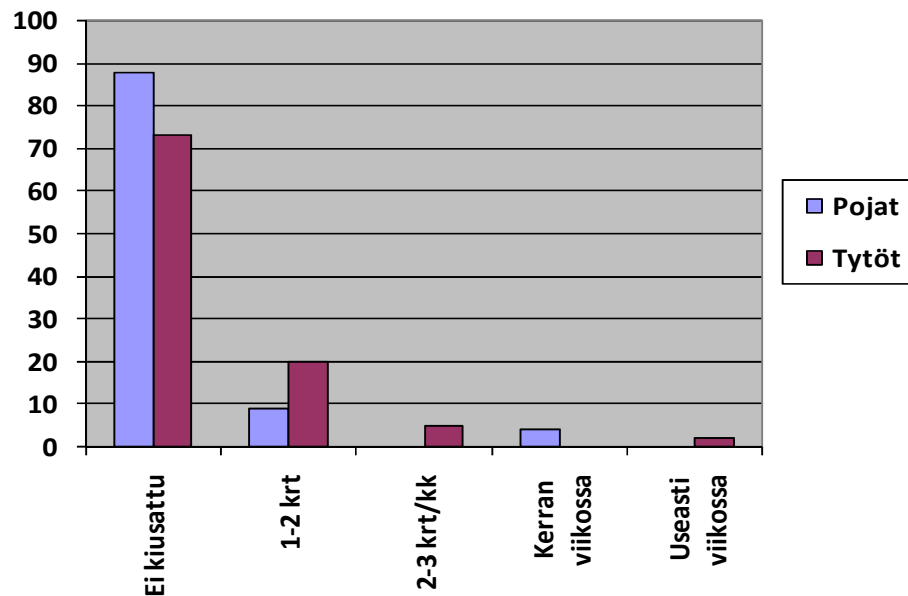
5.5.2 Tavanomaisesti ja elektronisesti koulussa kiusatut ja sukupuolivertailu

Koulussa tavanomaisesti kiusattujen oppilaiden määrissä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja sukupuolten välillä (kuvio 1). Myöskään koulussa elektronisesti kiusattujen oppilaiden keskuudessa ei ollut havaittavissa sukupuolten välisiä tilastollisesti merkitseviä eroja (kuvio 2). Mielenkiintoinen on kuitenkin huomio siitä, että sekä tavanomaisessa että elektronisessa kiusaamisessa tulokset osoittavat tyttöjen kokeneen kiusaamista enemmän. Pojista 44 % ja tytöistä 34 % ei ollut kokenut tavanomaista kiusaamista. Elektronista kiusaamista ei ollut kokenut pojista 88 % ja tytöistä 73 %. Elektronisessa kiusaamisessa ero on hieman tavanomaista kiusaamista suurempi. Useita kertoja viikossa tavanomaisesti kiusatuiksi oli joutunut 14 % tytöistä ja 9 % pojista. Ero sukupuolten välillä ei ole tilastollisesti merkitsevä, mutta kertoo tyttöjen kokevan todella usein toistuvaa kiusaamista poikia enemmän. Kerran viikossa tavanomaisesti kiusattuja poikia (9 %) oli kuitenkin enemmän kuin tyttöjä (2 %). Vaikka koulussa tapahtuvassa elektronisessa kiusaamisessa luvut ovat pieniä, samansuuntainen tulos tavanomaiseen kiusaamiseen verrattuna on havaittavissa. Tytöistä 2 % kertoi tulleensa kiusatuksi elektronisesti koulussa useita kertoja viikossa poikien lu-

vun ollessa 0 %. Kuitenkin 4 % pojista kertoi tullessa tällä tavoin kiusatuksi kerran viikossa, tyttöjen luvun ollessa tässä vastausvaihtoehdossa 0 %. Kerran tai kahdesti kiusattujen määrässä oli sekä tavanomaisessa kiusaamisessa että elektronisessa kiusaamisessa enemmän tyttöjä kuin poikia.

KUVIO 1 Koulussa tavanomaisesti kiusatut ja sukupuolivertailu, tytöt (N = 59) ja pojat (N = 57)

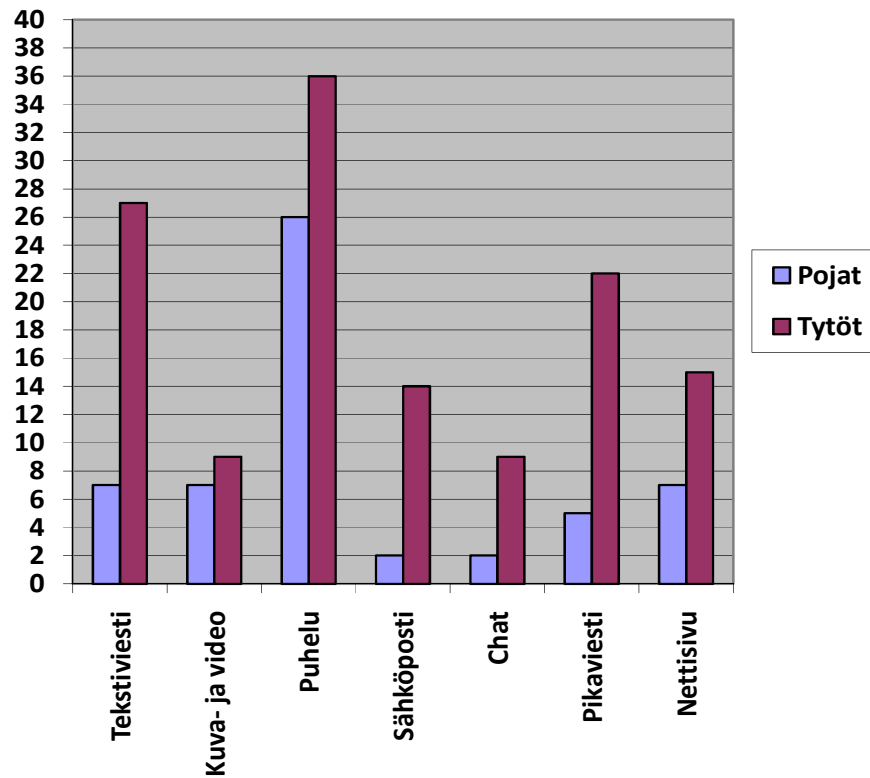

KUVIO 2 Koulussa elektronisesti kiusatut ja sukupuolivertailu, tytöt (N = 59) ja pojat (N = 57)

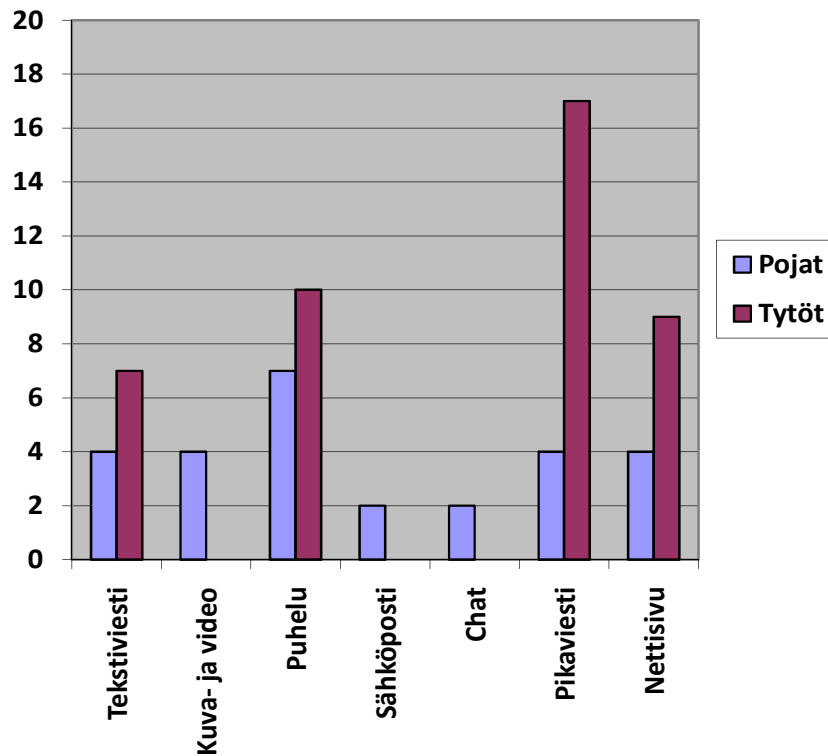
5.5.3 Kiusatut ja sukupuolivertailu

Jotta voisimme tarkastella sukupuolten välisiä eroja myös sen kannalta, onko kiusaaminen ollut toistuvaa vai kertaluontoista, teimme kaksi erillistä kuviota, joissa toisessa kiusaamista on tapahtunut joskus ja toisessa kiusaaminen on ollut toistuvaa. "Joskus"-kategoriaan kuuluu vastausvaihtoehto kiusattu kerran tai kaksi elämänsä aikana (kuvio 3). "Toistuvasti" -kategoriaan sisällämme vastausvaihtoehdot kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa, kerran viikossa sekä useita kertoja viikossa (kuvio 4). Kuvioissa 3 ja 4 näytämme vain koulun ulkopuolella tapahtuneen elektronisen kiusaamisen, sillä tämä oli paljon yleisempää kuin koulussa tapahtunut elektroninen kiusaaminen. On silti tärkeää muistaa, että jotkut oppilaat olivat joutuneet elektronisen kiusaamisen uhriksi myös koulussa ja heitä ei saa jättää huomiotta. Ottaen huomioon sekä kertaluontoiset kiusaamistapaukset että toistuneet kiusaamistapaukset melkein tilastollisesti merkitseviä eroja oli havaittavissa sähköpostikiusaamisessa ($p=0.038$) ja tekstiviestikiusaamisessa ($p=0.029$). Näissä kummassakin muodossa tytöt olivat olleet poikia useammin kiusaamisen kohteena. Toistuvuuden huomioon ottaen tekstiviestikiusaamisessa tyttöjä oli kiusattu enemmän sekä kertaluontoisesti että toistuvasti, mutta sähköpostikiusaamisessa huomion arvoista on, että tytöt olivat kokeneet ainoastaan kertaluontoista kiusaamista eivätkä lainkaan toistuvaa kiusaamista. Tärkein huomio on kuitenkin tilastollisesti merkitsevä ero pikaviestikiusaamisessa ($p=0.005$). Tytöt olivat kokeneet huomattavasti poikia enemmän sekä kertaluontoista että toistuvaa pikaviestikiusaamista. Hälyttävää

on yleensäkin pikaviestikiusattujen tyttöjen määrä, sillä toistuvasti tällä tavoin kiusattuja tyttöjä on tulosten mukaan 17 % kaikista tytöistä. Useita kertoja viikossa pikaviestikiusatuksi kertoi tulleen 5 % kaikista tytöistä. Yleisesti tuloksia katsoen voimme nähdä, että kerran tai kahdesti kiusattujen taulukossa tyttöjä on kiusattu jokaisella kanavalla poikia enemmän. Toistuvasti kiusattujen taulukossa on kuitenkin eroa tähän, sillä siinä näkyvät kolme eri muotoa, joilla on toistuvasti kiusattu ainoastaan poikia. Nämä muodot ovat kuva- ja videoviestikiusaaminen (4 %), sähköpostikiusaaminen (2 %) sekä Chat-kiusaaminen (2 %).

KUVIO 3 Joskus koulun ulkopuolella kiusatut ja sukupuolivertailu, tytöt (N = 59) ja pojat (N = 57)

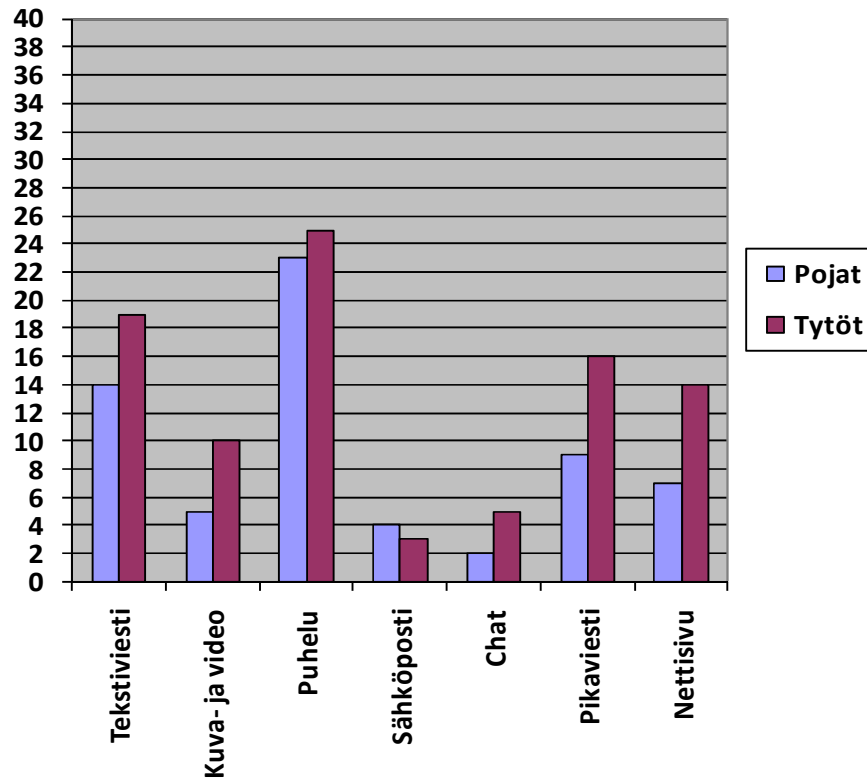

KUVIO 4 Toistuvasti koulun ulkopuolella kiusatut ja sukupuolivertailu, tytöt (N = 59) ja pojat (N = 57)

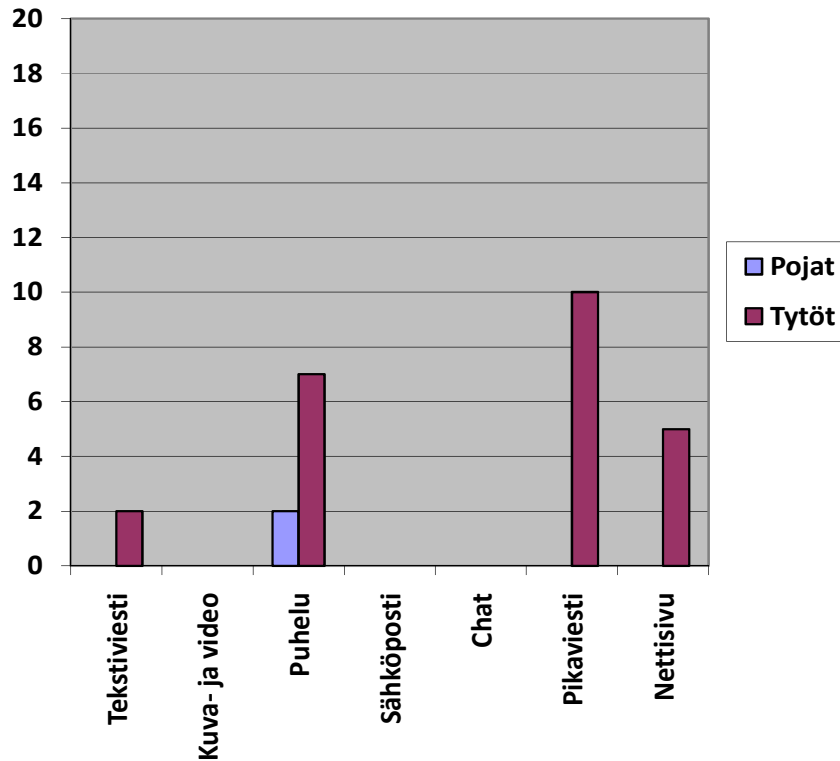
5.5.4 Kiusaajat ja sukupuolivertailu

Kiusaajien määrä on selvästi suurempi kertaluontoisessa kiusaamisessa (kuvio 5) kuin toistuvassa kiusaamisessa (kuvio 6). Tilastollisesti melkein merkitsevä ero ($p=0.018$) sukupuolten välillä löytyy pikaviestikiusaajien määrästä, jossa tytöt ovat olleet poikia useammin kiusaajina sekä kertaluontoisesti että toistuvasti. Kaikista tytöistä 10 % kertoi kiusanneensa muita pikaviesteillä toistuvasti. Pojat olivat kiusanneet pikaviesteillä ainoastaan kertaluontoisesti (9 %). Pikaviestikiusaamisen muodossa kiusattujen ja kiusaajien tuloksista voidaan ehkä tulkita, että tytöt kiusaavat toisia tyttöjä pikaviesteillä. Huomioitavaa kuitenkin on, että kiusaajia on vähemmän kuin kiusattuja sekä pikaviestikiusaamisessa että muissakin muodoissa. Vaikka pikaviestikiusaamisen ohella muissa muodoissa sukupuolten ero ei ole merkitsevä kertaluontoisessa eikä toistuvassa kiusaamisessa, on huomion arvoista, että lähes joka kohdassa tytöt ovat kiusanneet poikia enemmän. Ainoan poikkeuksen tekee kertaluontoista kiusaamista tarkasteltaessa sähköpostikiusaaminen, jossa ero on kuitenkin vain prosentin luokkaa. Erityisesti toistuvan elektronisen kiusaamisen kuviossa silmiinpistä-

vää on, että pojilla on ainoastaan merkintä puhelukiusaamisessa (2 %). Tytöt ovat kiusanneet muita toistuvasti tekstiviesteillä (2 %), puheluilla (7 %), pikaviesteillä (10 %) sekä nettisivuilla (5 %).

KUVIO 5 Joskus koulun ulkopuolella kiusanneet ja sukupuolivertailu, tytöt (N = 59) ja pojat (N = 57)

KUVIO 6 Toistuvasti koulun ulkopuolella kiusanneet ja sukupuolivertailu, tytöt (N = 59) ja pojat (N = 57)

5.5.5 Kenelle elektronisesti kiusatut kertovat kiusaamisestaan ja sukupuolivertailu

Kysymyksessä kenelle oppilaat kertovat tulleen kiusatuksi, oli joissain muodoissa havaittavissa sukupuolten välisiä tilastollisesti melkein merkitseviä eroja. Näitä muotoja olivat pikaviestikiusaaminen ($p=.022$), puhelukiusaaminen ($p=.028$) sekä nettisivukiusaaminen ($p=.049$). Tekstiviestikiusaamisen muodossa ero oli merkitsevä ($p=.004$). Kertomiskysymykseen vastaamiseen vaikuttaa kuitenkin paljon myös se, onko oppilas ylipäätään kokenut tällaista kiusaamista, joten on otettava huomioon myös niiden oppilaiden määrä, joita ei ole kiusattu lainkaan. Taulukossa 9 huomio kiinnittyy erityisesti kohtaan ystäville tekstiviestikiusaamisesta kertominen. Toki tyttöjä on ylipäätään kiusattu enemmän, mutta ystäville kertomisessa on silti melkoinen ero tyttöjen ja poikien välillä. Tytöistä 20 % oli kertonut kiusaamisestaan ystäville, kun taas poikien vastaava luku on vain 2 %. Lisäksi on huomattava, että ainoastaan 2 % tytöistä oli jättänyt kertomatta tekstiviestikiusaamisesta kokonaan poikien vastaavan luvun ollessa suurempi (9 %), vaikka tyttöuhreja oli ylipäätään enemmän. Taulukossa

prosenttimäärät eri muotojen kohdilla ylittävät 100 %:n rajan, sillä osa oppilaisista oli kertonut kiusaamisestaan monille tahoille.

TAULUKKO 9 Kenelle oppilaat kertovat kiusaamisesta ja sukupuolivertailu

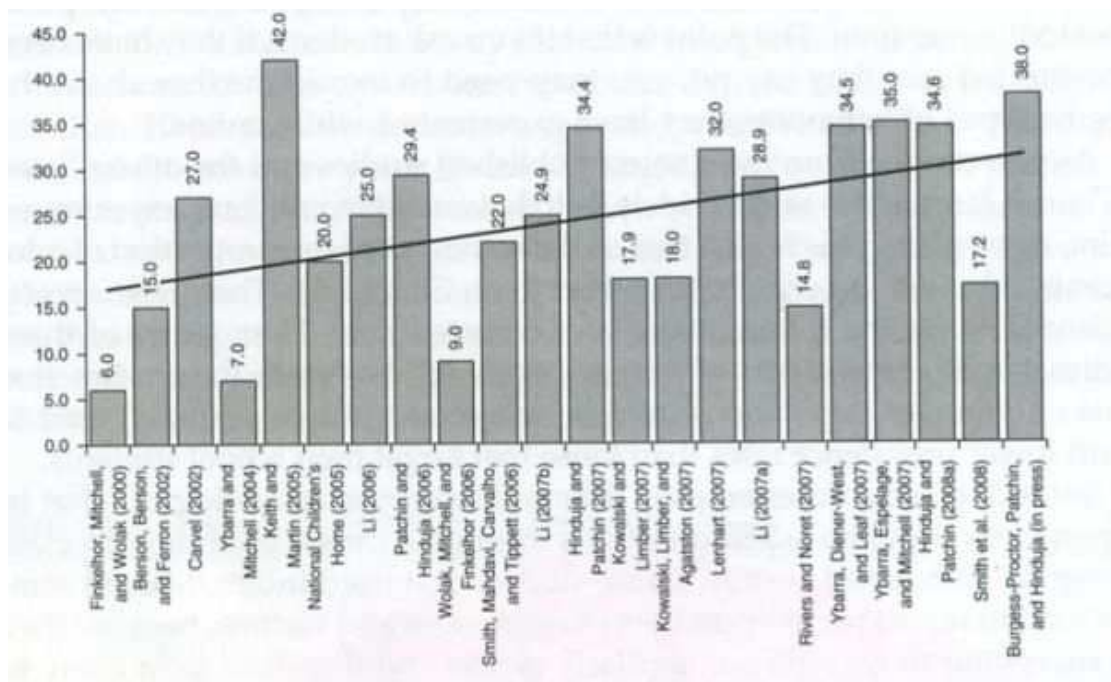
	Tekstiviestikiusaaminen % (tytöt, pojat)	Kuva- ja videoviestikiusaaminen % (tytöt, pojat)	Puhelukiusaaminen % (tytöt, pojat)	Sähköpostikiusaaminen % (tytöt, pojat)	Chatkiusaaminen % (tytöt, pojat)	Pikaviestikiusaaminen % (tytöt, pojat)	Nettisivukiusaaminen % (tytöt, pojat)
Vanhemmilleni/ huoltajilleni	12 4	0 0	9 7	9 2	3 0	20 4	2 0
Luokanopettajilleni	2 4	2 0	5 4	2 4	2 0	7 2	0 0
Jollekin aikuiselle koulussa	0 0	0 0	0 0	0 2	0 0	0 0	0 0
Ystäväilleni	20 2	5 2	14 5	3 2	3 0	20 5	19 4
Jollekin muulle	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	2 0	0 0
En ole kertonut kenellekään	2 9	2 7	10 7	5 0	2 2	2 4	5 5
Minua ei ole kiusattu	71 88	92 91	55 83	85 93	92 98	64 91	75 91

5.6 Oma tutkimuksemme suhteessa muihin tutkimuksiin

Omat Suomen tilanteesta suuntaa-antavat tulokset saatuamme on mielenkiintoista katsoa, millaisia ne ovat suhteessa muualla maailmassa saatuihin tuloksiin. Tutkimusten tuloksia ei voida tarkasti vertailla keskenään, sillä tutkimustavat, -kohteet ja määrittelyt ovat tutkijoilla kovin erilaisia. Hinduja ja Patchin (2009) ovat maininneet tekijöitä, joiden vuoksi eri tutkimustulokset saattavat vaihdella melko paljon ja niiden vertaileminen on hankalaa. Ensimmäisenä vaihtelevana tekijänä ovat tutkimuksiin osallistuneiden eri iät. Nuorempien vastaajien keskuudessa elektronista kiusaamista havaitaan yleensä vähemmän kuin hieman vanhempien oppilaiden keskuudessa. Toisekseen kyselyitä suoritetaan eri tavoin, mikä aiheuttaa osaltaan vaihtelua tuloksissa. Tietokoneilla vastattaviin kyselyihin vastaavat yleensä juuri ne oppilaat, jotka käyttävät tietokonetta usein ja ovat sen vuoksi suuremmissa vaarassa kohdata elektronista kiusaamista. Luokassa tehtäviin kyselyihin vastaavat kaikki oppilaat huolimatta siitä, miten paljon he käyttävät elektronisia laitteita. Kolmas mainittava tekijä on osallistujien valitseminen kyselyä varten. Osa tutkijoista valitsee tietyt vastaajat, sillä he kuuluvat esimerkiksi johonkin tiettyyn ryhmään. Toisten tutkijoiden kyselyyn vastaavat satunnaisesti valitut tai valikoituvat henkilöt. Jos tuloksista halutaan arvioida, miten ne vastaisivat koko väestön vastauksia, tulisi kyseessä olla satunnaisesti valittu laaja vastaajajoukko. Neljänneksi asiaksi Hinduja ja Patchin mainitsevat meidän tutkimuksemmekin kannalta hyvin oleellisen seikan. Kyselyiden rajoittamat aikavälit vastauksia kyseltäessä ovat erilaisia osan kerätessä tietoa koko elämän ajalta, toisten vain rajoitetulta ajalta, kuten viimeisen parin kuukauden tai vuoden ajalta. Itse halusimme tietoa oppilaiden koko elämän ajalta, sillä ajattelimme kuudesluokkalaisten olevan vielä niin nuoria, ettei heillä muutenkaan ole kovin montaa vuotta kokemusta elektronisten laitteiden käytöstä. Lisäksi ajattelimme, että heidän on helpompi vastata kysymyksiin koskien heidän koko elämänsä kokemuksia kuin miettiä, ovatko kokemukset tapahtuneet juuri viimeisen vuoden aikana. Viimeisenä tekijänä Hinduja ja Patchin mainitsevat elektronisen kiusaamisen erilaiset määrittelyt. He toteavat, että tutkijat eivät ole yhtä mieltä edes sanan kirjoitusasusta saati siitä, mitä termi tai ilmiö pitää sisällään. Hinduja ja Patchin määrittelevät elektronisen kiusaamisen (cyberbullying) tarkasti omaa näkemystään vastaavasti, mutta haluavat tietää myös mahdollisesti määrittelyn ulkopuolelle jäävistä nuorten kokemuksista saadakseen selville, millaisia kokemuksia nuorilla on elektroniikkaan ja kiusaamiseen liittyen sekä oppiakseen ilmiöstä lisää. (Hinduja & Patchin 2009, 49.)

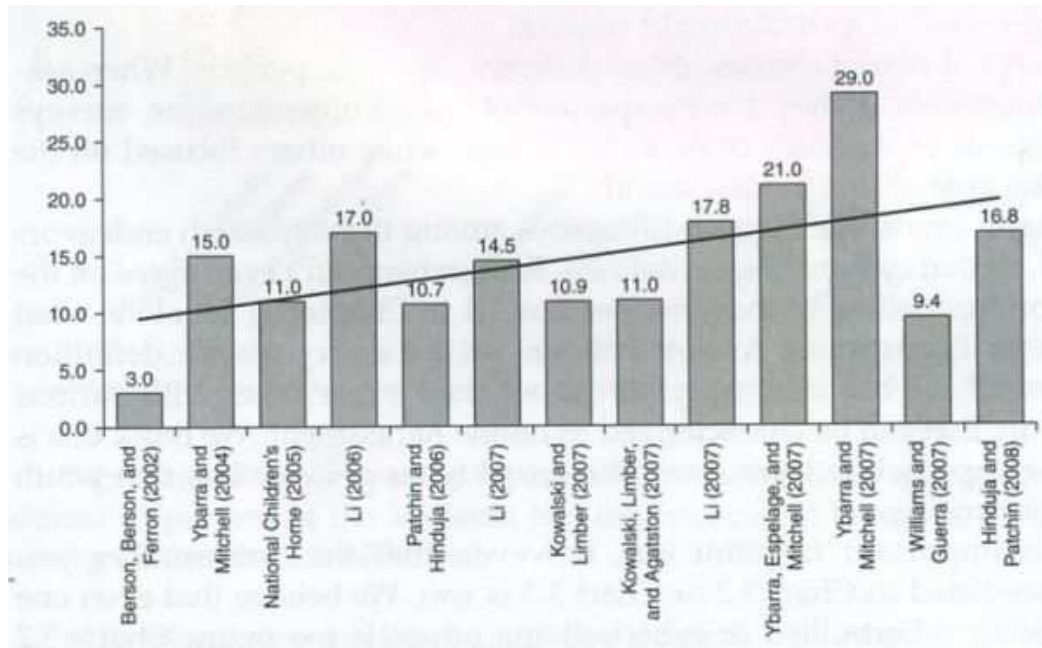
Hinduja ja Patchin (2009) ovat kartoittaneet elektronisesta kiusaamisesta tehtyjä tutkimuksia ja ovat koonneet eri tutkijoiden saamat tulokset aikajanoihin antamaan yleiskuvan elektronisen kiusaamisen kehittymisestä. Kuviossa 7 esitetään eri tutkijoiden tuloksia elektronisesti kiusatuista kuluneen vuosikymmenen alusta sen loppupuolelle. Kuvio 8 antaa kuvan kiusaajien määrästä samalla ai-

kavälillä. Tulokset eivät ole kasvaneet tai vähentyneet tasaisesti, johon vaikuttavat tukijoiden käyttämät eri menetelmät sekä kiusaamisen määritelmät. Jotkut tutkijat ovat esimerkiksi rajanneet tarkasti aikavälin, jolta he ovat halunneet kerätä tietoa. Kuvioista voidaan kuitenkin nähdä, että elektroninen kiusaaminen on maltillisesti lisääntynyt vuosien aikana. Tärkeä huomio Hinduja ja Patchinin mukaan on, että taulukoissa ei näy ainoatakaan tutkimusta, jossa tuloksena olisi ollut nolla ja he huomauttavat, että yksikin kiusattu tai kiusaaja on liikaa. (Hinduja & Patchin 2009, 49.)

Lähde: Hinduja & Patchin 2009, 50.

KUVIO 7 Valikoima julkaistuja tutkimuksia elektronisesta kiusaamisesta, elektronisen kiusaamisen kohteiksi joutuneiden nuorten prosenttimäärät

Lähde: Hinduja & Patchin 2009, 50.

KUVIO 8 Valikoima julkaistuja tutkimuksia elektronisesta kiusaamisesta, elektronisesti kiusaneiden nuorten prosenttimäärät

Omien tutkimustulostemme mukaan noin 60 % oppilaista oli joskus kokenut tavanomaista kiusaamista koulussa. Heistä neljännes oli kokenut kiusaamista toistuvasti. Elektronisesti koulussa kiusattuja oli 21 % oppilaista, kaikista vastaajista 6 % kertoi kokeneensa elektronista kiusaamista toistuvasti. Yleisesti katsoen koulussa tapahtuva elektroninen kiusaaminen oli huomattavasti vähäisempää kuin koulun ulkopuolella tapahtuva elektroninen kiusaaminen. Yleisimmät elektronisen kiusaamisen kanavat koulun ulkopuolella olivat sekä kiusattujen että kiusaajien keskuudessa tulostemme mukaan puhelukiusaaminen, pikaviestikiusaaminen ja tekstiviestikiusaaminen. Puhelukiusaamista oli kokenut 40 % oppilaista, kaikista vastaajista toistuvasti kiusattuja oli 9 %. Puheluilla kiusanneita oli yhteensä 28 %. Oppilaista 4 % kertoi kiusanneensa muita toistuvasti. Pikaviestikiusaamisessa toistuvasti kiusattuja oli kaikista muodoista eniten, 10 %. Yhteensä pikaviestikiusattuja koulun ulkopuolella oli 24 %. Pikaviestillä kiusanneita oli yhteensä 17 % ja 5 % oli kiusannut toistuvasti. Tekstiviestikiusattujen kokonaismäärä (22 %) oli lähellä pikaviestikiusattujen määrää, mutta tekstiviesteillä toistuvasti kiusattujen määrä erosi pikaviestikiusattujen määrästä ollen 5 %. Tekstiviestikiusaajia oli pikaviestikiusaajien tavoin yhteensä 17 %, mutta oppilaista vain 1 % oli kiusannut muita toistuvasti. Myös nettisivuilla kiusattuja oli melko paljon. Yhteensä 17 % oppilaista oli kokenut nettisivukiusaamista koulun ulkopuolella. Oppilaista 6 % oli joutunut nettisivukiusatuksi toistuvasti. Nettisivujen välityksellä toistuvasti kiusanneita oli 3 % ja yhteensä tällä tavoin kiusanneita oli 13 %. Vaikka puhelukiusaamisen muodossa luvut

ovat suurimmat yleiskatsaukselta, huomion arvoista on, että toistuvuutta on eniten pikaviestikiusaamisen muodossa, jossa joka kymmenes oppilas kertoi tulleen kiusatuksi toistuvasti pikaviesteillä koulun ulkopuolella ja joka kahdeskymmenes kertoi kiusanneensa tällä tavoin toistuvasti. Kiusaamisestaan oppilaat kertoivat eniten ystävilleen ja vanhemmilleen. Kolmanneksi suurin prosenttimäärä oppilaita ilmoitti, ettei kertonut kenellekään tulleen kiusatuksi.

Yleisesti ottaen sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa oli havaittavissa, että tytöt olivat sekä joutuneet elektronisen kiusaamisen uhriksi että kiusanneet elektronisesti poikia enemmän sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Myös tavanomaisen kiusaamisen uhreiksi oli joutunut hieman enemmän tyttöjä kuin poikia. Tilastollisesti melkein merkitseviä eroja löytyi joissakin vastauksissa sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa. Tilastollisesti merkitseviä eroja löytyi kysymyksissä numero 62 "Kuinka usein sinua on kiusattu pikaviesteillä koulun ulkopuolella" ($p=.005$) ja numero 14 "Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu tekstiviesteillä koulun ulkopuolella" ($p=.004$), joissa tarkasteltiin sukupuolten välisiä eroja.

Kuten edellä todettiin, eri elektronista kiusaamista koskevien tutkimusten vertailu keskenään ei ole täysin mahdollista, ja sellaisia tutkimuksia, joilla on samankaltaiset tutkimusasettelut voi olla vaikeaa löytää. Smithin ym. (2006) tutkimus on kuitenkin hyvin samankaltainen oman tutkimuksemme kanssa ja tutkimuksemme kyselylomake on muokattu heidän kyselylomakkeestaan. Vaikka Smithin ym. saamat tulokset eivät olekaan suoraan verrattavissa omiin tuloksiimme, koska heidän tutkimuksessaan oppilaat vastasivat kyselyyn sen perusteella, millaista kiusaamista he olivat kokeneet kaksi kuukautta ennen lomakkeen täyttämistä, on kuitenkin mielenkiintoista vertailla näitä tuloksia. Lisäksi Smithin ym. tutkimukseen osallistuneet olivat 11-16 -vuotiaita, mutta ikäryhmien 11-13 ja 14-16 välillä ei ollut huomattavia eroavuuksia, joten omien tutkimushenkilöidemme ikä soveltuu siinä mielessä tarkasteluun.

Smithin ym. (2006) tulosten mukaan 46 % oppilaista ($N = 92$) oli kokenut koulukiusaamista. Meidän tulostemme mukaan oppilaista yli 60 % oli kokenut tavanomaista kiusaamista koulussa. Elektronista kiusaamista koulussa Smithin ym. mukaan oli kokenut 22 % vastanneista. Meidän vastaava lukumme oli 21 % oppilaista. Niin meidän kuin Smithin ym. tulosten mukaan puhelukiusaaminen on huomattavasti yleisempää koulun ulkopuolella kuin koulussa. Smithin ym. saamien tulosten mukaan yhteensä yli 35 % kyselyyn vastanneista oli kokenut puhelukiusaamista koulun ulkopuolella ainakin kerran, mikä oli hieman omaa tulostamme vähemmän (40 %). Huomattava ero meidän ja Smithin ym. tuloksissa on niiden oppilaiden määrässä, jotka ovat kokeneet pikaviestikiusaamista koulun ulkopuolella. Smith ym. ilmoittavat, että oppilaista vajaa kymmenesosa oli kokenut tällaista kiusaamista. Oman tuloksemme mukaan pikaviesteillä koulun ulkopuolella kiusattuja oli noin joka viides. Tekstiviesti-

kiusaamista taas oli kokenut koulun ulkopuolella lähes 21 % oppilaista, mikä oli melkein sama määrä oman tuloksemme kanssa (22 %). Huomattava ero tulosten välillä on huomattavissa myös nettisivu kiusaamisessa, jossa Smithin ym. vastanneista vain lähes 7 % ilmoitti tulleen kiusatuksi tällä tavalla, mikä oli kymmenen prosenttiyksikköä omaa tulostamme vähemmän. (Smith ym. 2006.)

Hindujan ja Patchinin (2009) tutkimukseen osallistuneet (N = 1963) olivat iältään 10–14 -vuotiaita oppilaita. He selvittivät tutkimuksessaan kiusattujen ja kiusaajien kokemuksia sekä viimeisen 30 päivän ajalta että heidän koko elämänsä ajalta. Vastaajista yli 17 % kertoi tulleen elektronisesti kiusatuksi joskus elämänsä aikana sekä hieman alle 10 % ilmoitti olleensa uhri edeltäneiden 30 päivän aikana. Omien tulostemme mukaan 21 % oppilaista oli tullut elektronisesti kiusatuksi koulussa. Hindujan ja Patchinin tulos käsittää kuitenkin kiusaamisen niin koulussa kuin koulun ulkopuolellakin. Kiusaajista melkein 18 % ilmoitti kiusanneensa toisia elektronisesti elämänsä aikana ja 8 % kertoi tehneensä näin edeltäneiden 30 päivän aikana. Hindujan ja Patchinin tulokset näyttävät pinta-puolisesti tarkasteltuna pienemmiltä meidän tuloksiimme verrattuna, mutta tärkeää on huomioida, että yksi heidän oleellisimmista kiusaamisen kriteereistään on sen toistuvuus.

Kowalskin ym. (2008) mukaan pikaviestikiusaaminen on yleisin kiusaamisen muoto Amerikassa. Omien tulostemme mukaan pikaviestikiusaaminen oli erittäin yleistä myös omassa näytteessämme puhelukiusaamisen rinnalla. Heidän mukaansa tytöt ovat todennäköisemmin niin kiusattuja kuin kiusaajiakin elektronisessa kiusaamisessa. Tämä tukee heidän mielestään yleistä tutkimukseen perustuvaa käsitystä, jonka mukaan tytöt ilmaisevat aggressiota epäsuoremmin kuin pojat. (Kowalski ym. 2008, 182–183.) Tätä tyttöjen suurempaa osuutta elektronisessa kiusaamisessa niin kiusattuina kuin kiusaajinakin tukevat myös oman tutkimuksemme tulokset.

Yleisesti ottaen elektronisesta kiusaamisesta saatuja tuloksia on hankalaa vertailla keskenään tutkimusmetodisista syistä. Sen vuoksi rajoitamme vertailun vain pieneen osaan aiemmista tutkimustuloksista. Näissäkin vertailuissa täytyy olla tarkkana esimerkiksi ajanjaksojen ja oppilaiden ikäryhmien kanssa. Kuten Hinduja ja Patchinin (2009) kuvioista 7 ja 8 voidaan nähdä, elektroninen kiusaaminen on monen tutkimuksen mukaan melko yleistä ja se myös näyttäisi olevan lisääntymässä.

6 POHDINTA

Yleisesti ottaen kiusaamisen asiantuntijat määrittelevät kiusaamista samalla tavoin, mutta jokaisella heistä on määritelmässään myös omia näkökantoja, joilla he erottelevat perusteluitaan. Kiusaamisen määritellään yleensä olevan tahallisesti aiheutettuja tai tehtyjä kielteisiä tekoja, joiden tarkoitus on satuttaa fyysisesti tai henkisesti henkilöä, joka yleensä on henkisesti, fyysisesti tai sosiaalisesti heikommassa asemassa kuin kiusaaja (Olweus 1992, Salmivalli 1998). Useimmat näistä asiantuntijoista ovat sitä mieltä, että kiusaaminen on toistuvaa ja vain harva tutkija on kyseenalaistanut tätä näkemystä. Kun aloimme pohtia yleisen määritelmän sopivuutta elektronisen kiusaamisen, jouduimme pohtimaan, mikä tosiaan on kiusaamista. Päädyimme ajatukseen, että kiusaamisen määritelmä lähtee uhrin eli kiusatun kokemuksista. Jos hän tuntee tulleen kiusatuksi, on yleensä syytä tarkastella tilannetta lähemmin. Tämän vuoksi yhdyimme Hamaruksen (2009) ajatuksiin siitä, että ulkopuolisen on vaikea määrittellä sitä, mikä koetaan kiusaamiseksi.

Suurin osa tutkijoista korostaa kiusaamisen määritelmässä kielteisten tekojen toistuvuutta ja tarkoituksellisuutta (Olweus 1992, Salmivalli 1998, Hinduja & Patchin 2009). Itse emme kuitenkaan koe, että kiusaaminen voitaisiin ulkoapäin asettaa tiettyihin raameihin, vaan asiaa tulee tarkastella tapauksiin liittyvien henkilöiden tuntemuksista käsin. Näin ollen kiusattu saattaa pitää yksittäistäkin tapausta kiusaamisena eikä toistuvuuden kriteerin täyttymisen odottaminen ole mielestämme asiaan puuttumisen kannalta oleellista tai suotavaa. Mietimme myös toistuvuutta kiusaajan kannalta kiusatun sijaan. Tämä näkökulma on jäänyt vähemmälle huomiolle asiantuntijoiden määritelmässä ja pohdinnoissa. Jos toistuvuus on kriteeri uhrin kannalta, tulisi sen olla mielestämme kriteerinä myös kiusaajan toimintaa kuvattaessa. Voihan kiusaaja vaihtaa kiusaamisen kohdettaan, mutta toimia silti systemaattisesti toista vahingoittavalla tavalla. Syynä kiusaajan näkökannan vähäisempään huomioimiseen voisi olla esimerkiksi se, että asiantuntijat ovat erittäin varovaisia siinä, ettei määritelmistä tulisi kiusaajaa leimaavia tai syyllistäviä.

Kiusaamisen maailma on muuttunut ja edelleen muuttumassa elektronisten laitteiden yleistyessä ja erilaisten viestintäpalveluiden lisääntyessä. Elektroninen kiusaaminen, joka tarkoittaa kiusaamista elektronisten laitteiden tai viestintäpalvelujen avulla, on noussut koskemaan ihmisiä ikään, sukupuoleen tai sosiaaliseen statukseen katsomatta. Tutustuttuamme muualla maailmassa saatuihin tutkimustuloksiin elektronisesta kiusaamisesta halusimme etsiä tietoa Suomessa tehdyistä tutkimuksista. Suomessa tehdyt tutkimukset ovat lisääntyneet parin viime vuoden aikana, kun elektronisen kiusaamisen tapauksia on alkanut tulla julkisuuteen. Nuorten purkamat kokemukset esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton nettisivuilla ovat luultavasti osaltaan lisänneet tietoisuutta ongelman yleisyydestä ja vakavuudesta. Aloittaessamme tätä tutkimusprojektia

vuonna 2008 aihe oli juuri nousemassa laajempaan tietoisuuteen. Tuolloin oli jo tehty joitakin tutkimuksia myös Suomessa, mutta emme saaneet selvää käsitystä elektronisen kiusaamisen tilasta suomalaisten lasten keskuudessa, joten päätimme kartoittaa kiusaamistilannetta omalla kotiseudullamme Etelä-Pohjanmaalla. Monissa tutkimuksissa oli aiemmin tutkittu yläkouluikäisiä ja sitä vanhempia oppilaita, mutta me tulevina luokanopettajina halusimme tutkia alakoululaisten kokemuksia. Tutkimuksen osallistujiksi valitsimme kuudesluokkalaiset, sillä ajattelimme heille kertyneen jo kokemusta elektroniikan käytöstä eri yhteyksissä.

Tutkimuksellamme halusimme selvittää ja kuvailla elektronisen kiusaamisen yleisyyttä ja sukupuolieroja sen seitsemän eri muodon kautta sekä kiusattujen että kiusaajien näkökulmasta. Lisäksi halusimme elektronisen kiusaamisen rinnalla selvittää, paljonko tutkimushenkilöt olivat kokeneet tavanomaista kiusaamista koulussa. Halusimme myös tietää, kenelle oppilaat kertovat jouduttuaan elektronisen kiusaamisen kohteiksi. Saimme selville vastaukset asettiimme kysymyksiin ja havaitsimme, että myös tutkimamme oppilaat olivat kokeneet elektronista kiusaamista.

Kyselylomakkeessamme oli enemmän kysymyksiä kuin mitä päätimme käsitellä tässä tutkielmassamme. Lisäksi kyselylomakkeessa olisi voinut olla kokoavia kysymyksiä elektronisesta kiusaamisesta. Kyselylomakkeemme vastausvaihtoehtojen asteikko ei ollut tasaportainen. Kyselylomakkeen pituudesta huolimatta oppilaat vastasivat kyselyyn huolella ja kysyivät tarvittaessa neuvoa heitä askarruttavissa kohdissa. Epäilimme, että kyselylomakkeen pituus saattaisi vähentää oppilaiden vastausmotivaatiota, mutta kaikki kohderyhmämme henkilöt jaksoivat vastata lomakkeeseen. Kyselylomakkeen selkeä rakenne varmasti auttoi asiaa. Epäilimme myös vastausajan riittävyttä, mutta kaikki vastaajat selviytyivät kyselylomakkeen täyttamisestä annetussa ajassa lukuun ottamatta paria oppilasta, joilla vastaaminen kesti hieman kauemmin. Vaikka lomakkeeseemme kuuluikin muutamia avoimia kohtia, menetelmänä kyselylomake rajoitti vapaamuotoisten vastausten saamista haastatteluun verrattuna ja olisimmekin halunneet saada enemmän esimerkkejä elektronisen kiusaamisen tapuksista. Suurin osa avoimista kohdista oli jätetty tyhjiksi ja tämä korosti osaltaan kirjoitettujen esimerkkien arvoa yhä enemmän. Uskomme, että haastattelu tutkintamenetelmänä helpottaisi esimerkkien saantia sekä antaisi mahdollisuuden tarkentaa kysymyksiä ja vastauksia. Tällöin laadullinen näkökulma korostuisi enemmän.

Omien tutkimustulostemme mukaan reilusti yli puolta tutkimistamme oppilaita oli joskus kiusattu koulussa tavanomaisesti. Koulussa elektronisesti kiusattuja oli joka viides. Vaikka emme kysyneet kokoavaa kysymystä siitä, kuinka moni oppilaista oli kokenut elektronista kiusaamista ylipäätään koulussa tai koulun ulkopuolella, on saamiemme tulosten valossa selvää, että elektroninen kiusaaminen on huomattavasti yleisempää koulun ulkopuolella kuin koulussa.

Koulussa käytetään siis edelleen enemmän tavanomaisia kiusaamisen keinoja kuin elektroniikkaa, mutta koulun ulkopuolella elektroniikkaa käytetään jo melko yleisesti apuna kiusaamisessa. Tämä on ymmärrettävää, sillä elektronisten laitteiden valvonta on yleensä tarkempaa kouluissa kuin kotona. Esimerkiksi kännyköiden käyttö on varmasti lähes jokaisessa koulussa kielletty tunnin aikana ja joissain tapauksissa myös koko koulupäivän aikana.

Tutkimustulostemme mukaan yleisimmiksi elektronisen kiusaamisen tavoiksi nousivat puhelu-, pikaviesti- ja tekstiviestikiusaaminen koulun ulkopuolella. Smithin ym. (2006) tulokset osoittivat, että lontoolaisten oppilaiden keskuudessa yleisimpiä muotoja olivat puhelu-, tekstiviesti- ja sähköpostikiusaaminen sekä koulussa että koulun ulkopuolella. Meidän tuloksissamme elektroninen kiusaaminen koulussa oli huomattavasti vähäisempää koulun ulkopuolella tapahtuvaan kiusaamiseen verrattuna. Yhtenä syynä tähän saattaa mielestämme olla juuri suomalainen kulttuuri, jossa matkapuhelimien ja tietokoneiden käyttö koulupäivän aikana on varsinkin alakoulussa tarkasti rajoitettua. Omia ja Smithin ym. tuloksia vertailtaessa ero näkyy pikaviestikiusaamisen ja sähköpostikiusaamisen yleisyydessä. Voi olla, että ero johtuu nuorempien lasten vähäisemmästä sähköpostin käytöstä. Lasten puheista päätellen taas pikaviestittely, kuten Messenger-palvelun käyttö, on lisääntynyt viime vuosien aikana myös nuorempien lasten keskuudessa.

Saimme tutkimuksissamme samankaltaisia tuloksia sukupuolieroista Smithin ym. (2006) kanssa. Tyttöjä oli kiusattu enemmän niin tavanomaisin keinoin kuin elektronisestikin. Myös Kowalskin ja Limberin (2007) tulos oli, että tytöt joutuivat poikia useammin elektronisen kiusaamisen uhreiksi. Kiusattujen lisäksi kiusaajat olivat omien tulostemme mukaan useammin tyttöjä kuin poikia. Samankaltaisia tuloksia ovat saaneet myös Kowalski ja Limber. Lisäksi Smith ym. (2006) sai tuloksia, joiden mukaan sekä tytöt että pojat kiusaavat elektronisesti, mutta tytöt syyllistyvät elektroniseen kiusaamiseen poikia useammin. Tähän syynä voi olla se, että elektroninen kiusaaminen on hieman epäsuorempaa tavanomaiseen kiusaamiseen verrattuna, ja tytöt suosivat myös tavanomaisessa kiusaamisessa epäsuoria tapoja (ks. Salmivalli 1998).

Tulostemme mukaan kiusatut oppilaat kertoivat elektronisesta kiusaamisestaan eniten ystävilleen ja vanhemmilleen. Luokanopettajille elektronisesta kiusaamisesta kertominen ei ollut kovin yleistä. Suurempi määrä oppilaita jätti kokonaan kertomatta kiusaamisesta kuin kertoi siitä opettajalleen. Tämän vuoksi olisikin tärkeää saada aikaiseksi luottamuksellinen ja vastavuoroinen keskusteleva suhde niin oppilaiden, vanhempien kuin opettajien kesken. Tällöin kiusaamislanteisiin voitaisiin puuttua ripeästi, kuten eräs oppilas vastauksessaan mainitsi. Opettajien ja vanhempien olisi hyvä olla saatavilla ja osoittaa jopa tietämyksensä elektronisen maailman hyödyistä ja haitoista. Jos oppilas kokee, että aikuinen ei tiedä elektronisesta maailmasta tarpeeksi, ei hän ehkä näe hyödylliseksi kertoa aikuisille ongelmistaan, joita hän kohtaa siellä. Kenties juuri tämän

takia tuloksemme osoittavat oppilaiden kertoneen eniten kiusaamisestaan ystävilleen, koska tietävät heidän ymmärtävän, mistä on kyse.

Elektronisesta kiusaamisesta oppilaat kertoivat seuraavanlaisia esimerkkejä:

"Minulle soitellaan joskus ja haukutaan ääliöksi ja homoksi." (poika, 12v.)

"Minun luokkalainen poika on kiusannut minua Messengerissä. Hän laittoi Homo-sivuja ja sensellaista minulle..." (poika, 12v.)

"Hevosella ratsastaminen on ruualla leikkimistä. Hevoset on meetourstia." (12-vuotias tyttö saamastaan tekstiviestistä)

"Sanoin kerran yhdelle tytölle että mitä sä oot menny sanomaan musta ku oon vaan ilmaa kaikille. parin kuukauden päästä sain kuulla, että hän oli mennyt sanomaan tuon kommentin luokan pojille jotka rupesivat haukkumaan minua mesessä ☹" (tyttö, 12 v.)

"Mua on haukuttu mesessä kaikenmoiseksi, kyläntappajasta huoraan. Kaikki se vain koulunvaihdon takia." (tyttö, 12 v.)

Näistä kokemuksista voidaan huomata, kuinka toisesta henkilöstä pieneltä tuntuva asia voi toisesta tuntua pahalta. Esimerkeissä on tapauksia, jotka ehkä aiemmin olisivat tapahtuneet kasvokkain tai selän takana, mutta ovat nyt siirtyneet elektroniseen maailmaan. Lisäksi elektroniikka lisää mahdollisesti houkuttusta kiusaamiseen ja luo mahdollisuuden loukata toista ehkä vielä pahemmin anonyymiuden turvin tai välittömän reaktion puuttuessa. Työmme alussa esitetty vastaus on esimerkki siitä, miten porukan hauskanpito voi osoittautua toisen kiusaamiseksi. Tapauksessa huijattiin tyttöä kertomaan henkilökohtaisia asioita luultua suuremmalle joukolle. Tyttö koki tilanteen kiusaamisena, vaikka itse kiusaajat eivät välttämättä tiedostaneetkaan kiusaavansa.

Vaikka tutkimustuloksiamme ei voida yleistää kuvailemaan tilannetta suuremmassa joukossa, voidaan niistä saada suuntaa-antavaa kuvaa mahdollisesta tilanteesta. Aikaisemmissa suomalaisissa tutkimuksissa ei ole tutkittu elektronista kiusaamista käsittelemiemme seitsemän eri muodon mukaan tarkastellen samalla niissä esiintyviä sukupuolieroja. Tuloksemme osoittavat, että elektroninen kiusaaminen todella on ajankohtainen aihe myös Suomessa ja tästä syystä tietoutta siitä tulisi kasvattaa. Ilmiötä tulisi tutkia lisää sekä määrällisesti että laadullisesti. Mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi olla esimerkiksi miten tavanomaisen kiusaamisen määritelmät vastaavat tai tulevat esille elektronisessa kiusaamisessa esimerkiksi siinä, onko kiusaajan ja kiusatun välillä havaittavissa samankaltaista voimasuhteiden epätasapainoa kuin tavanomaisessa kiusaamisessa. Lisäksi tutkimuksen aiheena voisi olla joitain työmme ulkopuolelle jättämiämme kysymyksiä, jotka kuitenkin olivat kyselylomakkeessamme. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi kysymykset, jotka koskivat elektronisen kiusaamisen vaikutusta kiusattuun verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen ja kysymykset, jotka koskivat sitä, mitä seurasi siitä, että kiusatut kertoivat jollekin tulleen

kiusatuksi. Tutkimuskohteena voisivat olla myös eri-ikäiset alakoulun oppilaat, jotta voitaisiin kartoittaa, miten nuorena elektroninen kiusaaminen alkaa. Elektronikka kehittyy koko ajan ja luo uusia mahdollisuuksia myös elektronisille kiusaajille. Tämän vuoksi tutkimuksen täytyy myös koko ajan ottaa selvää uusista muodoista ja piirteistä oppilaiden omien kokemusten kautta.

Koska lasten ja nuorten sosiaalinen maailma näyttää olevan siirtymässä yhä enemmän toimimaan elektronisten laitteiden ja palveluiden välityksellä, on todennäköistä, että elektroninen kiusaaminen ei ainakaan tule vähentymään ilman suunnitelmallista puuttumista. Vanhempien lisäksi myös koulun on pysyttävä ajan hermolla käyttäen hyödykseen elektronista maailmaa sekä opastaen oppilaita oikeanlaiseen käyttäytymiseen esimerkiksi sosiaalisilla yhteydenpitosivustoilla. Silloin kun sekä lapset että aikuiset ovat osana samaa todellisuutta, voidaan välttyä väärinkäsityksiltä ja ylilyönneiltä reagoinnissa. Niin kuin monessa muussa asiassa, myös elektronisessa kiusaamisessa lainsäädäntö seuraa ilmiötä auttamattomasti jäljessä. Kuitenkin aikuisten ja koulun velvollisuus on taata lapsille turvallinen ja kiusaamisesta vapaa ympäristö. Vaikka emme tutkimuksessamme tutkineet, mitä seuraamuksia elektronisella kiusaamisella oli ollut, voidaan kuitenkin ajatella, että seuraamukset saattavat olla samankaltaisia ellei vakavampiakin kuin tavanomaisessa kiusaamisessa.

Nyt työmme ollessa loppuvaiheessa ja ihmisten tullessa koko ajan tietoisemmiksi ilmiöstä olemme kuulleet elektronisen kiusaamisen todella olevan haittailmiön myös koulumaailmassa. Opettajat ovat alkaneet olla huolissaan uudesta kiusaamiskanavasta ja työmme tulokset ovat herättäneet kiinnostusta heidän keskuudessaan. Työmme on kuitenkin pieni näyte ilmiön yleisyydestä ja toivomme, että Suomessa tullaan tekemään aiheesta suuremman mittakaavan tutkimusta lähiaikoina.

LÄHTEET

- Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut – Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava.
- Archer J. & Lloyd, B. 1985. Sex and gender. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bauer, G. 2006. Learn about online bullying. Microsoft.
http://www.microsoft.com/canada/home/internetandsecurity/2.4.11_1earnaboutonlinebullying.aspx. Viitattu 14.3.2008.
- Beran, T. & Li, Q. 2005. Cyber-Harassment: A Study of a New Method for an Old Behavior. Hyväksytty julkaistavaksi Journal of Educational Computing Research 32, 3.
- Be web aware. 2007. <http://www.bewebaware.ca/english/cyberbullying.html>. Viitattu 22.2.2010.
- Bloggspace – Mobbing 2007. <http://ankh.bloggspace.se/home/>. Viitattu 14.3.2008.
- Federal Bureau of Investigation. 2006. Social Networking Sites: Online Friendships Can Mean Offline Peril.
<http://www.fbi.gov/page2/april06/socialnetworking040306.htm>. Viitattu 14.3.2010.
- Fight crime sponsored studies: Opinion research corporation. 2006. Cyber bully preteen. <http://www.fightcrime.org/cyberbullying/cyberbullyingpreteen.pdf> Viitattu 22.3.2010.
- Hamarus, P. 2006. Kiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 288. Jyväskylä: University of Jyväskylä
- Hamarus, P. 2009. Koulukiusaaminen, huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.
- Helsingin Sanomat. 17.4.2007. Astrid Thorsin nettisivujen vieraskirja suljettiin tappouhkauksien takia.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Astrid%20Thorsin%20nettisivujen%20vieraskirja%20suljettiin%20tappouhkauksien%20takia/1135226627915>. Viitattu 20.3.2008.
- Hinduja, S. & Patchin, J. 2009. Bullying beyond the schoolyard. Preventing and responding to cyberbullying. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Hinduja, S. 16.3.2010. Sähköpostikeskustelu.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja.

Iltalehti. 24.2.2010. Uusi nettipalvelu sopii tirkistelijöille.

http://www.iltalehti.fi/digi/2010022411188631_du.shtml Viitattu 8.3.2010.

Jeppsson, P. 2006. Mobilmobbning allt vanligare - nu granskar EU problemen.

<http://www.idg.se/2.1085/1.66375>. Viitattu 14.3.2008.

Jyväskylän yliopisto. 2002. Suomen nuorten osaaminen lupaa hyvää tulevaisuutta.

<http://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2002/05/tiedote-2007-09-18-15-39-22-706196/> Viitattu 3.4.2008.

Karisbygdens Hem och Skola 2008.

<http://karisbygden.hemochskola.fi/elektronismobbning/>. Viitattu 14.3.2008.

Kowalski, R. M. & Limber, S. P. 2007. Electronic Bullying Among Middle School Students. *Journal of Adolescent Health* 41, 22-30.

Kowalski, R., Limber, S. & Agatston, P. 2008. *Cyber bullying*. Malden, MA: Blackwell.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.

Laki perusopetuslain muuttamisesta 477/2003.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030477>. Viitattu 23.3.2010.

Li, Q. 2006. Cyberbullying in Schools: A Research of Gender Differences. *School Psychology International*, 27, 157-170.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Habbo Ryhmä.

<http://www.habbo.fi/groups/19252/id>. Viitattu 12.3.2008.

Nummenmaa, L. 2008. *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.

Nuorisotutkimusseura.

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sivu.php?artikkeli_id=516. Viitattu 27.3.2008.

Olsson, C. 2006. Lovet skyddar inte mobbade

<http://www.aftonbladet.se/debatt/article357782.ab>. Aftonbladet 2.3.2006. Viitattu 14.1.2008.

Olweus, D. 1992. *Kiusaaminen koulussa*. Helsinki: Otava.

- Pelastakaa Lapset ry. 2006. Kännykällä tottakai! Raportti lasten matkapuhelinten käytöstä.
http://www.pelastakaalapset.fi/assets/files/nettivihje/kyselyt/mobiilikysely_2006.pdf. Viitattu 4.3.2010.
- Pelastakaa Lapset ry. 2009. Lapsen ääni.
http://www.pelastakaalapset.fi/assets/files/fi/raportit/2009/LapsenAani_2009.pdf Viitattu 7.3.2010.
- Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Tampere: Gaudeamus.
- Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Smith P., Mahdavi J., Carvalho M. & Tippett N. 2006. An investigation into cyber bullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying
http://www.antibullyingalliance.org.uk/downloads/pdf/cyberbullyingreportfinal230106_000.pdf. Viitattu 8.1.2008.
- Staying safe online. <http://groups.msn.com/StayingSafeOnline/cyberbullies.msnw>. Viitattu 17.3.2008.
- Stop cyberbullying.
http://www.stopcyberbullying.org/what_is_cyberbullying_exactly.html
 Viitattu 7.3.2010.
- Tietoturvakoulu http://www.tietoturvakoulu.fi/v_turvaaitsesi_4_netтикiUSA.htm. Viitattu 27.3.2008.
- Tilastokeskus. 2007. Tieto- ja viestintätekniikankäyttö.
http://www.stat.fi/til/sutivi/2007/sutivi_2007_2007-09-28_kuv_004.html. Viitattu 28.3.2008.
- Tilastokeskus. 2008. Kuluttajabarometri.
http://www.stat.fi/til/kbar/2008/02/kbar_2008_02_2008-02-29_kuv_012.html. Viitattu 19.3.2008.
- Tilastokeskus. 2008. Televiestintä.
http://www.stat.fi/til/tvie/2008/tvie_2008_2009-06-09_kat_001_fi.html. Viitattu 21.2.2010
- Tuomisto, T., Salmivalli, C. & Poskiparta, E. 2009. KiVassa Koulussa ei kiusata. Teoksessa Jämsä, A-L. (toim.). Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Uusi Suomi. 26.2.2010. Facebook-tappouhkaus: Thors tekee rikosilmoituksen. Viitattu 23.3.2010.
- Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virtue in action. 2008. http://www.virtueinaction.com/2008/VIA_Meier.pdf. Viitattu 22.2.2010

Wikipedia. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Flame>. Viitattu 22.2.2010.

Wikipedia. <http://fi.wikipedia.org/wiki/WWW-sivu>. Viitattu 14.3.2010.

Öhman, J. 2007. Elektronisk mobbning - undersökning gjord bland barn och unga i Svenskfinland.
<http://www.folkhalsan.fi/default.asp?path=28;32;6796;3427;3435;11467>.
Viitattu 14.1.2008.

LIITTEET

Liite 1: Kandidaatin tutkielman kyselylomake

1.	Syntymäaika:	
2.	Oletko tyttö vai poika?	☐ tyttö ☐ poika
3.	Onko sinua kiusattu koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa.
4.	Kuinka usein sinua on kiusattu elektronisesti koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu koulussa elektronisesti. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa.
	Kiusaaminen tekstivietillä	(Oletko saanut kännykkääsi epämiellyttäviä tekstiviestejä?)
5.	Onko sinulla oma kännykkä?	☐ Kyllä. ☐ Ei.
6.	Kuinka usein sinua on kiusattu tekstiviesteillä koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
7.	Kuinka usein sinua on kiusattu tekstiviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa.

		☐ Jotain muuta: <hr/> <hr/>
8.	Oletko itse kiusannut tekstiviesteillä muita koulussa?	☐ En ole kiusannut tekstiviesteillä muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
9.	Oletko itse kiusannut tekstiviesteillä muita koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut tekstiviesteillä muita koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
10.	Oletko kuullut muita kiusattavan tekstiviesteillä?	☐ Kyllä. <hr/> <hr/> ☐ Ei.
11.	Ajatteletko, että tekstiviesteillä kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. ☐ Perustele <hr/> <hr/>
12.	Millä luokalla tekstiviestikiusaaaja on?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä. ☐ Minun luokallani. ☐ Rinnakkaisluokalla.

		☐ Ylemmällä luokalla. ☐ Alemmalla luokalla. ☐ Kiusaajia on eri luokilla. ☐ Ei minun koulussani. ☐ En tiedä viestien lähettäjää/lähettäjiä.
13.	Ovatko tekstiviestikiusaajat olleet tyttöjä vai poikia?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä. ☐ Pääasiassa 1 tyttö. ☐ Useita tyttöjä. ☐ Pääasiassa 1 poika. ☐ Useita poikia. ☐ Sekä tyttöjä että poikia. ☐ En tiedä viestien lähettäjää/lähettäjiä.
14.	Kuinka moni on kiusannut sinua tekstiviesteillä?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä. ☐ Pääasiassa 1 oppilas. ☐ 2-3 oppilasta. ☐ 4-9 oppilasta. ☐ Enemmän kuin 9 oppilasta. ☐ En tiedä viestien lähettäjää/lähettäjiä.
15.	Kuinka kauan tekstiviestikiusaaminen on kestänyt?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
16.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu tekstiviesteillä?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni. ☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.

17.	Uskotko, että kännyköiden kieltäminen kouluissa voisi estää tekstiviestikiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät kännyköitään salaa. ☐ Ei. He tekstailevat kuitenkin koulun jälkeen. ☐ Keksitkö ideoita tekstiviestikiusaamisen estämiseksi? <hr/> <hr/>
	Kiusaaminen kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä	(sinulle tai sinusta lähetettyjä epämiellyttäviä kuva- ja videoviestejä)
18.	Kuinka usein sinua on kiusattu kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu kyseisillä viesteillä. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: <hr/> <hr/>
19.	Kuinka usein sinua on kiusattu kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu kyseisillä viesteillä. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: <hr/> <hr/>
20.	Minkälaista kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä kisaaminen on ollut?	☐ Minulle on lähetetty ilkeitä ja loukkaavia kuvia/ videopätkiä. ☐ Muille on lähetetty ilkeitä ja loukkaavia kuvia/ videopätkiä minusta. ☐ Jotain muuta: <hr/> <hr/> ☐ Kuvaile: <hr/> <hr/>

21.	Oletko kiusannut muita kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulussa?	☐ En ole kiusannut kuva- tai videoviesteillä muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
22.	Oletko kiusannut muita kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut kuva- tai videoviesteillä muita koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
23.	Oletko kuullut muita kiusattavan kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulussa tai sen ulkopuolella?	☐ Kyllä. <hr/> <hr/> ☐ Ei.
24.	Ajatteletko, että kuva- ja videoviesteillä kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. ☐ Perustele <hr/> <hr/>
25.	Millä luokalla kuva- ja videoviestikiusaaja/kiusaajat on/ovat?	☐ Minua ei ole kiusattu kuva- tai videoviesteillä ☐ Minun luokallani. ☐ Rinnakkaisluokalla. ☐ Ylemmällä luokalla. ☐ Alemmalla luokalla. ☐ Kiusaajia on eri luokilla.

		☐ Ei minun koulussani. ☐ En tiedä viestien lähettäjää/lähettäjiä.
26.	Ovatko kuva- ja videoviesti-kiusaajat olleet tyttöjä vai poikia?	☐ Minua ei ole kiusattu kuva- tai videoviesteillä. ☐ Pääasiassa 1 tyttö. ☐ Useita tyttöjä. ☐ Pääasiassa 1 poika. ☐ Useita poikia. ☐ Sekä tyttöjä että poikia. ☐ En tiedä viestien lähettäjää/lähettäjiä.
27.	Kuinka moni on kiusannut sinua kuva- ja videoviesteillä?	☐ Minua ei ole kiusattu kuva- tai videoviesteillä. ☐ Pääasiassa 1 oppilas. ☐ 2-3 oppilasta. ☐ 4-9 oppilasta. ☐ Enemmän kuin 9 oppilasta. ☐ En tiedä viestien lähettäjää/lähettäjiä.
28.	Kuinka kauan kuva- ja videoviestikiusaaminen on kestänyt?	☐ Minua ei ole kiusattu kuva- tai videoviesteillä. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
29.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu kuva- ja/tai videoviesteillä?	☐ Minua ei ole kiusattu kuva- tai videoviesteillä. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni. ☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.
30.	Uskotko, että kännyköiden kieltäminen kouluissa voisi estää kuva- ja/tai videoviestikiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät kännyköitään salaa. ☐ Ei. He tekstailevat kuitenkin koulun jälkeen.

		☐ Keksitkö ideoita kuva- ja videoviestikiusaamisen estämiseksi? <hr/> <hr/>
	Kiusaaminen puheluilla	(Oletko saanut epämiellyttäviä puheluita tai häiriösoittoja?)
31.	Kuinka usein sinua on kiusattu puheluilla koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/>
32.	Kuinka usein sinua on kiusattu puheluilla koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/>
33.	Oletko itse kiusannut puheluilla muita koulussa?	☐ En ole kiusannut puheluilla muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/>
34.	Oletko itse kiusannut puheluilla muita koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut puheluilla muita koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa.

		☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
35.	Oletko kuullut muita kiusattavan puheluilla?	☐ Kyllä. _____ <hr/> <hr/> ☐ Ei.
36.	Ajatteletko, että puheluilla kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. ☐ Perustelee <hr/> <hr/> <hr/>
37.	Millä luokalla puhelukiusaaja on?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla. ☐ Minun luokallani. ☐ Rinnakkaisluokalla. ☐ Ylemmällä luokalla. ☐ Alemmalla luokalla. ☐ Kiusaajia on eri luokilla. ☐ Ei minun koulussani. ☐ En tiedä puheluiden soittajaa/soittajia.
38.	Ovatko puhelukiusaajat olleet tyttöjä vai poikia?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla. ☐ Pääasiassa 1 tyttö. ☐ Useita tyttöjä. ☐ Pääasiassa 1 poika. ☐ Useita poikia. ☐ Sekä tyttöjä että poikia.

		☐ En tiedä puheluiden soittajaa/soittajia.
39.	Kuinka moni on kiusannut sinua puheluilla?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla. ☐ Pääasiassa 1 oppilas. ☐ 2-3 oppilasta. ☐ 4-9 oppilasta. ☐ Enemmän kuin 9 oppilasta. ☐ En tiedä puheluiden soittajaa/soittajia.
40.	Kuinka kauan puhelukiusaaminen on kestänyt?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
41.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu puheluilla?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni. ☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.
42.	Uskotko, että kännyköiden kieltäminen kouluissa voisi estää puhelukiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät kännyköitään salaa. ☐ Ei. He soittelevat kuitenkin koulun jälkeen. ☐ Keksitkö ideoita puhelukiusaamisen estämiseksi? _____ _____ _____
	Kiusaaminen sähköpostilla	(Oletko saanut epämiellyttäviä sähköposteja/e-maileja?)
43.	Käytän tietokonetta...	☐ harvoin. ☐ 1-3 kertaa kuukaudessa. ☐ joka viikko.

		☐ joka päivä.
44.	Kotonamme on tietokone	☐ Kyllä. ☐ Ei.
45.	Omassa huoneessani on tietokone.	☐ Kyllä. ☐ Ei.
46.	Kuinka usein sinua on kiusattu sähköpostilla koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
47.	Kuinka usein sinua on kiusattu sähköpostilla koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
48.	Oletko itse kiusannut sähköpostilla muita koulussa?	☐ En ole kiusannut sähköpostilla muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
49.	Oletko itse kiusannut sähköpostilla muita koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut sähköpostilla muita koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa.

		☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? _____ <hr/>
50.	Oletko kuullut muita kiusattavan sähköpostilla?	☐ Kyllä. <hr/> <hr/> ☐ Ei.
51.	Ajatteletko, että sähköpostilla kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. ☐ Perustele <hr/> <hr/> <hr/>
52.	Millä luokalla sähköpostikiusaaja on?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla. ☐ Minun luokallani. ☐ Rinnakkaisluokalla. ☐ Ylemmällä luokalla. ☐ Alemmalla luokalla. ☐ Kiusaajia on eri luokilla. ☐ Ei minun koulussani. ☐ En tiedä sähköpostien lähettäjää/lähetäjiä.
53.	Ovatko sähköpostikiusaajat olleet tyttöjä vai poikia?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla. ☐ Pääasiassa 1 tyttö. ☐ Useita tyttöjä. ☐ Pääasiassa 1 poika. ☐ Useita poikia. ☐ Sekä tyttöjä että poikia. ☐ En tiedä sähköpostien lähettäjää/lähetäjiä.

54.	Kuinka moni on kiusannut sinua sähköpostilla?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla. ☐ Pääasiassa 1 oppilas. ☐ 2-3 oppilasta. ☐ 4-9 oppilasta. ☐ Enemmän kuin 9 oppilasta. ☐ En tiedä sähköpostien lähettäjää/lähetäjiä.
55.	Kuinka kauan sähköposti-kiusaaminen on kestänyt?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
56.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu sähköpostilla?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni. ☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.
57.	Uskotko, että internetin käytön kieltäminen kouluissa, silloin kun opettaja ei valvo, voisi estää sähköpostikiusamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät internetiä salaa. ☐ Ei. He käyttävät internetiä kuitenkin koulun jälkeen. ☐ Keksitkö ideoita sähköpostikiusaamisen estämiseksi? _____ _____ _____
	Kiusaaminen chatissa	(Onko sinulle lähetelty epämiellyttäviä kommentteja keskustelukanavilla?)
58.	Kuinka usein sinua on kiusattu chatissa koulussa?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa.

		☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/>
59.	Kuinka usein sinua on kiusattu chatissa koulun ulkopuolella?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/>
60.	Oletko itse kiusannut chatissa muita koulussa?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ En ole kiusannut chatissa muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/>
61.	Oletko itse kiusannut muita chatissa koulun ulkopuolella?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ En ole kiusannut muita chatissa koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/>

62.	Oletko kuullut muita kiusattavan chatissa?	☐ Kyllä. <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> ☐ Ei.
63.	Ajatteletko, että chatissa kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. ☐ Perustele <hr/> <hr/> <hr/>
64.	Millä luokalla chat-kiusaaja on?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa. ☐ Minun luokallani. ☐ Rinnakkaisluokalla. ☐ Ylemmällä luokalla. ☐ Alemmalla luokalla. ☐ Kiusaajia on eri luokilla. ☐ Ei minun koulussani. ☐ En tiedä chat-kiusaajaa/kiusaajia.
65.	Ovatko chat-kiusaajat olleet tyttöjä vai poikia?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa. ☐ Pääasiassa 1 tyttö. ☐ Useita tyttöjä.

		☐ Pääasiassa 1 poika. ☐ Useita poikia. ☐ Sekä tyttöjä että poikia. ☐ En tiedä chat-kiusaajaa/kiusaajia.
66.	Kuinka moni on kiusannut sinua chatissa?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa. ☐ Pääasiassa 1 oppilas. ☐ 2-3 oppilasta. ☐ 4-9 oppilasta. ☐ Enemmän kuin 9 oppilasta. ☐ En tiedä chat-kiusaajaa/kiusaajia.
67.	Kuinka kauan chat-kiusaaminen on kestänyt?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
68.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu chatissa?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni. ☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.
69.	Uskotko, että internetin käytön kieltäminen kouluissa, silloin kun opettaja ei valvo, voisi estää chat-kiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät internetiä salaa. ☐ Ei. He käyttävät internetiä kuitenkin koulun jälkeen. ☐ Keksitkö ideoita chat-kiusaamisen estämiseksi?

	Kiusaaminen pikaviesteillä	(MSN, Messenger, Yahoo messenger ym.)
70.	Kuinka usein sinua on kiusattu pikaviesteillä koulussa?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? _____
71.	Kuinka usein sinua on kiusattu pikaviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? _____
72.	Oletko itse kiusannut pikaviesteillä muita koulussa?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ En ole kiusannut pikaviesteillä muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? _____
73.	Oletko itse kiusannut muita pikaviesteillä koulun ulkopuo-	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ En ole kiusannut muita pikaviesteillä koulun

	lolla?	☐ ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? _____ _____
74.	Oletko kuullut muita kiusattavan pikaviesteillä?	☐ Kyllä. _____ _____ _____ _____ _____ ☐ Ei.
75.	Ajatteletko, että pikaviesteillä kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. ☐ Perustelee _____ _____ _____
76.	Millä luokalla pikaviestikiusaja on?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä. ☐ Minun luokallani. ☐ Rinnakkaisluokalla. ☐ Ylemmällä luokalla. ☐ Alemmalla luokalla.

		☐ Kiusaajia on eri luokilla. ☐ Ei minun koulussani. ☐ En tiedä pikaviestikiusaajaa/kiusaajia.
77.	Ovatko pikaviestikiusaajat olleet tyttöjä vai poikia?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä. ☐ Pääasiassa 1 tyttö. ☐ Useita tyttöjä. ☐ Pääasiassa 1 poika. ☐ Useita poikia. ☐ Sekä tyttöjä että poikia. ☐ En tiedä pikaviestikiusaajaa/kiusaajia.
78.	Kuinka moni on kiusannut sinua pikaviesteillä?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä. ☐ Pääasiassa 1 oppilas. ☐ 2-3 oppilasta. ☐ 4-9 oppilasta. ☐ Enemmän kuin 9 oppilasta. ☐ En tiedä pikaviestikiusaajaa/kiusaajia.
79.	Kuinka kauan pikaviestikiusaaminen on kestänyt?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
80.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu pikaviesteillä?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni.

		☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.
81.	Uskotko, että internetin käytön kieltäminen kouluissa, silloin kun opettaja ei valvo, voisi estää pikaviestikiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät internetiä salaa. ☐ Ei. He käyttävät internetiä kuitenkin koulun jälkeen. ☐ Keksitkö ideoita pikaviestikiusaamisen estämiseksi? _____ _____
	Kiusaaminen nettisivuilla	(Onko sinulle lähetelty epämiellyttäviä kommentteja esimerkiksi IRC-Galleriassa tai onko sinusta kirjoiteltu häiritseviä asioita nettisivuille? Onko henkilökohtaisia asioitasi (esim. kuvia tai muita tietoja) laitettu nettisivuille haitallisessa tarkoituksessa?)
82.	Kuinka usein sinua on kiusattu nettisivuilla koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? _____
83.	Kuinka usein sinua on kiusattu nettisivuilla koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? _____
84.	Oletko itse kiusannut muita nettisivuilla koulussa?	☐ En ole kiusannut muita nettisivuilla koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa.

		☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
85.	Oletko itse kiusannut muita nettisivuilla koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut muita nettisivuilla koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta? <hr/> <hr/>
86.	Oletko kuullut muita kiusattavan nettisivuilla?	☐ Kyllä. <hr/> <hr/> ☐ Ei.
87.	Ajatteletko, että nettisivuilla kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. ☐ Perustele <hr/> <hr/>
88.	Millä luokalla nettisivukiusaaja on?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla. ☐ Minun luokallani. ☐ Rinnakkaisluokalla. ☐ Ylemmällä luokalla. ☐ Alemmalla luokalla. ☐ Kiusaajia on eri luokilla. ☐ Ei minun koulussani. ☐ En tiedä nettisivukiusaajaa.

89.	Ovatko nettisivukiusaajat olleet tyttöjä vai poikia?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla. ☐ Pääasiassa 1 tyttö. ☐ Useita tyttöjä. ☐ Pääasiassa 1 poika. ☐ Useita poikia. ☐ Sekä tyttöjä että poikia. ☐ En tiedä nettisivukiusaajaa/kiusaajia.
90.	Kuinka moni on kiusannut sinua nettisivuilla?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla. ☐ Pääasiassa 1 oppilas. ☐ 2-3 oppilasta. ☐ 4-9 oppilasta. ☐ Enemmän kuin 9 oppilasta. ☐ En tiedä nettisivukiusaajaa/kiusaajia.
91.	Kuinka kauan nettisivukiusaaminen on kestänyt?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
92.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu nettisivuilla?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni. ☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.
93.	Uskotko, että kännyköiden kieltäminen kouluissa voisi estää nettisivukiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät internetiä salaa. ☐ Ei. He käyttävät internetiä kuitenkin koulun jälkeen. ☐ Keksitkö ideoita nettisivukiusaamisen estämiseksi? _____

Liite 2: Pro gradu -tutkielman kyselylomake

1.	Syntymäaika:	
2.	Oletko tyttö vai poika?	☐ tyttö ☐ poika
3.	Onko sinua kiusattu koulussa ? Kuinka usein?	☐ Minua ei ole kiusattu koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa.
4.	Kuinka usein sinua on kiusattu elektronisesti koulussa ?	☐ Minua ei ole kiusattu koulussa elektronisesti. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa.
5.	Kuinka usein sinua on kiusattu elektronisesti koulun ulkopuolella ?	☐ Minua ei ole kiusattu koulussa elektronisesti. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa.
	Kiusaaminen tekstiviestillä	(Oletko saanut kännykkääsi epämiellyttäviä tekstiviestejä?)
6.	Onko sinulla oma kännykkä?	☐ Kyllä. ☐ Ei.
7.	Kuinka usein sinua on kiusattu tekstiviesteillä koulussa ?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____

8.	Kuinka usein sinua on kiusattu tekstiviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu tekstiviesteillä koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
9.	Oletko itse kiusannut tekstiviesteillä muita koulussa?	☐ En ole kiusannut tekstiviesteillä muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
10.	Oletko itse kiusannut tekstiviesteillä muita koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut tekstiviesteillä muita koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
11.	Oletko kuullut muita kiusattavan tekstiviesteillä?	☐ Kyllä. _____ _____ _____ _____ _____ ☐ Ei.

16.	Uskotko, että kännyköiden kieltäminen kouluissa voisi estää tekstiviestikiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät kännyköitään salaa. ☐ Ei. He tekstailevat kuitenkin koulun jälkeen. Keksitkö ideoita tekstiviestikiusaamisen estämiseksi? _____ _____ _____
	Kiusaaminen kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä	(sinulle tai sinusta lähetettyjä epämiellyttäviä kuva- ja videoviestejä)
17.	Kuinka usein sinua on kiusattu kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu kyseisillä viesteillä. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
18.	Kuinka usein sinua on kiusattu kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu kyseisillä viesteillä. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
19.	Minkälaista kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä kiusaaminen on ollut?	☐ Minua ei ole kiusattu kyseisillä viesteillä. ☐ Minulle on lähetetty ilkeitä ja loukkaavia kuvia/ videopätkiä. ☐ Muille on lähetetty ilkeitä ja loukkaavia kuvia/ videopätkiä minusta. ☐ Jotain muuta: _____ _____

		☐ Kuvaile: _____ _____ _____
20.	Oletko kiusannut muita kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulussa?	☐ En ole kiusannut kuva- tai videoviesteillä muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
21.	Oletko kiusannut muita kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut kuva- tai videoviesteillä muita koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
22.	Oletko kuullut muita kiusattavan kännykkäkameroiden kuva- tai videoviesteillä koulussa tai sen ulkopuolella?	☐ Kyllä. _____ _____ _____ _____ _____ ☐ Ei.

27.	Uskotko, että kännyköiden kieltäminen kouluissa voisi estää kuva- ja/tai videoviestikiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät kännyköitään salaa. ☐ Ei. He lähettävät viestejä kuitenkin koulun jälkeen. Keksitkö ideoita kuva- ja videoviestikiusaamisen estämiseksi? _____ _____ _____
	Kiusaaminen puheluilla	(Oletko saanut epämiellyttäviä puheluita tai häiriösoittoja?)
28.	Kuinka usein sinua on kiusattu puheluilla koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
29.	Kuinka usein sinua on kiusattu puheluilla koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
30.	Oletko itse kiusannut puheluilla muita koulussa?	☐ En ole kiusannut puheluilla muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____

31.	Oletko itse kiusannut puheluilla muita koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut puheluilla muita koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
32.	Oletko kuullut muita kiusattavan puheluilla?	☐ Kyllä. _____ _____ _____ _____ ☐ Ei.
33.	Ajatteletko, että puheluilla kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. Perustele _____ _____
34.	Kuinka kauan puhelukiusaaminen on kestänyt?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
35.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu puheluilla?	☐ Minua ei ole kiusattu puheluilla. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni.

41.	Kuinka usein sinua on kiusattu sähköpostilla koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
42.	Kuinka usein sinua on kiusattu sähköpostilla koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
43.	Oletko itse kiusannut sähköpostilla muita koulussa?	☐ En ole kiusannut sähköpostilla muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
44.	Oletko itse kiusannut sähköpostilla muita koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut sähköpostilla muita koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
45.	Oletko kuullut muita	☐ Kyllä. _____

	kiusattavan sähköpostilla?	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> ☐ Ei.
46.	Ajatteletko, että sähköpostilla kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. Perustele _____ <hr/>
47.	Kuinka kauan sähköpostikiusaaminen on kestänyt?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
48.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu sähköpostilla?	☐ Minua ei ole kiusattu sähköpostilla. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni. ☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.
49.	Mitä tapahtui kertomisen jälkeen? Saitko apua tilanteeseen? Ratkesiko tilanne?	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

50.	Uskotko, että internetin käytön kieltäminen kouluissa, silloin kun opettaja ei valvo, voisi estää sähköpostikiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät internetiä salaa. ☐ Ei. He käyttävät internetiä kuitenkin koulun jälkeen. Keksitkö ideoita sähköpostikiusaamisen estämiseksi? _____ _____ _____
	Kiusaaminen chatissa	(Onko sinulle lähetelty epämiellyttäviä kommentteja keskustelukanavilla? Entä televisiokanavien chateissa?)
51.	Kuinka usein sinua on kiusattu chatissa koulussa?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
52.	Kuinka usein sinua on kiusattu chatissa koulun ulkopuolella?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ Minua ei ole kiusattu chatissa koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
53.	Oletko itse kiusannut chatissa muita koulussa?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ En ole kiusannut chatissa muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa.

		☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
54.	Oletko itse kiusannut muita chatissa koulun ulkopuolella?	☐ Minä en käytä chattia. ☐ En ole kiusannut muita chatissa koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
55.	Oletko kuullut muita kiusattavan chatissa?	☐ Kyllä. _____ _____ _____ _____ _____ ☐ Ei.
56.	Ajatteletko, että chatissa kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. Perustele _____ _____ _____

	Kiusaaminen pikaviesteillä	(MSN, Messenger, Yahoo Messenger ym.)
61.	Kuinka usein sinua on kiusattu pikaviesteillä koulussa?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
62.	Kuinka usein sinua on kiusattu pikaviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
63.	Oletko itse kiusannut pikaviesteillä muita koulussa?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ En ole kiusannut pikaviesteillä muita koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
64.	Oletko itse kiusannut muita pikaviesteillä koulun ulkopuolella?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ En ole kiusannut muita pikaviesteillä koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa.

		☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
65.	Oletko kuullut muita kiusattavan pikaviesteillä?	☐ Kyllä. _____ _____ _____ _____ ☐ Ei.
66.	Ajatteletko, että pikaviesteillä kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. Perustele _____ _____ _____
67.	Kuinka kauan pikaviestikiusaaminen on kestänyt?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ Se kesti 1 tai 2 viikkoa. ☐ Se kesti noin kuukauden. ☐ Se on kestänyt noin 6 kuukautta. ☐ Se on kestänyt noin 1 vuoden. ☐ Se on jatkunut useita vuosia.
68.	Oletko kertonut kenellekään, että sinua on kiusattu pikaviesteillä?	☐ Minä en käytä pikaviestejä. ☐ Minua ei ole kiusattu pikaviesteillä. ☐ Luokanopettajalleni. ☐ Jollekin aikuiselle koulussa. ☐ Vanhemmilleni/huoltajilleni. ☐ Ystävilleni.

		☐ Jollekin muulle? _____ ☐ En ole kertonut kenellekään.
69.	Mitä tapahtui kertomisen jälkeen? Saitko apua tilanteeseen? Ratkesiko tilanne?	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
70.	Uskotko, että internetin käytön kieltäminen kouluissa, silloin kun opettaja ei valvo, voisi estää pikaviestikiusaamista?	☐ Kyllä. ☐ Ei. Oppilaat käyttävät internetiä salaa. ☐ Ei. He käyttävät internetiä kuitenkin koulun jälkeen. Keksitkö ideoita pikaviestikiusaamisen estämiseksi? _____ _____ _____
	Kiusaaminen nettisivuilla	(Onko sinulle lähetelty epämiellyttäviä kommentteja esimerkiksi IRC-Galleriassa tai onko sinusta kirjoitettu häiritseviä asioita nettisivuille? Onko henkilökohtaisia asioitasi (esim. kuvia tai muita tietoja) laitettu nettisivuille haitallises- sa tarkoituksessa?)
71.	Kuinka usein sinua on kiusattu nettisivuilla koulussa?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
72.	Kuinka usein sinua on kiusattu nettisivuilla koulun ulkopuolella?	☐ Minua ei ole kiusattu nettisivuilla koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa.

		☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
73.	Oletko itse kiusannut muita nettisivuilla koulussa?	☐ En ole kiusannut muita nettisivuilla koulussa. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
74.	Oletko itse kiusannut muita nettisivuilla koulun ulkopuolella?	☐ En ole kiusannut muita nettisivuilla koulun ulkopuolella. ☐ 1 tai 2 kertaa. ☐ 2 tai 3 kertaa kuukaudessa. ☐ kerran viikossa. ☐ useita kertoja viikossa. ☐ Jotain muuta: _____ _____
75.	Oletko kuullut muita kiusattavan nettisivuilla?	☐ Kyllä. _____ _____ _____ _____ _____ ☐ Ei.
76.	Ajatteletko, että nettisivuilla kiusaaminen verrattuna tavanomaiseen kiusaamiseen...	☐ vaikuttaa vähemmän kiusattuun. ☐ vaikuttaa yhtä paljon kiusattuun. ☐ vaikuttaa enemmän kiusattuun. ☐ En tiedä. Perustele _____ _____ _____

	Elektronisen kiusaamisen muita muotoja	
81.	Tuleeko mieleesi muita elektronisen kiusaamisen muotoja, joissa käytetään esimerkiksi internetiä, kännykkää tai joitain muita elektronisia laitteita, joita emme ole maininneet?	☐ Ei. ☐ Kyllä. Kuvaile: _____ _____ _____ _____ _____

82. Jos sinua on kiusattu elektronisesti jollakin tavalla (tekstiviestit, kuvat, videot, sähköpostit, nettisivut, chat tai jokin muu) millaisia kommentteja ja/tai huomautuksia sinusta on tehty? Miten sinua on kiusattu? Tiedätkö kuka tai ketkä sinua ovat kiusanneet ja miksi?

83. Onko sinulla elektroniseen kiusaamiseen liittyviä kommentteja, ehdotuksia tai tarinoita?

Kiitos mielenkiinnostasi auttaa meitä tutkimuksessamme! Meille on todella paljon hyötyä vastauksistasi. Vastauksesi ovat täysin luottamuksellisia.

Liite 3: Saatekirje

Elektroninen kiusaaminen

6.5.2009

Olemme Jyväskylän yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen neljännen vuoden opiskelijat Hannakaisa Lehtonen ja Eveliina Maunumaa. Teemme pro gradu - tutkielmaa elektronisesta kiusaamisesta.

Sinun ei ole pakko vastata tähän kyselyyn, mutta olisimme todella kiitollisia, jos vastaisit. Kaikki antamasi tieto on erittäin luottamuksellista. Sinun ei tarvitse laittaa nimeäsi kyselylomakkeeseen.

Kukaan koulussasi ei tule näkemään vastauksiasi (esimerkiksi opettajasi, rehtori, muut oppilaat), joten vastaathan rehellisesti jokaiseen kohtaan. Näin tiedoistasi voi olla suuri hyöty siihen, että tietoisuus elektronisesta kiusaamisesta lisääntyy myös Suomessa.

Kyselylomakkeen olemme tehneet Peter Smithin, Jess Mahdavin, Manuel Carvalhon sekä Neil Tippetin artikkelissa "An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying" olleen kyselylomakkeen pohjalta.

Kyselylomakkeessa tulevat esiin seuraavat termit:

Kiusaaminen

- yksi tai useampi oppilas
 - o sanoo ilkeitä ja loukkaavia asioita tai saattaa toisen naurunalaiseksi tai kutsuu toista loukkaavilla nimillä
 - o jättää toisen täysin huomiotta tai ei päästä mukaan ryhmään
 - o lyö, potkii, tönii, tökkii tai lukitsee jonnekin
 - o kertoo valheita tai levittää huhuja tai lähettää viestejä ja yrittää saada toiset oppilaat paheksumaan toista
 - o ja tekee muita satuttavia asioita

Elektroninen kiusaaminen

- voi tapahtua
 - o tekstiviesteillä
 - o kuvilla ja videopätkillä
 - o puheluilla (epämiellyttävät puhelut, häirikköpuhelut)
 - o sähköpostilla
 - o chatissa
 - o pikaviesteillä
 - o nettisivuilla

Kiusaaminen näillä tavoin siten, että esimerkiksi viestejä lähetetään sinulle, mutta myös niin, että niitä lähetetään sinusta muille pilkkaamismielessä.